توركـ ديلى

نڭ

صرف و نحوى

٣

کوپریلی زاده محمد فؤاد — سلیمان صائب

تورک دیلی

نك

صرف ونحوی

برنجی قسم

(ایکنجی سنه)

مکاتب ابتدائیه‌ده تدریس ایدلمك اوزره رسماً قبول ایدلمشدر

طابع وناشری

١٣٣٣

شرکت مرتبیه مطبعه‌سی

باشلارکن :

فکرت کچن ییل درسلرینه ییک ایی چالیشدیغی ایچون ، اوقویوب یازمغی اولدقجه ایلرلتدی . آرتق اسکیسی کبی کتابلرینی هجه لیه هجه لیه اوقومایور ؛ هله حدود بوینده بر قهرمانه بولوکه قوماندا ایدن بیوك قارده‌شنه یازدیغی مکتوبلری کورسه‌کز ، چوق بکنیرسکز . تورك دیلنك صرف ونحوینه بیوك بر غیرتله چالیشدیغی ایچون افاده‌سی پك دوزکون ویا کلشسزدر . فقط چالیشقان فکرت بوقدر اوکرنمکی کافی کورمیور ؛ بو سنه «تورك دیلی » نك ایکنجی قسمنی اوقویاجق ؛ ملی لساننی داها ایی ، داها اساسلی اوکره‌نه‌جك ! بیوك قارده‌شی اوکا یازدیغی بر مکتوبده فکرتی بو غیرتندن دولایی تبریك ایدیور و دییورکه :

« سوكيلى قارده‌شم ، ملتنى سوه‌ن هر تورك چوجوغى كندى
لسانني هرشيدن اول و هرشيدن داها ايى اوكرنملى. توركجه‌يى
اوكرنمك و اوكرتمك بزم ايچون مقدس بر وظيفه‌در: چونكه
هر ملت لسانى سايه‌سنده ياشار و يوبور! » فكرت بويوك حقيقتى
قلبنك اك درين كوشه‌لرنده صاقلايور؛ و ملتنى سوديكى ايچون
لسانني‌ده ييك چوق سه‌ويور. فكرت بوننه ، عثمانلى مملكتنك
ديشاريسنده ، قافقاسيا ، آذربايجان ، توركستان ، قريم ، قازان
كبى اجنبى اداره‌سنده قالمش تورك مملكتلرنده‌ده بتمش ميليون
خلقك توركجه قونوشدينى اوكرنجه ، بويوك ملتنك بويوك و كوزه‌ل
لسانني كيم بيلير داها نه قدر سوه‌جك و «صرف و نحو» درسنه نه قدر
فضله چاليشاجق . مملكتنى ، ملتنى سوه‌ن هر عقللى چوجوغك
فكرت كبى حركت ايتمه‌سى طبيعى دكلمى ؟

تورك ديلى

ايلكنجى قسم

تورك ديلى

بر شيئه حيرت ايتديكم زمان « آى ! » دير ، باغيريرم . « چوق شاشدم ! » ياخود « نه تحف ! » ديديكم زمان ده برطاقم سوزلر سويلەمش اولورم. كذلك، جانى صيقيلان بر آدم « اوف ! » ديرسه ندا ايتمش ، يعنى باغيرمش ، « نه قدر جانم صيقيليور ! » ديرسه سوز سويلەمش اولور .

انسانلر درلو درلو قونوشورلر ؛ هر مملكتك كنديته مخصوص بر ديلى واردر . مثلا انكلترەده بزم قونوشديغمز كبى قونوشولماز . هر مملكتك قونوشوشنه او مملكتك لسانى ، ياخود ديلى ديرلر . انكلترەده انكليزجه قونوشولور.

بزم مملكتمز ، يورديمز اولان توركيەدەده **توركجه** ، ياخود **تورك ديلى** سويلەنير ؛ حكومتمزك رسمى لسانى توركجەدر .

شانلى بر تاريخى ، پارلاق بر ماضيسى اولان بويوك ملتلرك

دیللری یالکز کندی سیاسی حدودلری ایچنده دکل باشقا یرلرده ده قونوشولور؛ مثلا فرانسزجه، آلمانجه کبی مهم علم و ادبیات لسانلری یالکز فرانسه ده، یالکز آلمانیاده دکل، دنیانك هر یرنده سویله نیر؛ بیلینیر و اوکره نیلیر. چونکه مدنیتجه کری قالمش ملتلر، مطلقا باشقه لسانلرده یازلمش اثرلره مراجعته مجبوردرلر.

تورك دیلی یالکز حکومتمزك اداره سی آلتنده کی مملکتلرده دکل، رسمی حدودمزك خارجنده کی میلیونلرجه تورك قارده شلرمز آراسنده ده قونوشولور. قافقاسیاده، آذربایجانده، قریم وقازانده، تورکستانده، چین وسیبریاده **بتمه میلیونه** ملتداشمز هپ تورکجه سویلرلر. آدالر دکیزندن تاروسیا ایچلرینه، سیبریایه، چین حدودلرینه قدر یاییلمش اولان بویوك تورك مملکتنده قونوشولان، یازیلان، بیلینن لسان **تورکجه** در. آهنکی، سویله نیشنده کی لطافتی، صرف ونحوینك قولایلغی، بیکلرجه سنه دن بری یازیلوب اوقونماسی اعتباریله دنیانك اك کوزه ل لسانلرندن بری اولان **تورك دیلی** نك سویلندیکی یرلرك هپسنه برده **«توران»** دیرلر. **«توران»** بویوك **«تورك وطنی»** دیمکدر.

یالکز عثمانلی مملکتنده کی کنجلرك دکل، آی ییلدیزلی بایراغمزه حسرت چکن **قافقاسیالی، قریملی، قازانلی، آذربایجانلی،**

تورکستانلی هر تورك کنجنك وظیفه‌سی ملی دیلمزی سومك و
اونی یوکسه‌لتمکه ، آلمانجه ، فرانسزجه کبی بویوك و زنکین
برعلم ومدنیت لسانی یاپمغه چالیشمقدر .

سؤاللر

برشیئه حیرت ایتدیکمز زمان
« آی ! » دیرسه‌ك نه‌یاپمش او-
لورز؟- نه‌دیرسه‌ك سوز سویله‌مش
اولورز ؟ - هرمملکتده عینی صو-
رتده‌می قونوشولور ؟ - آلمانیاده
هانکی لسان سویله‌نیر ؟

برمملکتك قونوشونه نه‌دیرلر؟
تورکیه‌ده قونوشیلان لسانك اسمی
نه‌در ؟ - تورکجه داها نره‌لرده
قونوشولور ؟- توران نره‌سیدر؟-
یریوزنده‌کی تورك کنجلرینه دوشن
وظیفه نه‌در ؟ -

قرائت و املا

کللر و آریلر

بر چوجوق برکون برکل قوپارمق ایسته‌دی، النه دیکنلر باتدی،
فنا حالده آجیتدی. باشقا برکون بر قووانك بالنی طاتمق ایسته‌دی ،
اونی آریلر صوقدی. چوجوق باباسنه: «نیچون کللرك کوتو دیکنلری،
آریلرك ایکنه‌لری وار؟» دیه صوردی. باباسی اوکا شو جوابی ویردی:
« اك کوزه‌ل و طاتلی شیلری اویله اولو اورته اله کچیرمك ایسته‌مك
ایشته بویله آجیدر. »

کل بر کوزه‌ل چیچکدر، آری طاتلی بال یاپار.
بونلر آلتون، لعل رنکلی ایمره‌نه‌جك شیلردر.
لاکن کلده بر دیکن، آریده برایکنه وار،
اکر دقت ایتمزسه‌ك بونلر سنی اینجیتیر.

محمد امین

ازبر

اسیر قاردەشلرە دوغرو !

ــ تورك چوجوغی ! باق ، قافقاسك یشیل ، زمرد اووالری
شودومانلی تپەلری ، مسعود چیفتجی یووالری ،
نەدن ، یاسلی كلین كبی ، قانلی دوواق بورونیور ؟
اوكا ظلم قارتالنك قانادیمی سورونیور ؟

ــ تورك‌عسكری ، تورك‌عسكری ! یالكز اومی ؟ باق،توركستان
برزمانلر دنیالرە باش اكدیرەن آنا وطن،
قریم ، قازان ، آذربایجان . . . هپسی اسیر ، هپ قایغولی ،
بكلیورلر ! آه نەزمان آچیلاجق توران یولی!..

ــ تورك چوجوغی ! سویلە آرتق آغلاماسین قافقاس داغی ،
آلتون‌اوردو «قارص» ی آلدی ، كچدی بوكون « قرەباغ» ی !
آرتق اسیر قاردەشلرك زنجیرلری قیریلەجق !
حر توراندە اك شرفلی مدنیت قورولاجق . . .

طاووقلر چیفتلکده کزینیور ؛ چیفتجی اوکوزلرینی قوشیور .

کلمه ـ جمله

طاووقلر چیفتلکده کزینیور دیدیکم زمان بر طاقم سوزلر سویله‌مش اولویورم .

ایشته بو سوزلر کلمه‌لر دن یاپیلمشدر : طاووقلر، بر کلمه؛ چیفتلکده، بر کلمه؛ کزینیور، دیکر بر کلمه‌در.

یازی یازدیغم زمان ینه بر طاقم کلمه‌لر قوللانیورم :

احمد چالیشقاندر بر چوجوقدر .

کرك یازی یازمق ، کرك قونوشمق ایچون بر طاقم کلمه‌لر قوللانیلیر؛ آغزمزدن چیقان معناسز سوزلره ایسه کلمه دیمزلر، لفظ دیرلر .

« طاووقلر — چیفتلك — کزینمك » کلمه‌لری آیری آیری برر معنا افاده ایده بیلیرلر ؛ فقط بونلرك بربریله هیچ برمناسبتی اولماز . طبقی بونك کبی « چیفتجی — اوکوز — قوشمق » کلمه‌لرندن‌ده تام وعمومی برمعنا چیقاریله‌ماز. حالبوکه بعض واسطه‌لرله بونلری بربرینه بیتیشدیره‌رك :

طاووقلر چیفتلکده کزینیور
چیفتجی اوکوزلرینی قوشیور

دییه‌جك اولورسه‌ق تام برمعنا آکلارز . ایشته مختلف کلمه‌لری تام برمعنا افاده ایتمك شرطیله بربرینه بتیشدیره‌رك قوللانمغه جمله تشکیل ایتمك واو تشکیل ایدیلن شیلره‌ده جمله دیرلر .

تمرین

معترضه ایچنه آلنمش کلمه‌لردن برر جمله تشکیل ایدیکز :

(کدی — کاسه — قیرمق) .— (احمد — قاپی — قاپامق).— (منت — ایپلك — چالیشمق).— (دشمن — مملکت — آلمق).— (قریم — تورك — مملکت) . — (تورکلر — اسلامیت — مدافعه ایتمك) . — (ملت — ماضی — بیلمك) .

درسه دائر سؤاللر

سوزلر نه‌دن یاپیلمشدر ؟ — کلمه نه‌یه دیرلر ؟ — انسانلر یازوب قونوشمق ایچون نه قوللانیرلر ؟ — اون دانه مختلف کلمه سویله‌یکز ؟ لفظ نه‌در؟ — جمله نه‌یه دیرلر ؟ — بر جمله ناصل تشکیل ایدیلیر؟

املا و ازبر

آنه‌جكم ...

یاتاغمده اویور ایكن
یاراسه‌یاراسه یاقلاشاره‌
یوقلامغه بنی كلن
آنه‌جكم، سنسك آنجاق!

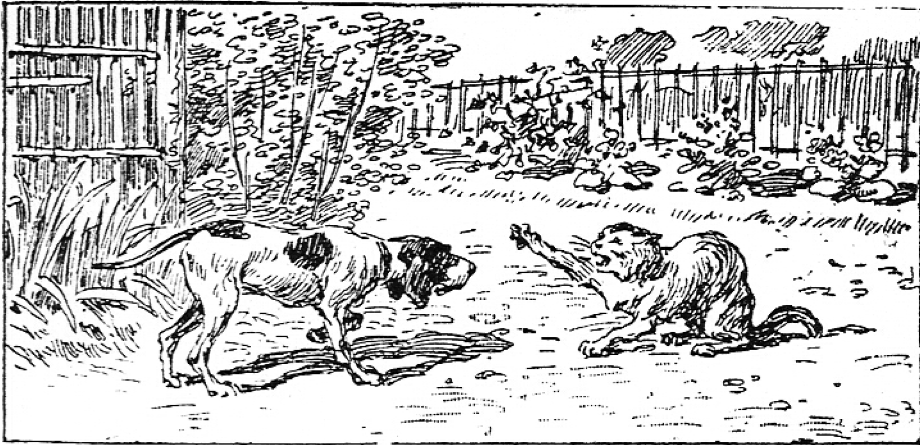
برقباحت ایشلر ایكن ،
سوكی ایله یایلایه‌رق
كیمدر بكا سوز سویلهین؟
آنه‌جكم، سنسك آنجاق!

کوکده قمر پارلار ایکن
یلدیزلره باقدیرەرق
رمزی تعریف ایدەرك
آنەجکم، سنسك آنجاق!

اختیارلق کونلرکده
سوکی ایله شفقت ایله
کیمدر بنی اوقشایاجق ؟
آنەجکم، بن ایم آنجاق !

احمد جواد

باغچه　　　کدی　　　کوپك

اسم

بنم اسمم احمد (۱) در . او حالده احمد (۱) بنم اسمم در دییه بیلیرم . — یاموره اسمنده بر کدی طانییورم . یاموره او کدینك اسمیدر . — بن قونیه (۲) ده طوغدم . — قونیه (۲) بنم ، طوغدیغم شهرك اسمیدر .

برشخصك ، برحیوانك ویا بر شیئك آدینی بیلدیرن کلمه یه اسم دیرلر .

---

(۱) (۲) شاگرده کندی اسمیله دوغدیغی شهر ویا قصبه نك اسمی سویله تدیریله جکدر .

درسه دائر تمرینلر

— آشاغیده‌كی جمله‌لرده موجود اسملرك آلتنی چیزیكز طانیدیغكز آلتی چوجوغك اسمنی یازیكز .

ارقاداشم احمد قونیه‌ده طوغدی . قونیه احمدك طوغدیغی شهرك ، احمدده آرقاداشمك اسمیدر . عثمانلی حكومتندن اول قونیه‌ده باشقه بر حكومت واردی . عثمانلیلردن اول قونیه‌ده حكم سوره‌ن او تورك حكومتنك آدی سلجوقی حكومتیدر .

آشاغیده‌كی كلمه‌لرك بر شخص ویا بر حیوان ویا بر شی اسمی اولدیغنی یانلرینه یازیكز :
علی ، احمد ، حسین ، سداد ، قوش ، پیلیچ ، آت ، بارداق ، رمزی ، طاش ، قلم .
نمونه : علی بر شخص اسمیدر .
قلم بر شی اسمیدر .

لسان تمرینلری . — آشاغیده‌كی اسملری بر جمله‌ده قوللانكز :
عسكر — صنعتكار — قوندوره‌جی — كومور — ده‌كیز — ایرماق — كوندوز — استانبول — تورك — مریخ — چیچك — ساقسی — وطن — كتابجی — درس — لیلك — قارغه — قار
نمونه : استانبول ، بوتون توركلرك معنوی پای تختیدر .

املا تمرینی . — آشاغیده‌كی جمله‌لرك بوش یرلرینه مناسب برر كلمه قویكز :
اولرمزك . . . . . . چیلینكیر یاپار . — قیشین صوبالرمزی یاقمق ایچون . . . . . . لازمدر . — توركلرك پای تختی . . . . . در . — بوكون دنیاده اك چوق و اك فائده‌لی . . . . . ده‌میردر . — فاره‌لردن قورتولمق ایچون اولرمزده . . . بسله‌رز . — ساری خسته‌لقلرك اك فناسی . . . . . در . —

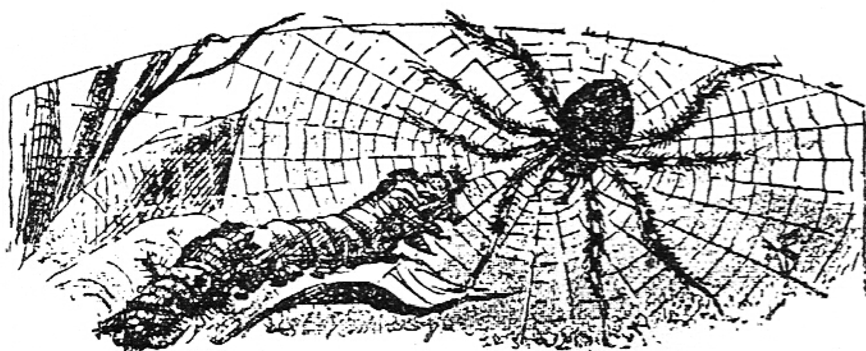

قرائت واملا

چوجوق ایله کدی

سلما مکتبدن یکی کلمشدی . او کون تنفس زماننده براز فضله‌جه اویناديغی ایچون قارنی پك زیاده آجیقمشدی . همان باغچه قاپیسنك اوکنه اوطورارق یمك سپتنی آچدی ؛ واوکله یمکندن قالمش اولان پینیرله اکمکنی یمکه باشلادی . سلما ، بردن بره ، کندیسندن دائما قاچان کدی‌نك اسکمله‌یه دوغرو یاقلاشدیغنی کوردی . پاموق اینجه و کوزه‌ل سسیله « میاو ! میاو ! » دیه باغیرییوردی . بونی کوره‌ن سلما غایت ممنون اولدی ؛ ویمکنك یاریسنی پاموغه ویردی . اکمك بیتد-کدن صوکرا سلما کدی‌یی قوجاغنه آلمق ایسته‌دی ؛ فقط نانکور پاموق زواللی قیزك النی طیرمالادی وقاچدی !

وظیفه . — اوقوتولوب آکلاتدیریلاجق ویازدیریله‌جقدر .

اورومجك ايله ايپك بوجكی

پك كبرلی بر اورومجك
دیدی ایپك بوجكنه :
« اورمك ایچون برآز ایپك
« اوغراشیرسڭ تام برسنه !
« زحمت ایت باق برده بكا :
« بر دیواری بر كیجه‌ده
« اورمه‌ده‌یم باشدن باشه ؛
« یاواشلقدن نه فائده ؟ »
بوكا قارشی ایپك قوردی
اورومجكدن شویله صوردی :
« سنك آغك نه‌یه یارار ؟
« سرعت لازم ، بو آشكار !
« فقط شونی بلله‌ملی :
« یارار بر ایش ایشله‌ملی . »

احمد جواد

آرقاداشلرم محمد ایله حسینه الك نه مکمل برماکینه اولدیغنی آكلاتیوردم. بردن‌بره بابام « چوجوقلر ایچون مسکین مسکین دورمق عیبدر ، هایدی براز قوشوب اوینایکز ! » دیدی .

اسم خاص، اسم جنس

بنم اسمم «احمد»(١) در . فقط آرقاداشمك اسمی «احمد» دکل ، «محمد» (٢) در . دیمك كه «احمد» بوتون چوجوقلره دکل ، یالکز بعض چوجوقلره خاص بر اسمدر : ایشته اونك ایچون بو اسمه بر اسم خاص دینیر .

فقط احمد(١) ، محمد (٢) ایله برابر حسین ده بر چوجوق اسمیدر ؛ آنجاق «چوجوق» کلمه‌سی یالکز بر چوجوغك ویا بر قاچ چوجوغك دکل، بوتون چوجوقلرك اسمی اولدیغی ایچون

---

(١) شاگرد کندی اسمنی ، (٢) آرقاداشنك اسمنی، (٣) طوغدیغی شهر ویا قصبه‌نك اسمنی سویله‌یه‌جکدر .

بر اسم جنس در. «یاموره» بنم کدیمك ، «بونجوره» آرقاداشمك کدیسنك اسم خاصیدر . «کدی» کلمه‌سی بوتون بو جنسدن حیوانلرك هپسنه بردن ویریلن بر اسم جنس در .

قونیه بنم طوغدیغم شهرك اسمیدر . استانبول، سمرقند ینه باشقه برر شهر اسمیدر . «شهر» کلمه‌سی بوتون شهرلره بردن ویریلن بر اسم جنس در .

یالکز برشخصه ، برحیوانه ، ویا برشیئه آد اولان اسملره اسم خاص دینیر : احمد ، محمد ، استانبول. — برجنسده اولان هرشخصه ، هرحیوانه ، هرشیئه اویان اسملره‌ده اسم جنس دیرلر : چوجوره ، شهر ، کوپك .

ازبر واملا

شهید اوغلم

شهید اوغلم کفننه بوروندی ،
مزارینك باش اوجنه سورروندی ؛
نینه‌سنه رؤیاسنده کوروندی ،
بایغین بایغین کلدی دوشدی یانمه .

وجودینی دلمش موسقوف جانوار ،
کوکسنده بر قیزیل ، ده‌رین یارا وار ؛
یوره‌کندن قوپوب یارادن صیزار ،
داملا داملا آقار قانی جانمه !

علی اکرم

درسه دائر تمرينلر

—(شفاهی) آرقاداشلریکزدن اوچنك اسميله ، بيلديككز اوچ شهر ، اوچ قصبه‌نك اسمنی سويله‌يكز .

—عباره‌ده تصادف ايده‌جككز اسم جنسلرله اسم خاصلری بر بردن آييريكز :

باباسی ، احمدی حيدر پاشا استاسيونه‌ كوتوردی . چوجوق اوراده تره‌نلرك كيدوب كلمه‌سنی سيرايده‌رك برچوق اكلندی. هله باباسی اونی تره‌نه بينديروب كوز تپه‌يه كوتورديكی زمان سونجنه نهايت يوقدی .

— آشاغيده‌كی اسملرك نه اسم خاصی اولديغنی يانلرينه بوش براقيلان يولره يازيكز :

١ . احمد . . . اسم خاصيدر
٢ . سلما . . . اسم خاصيدر
٣ . توركيه . . . اسم خاصيدر
٤ . فرانسه . . . اسم خاصيدر
٥ . استانبول . . . اسم خاصيدر
٦ . انكلتره . . . اسم خاصيدر
٧ . لوندره . . . اسم خاصيدر
٨ . سليم . . . اسم خاصيدر
٩ . اوغوزخان . . . اسم خاصيدر
١٠ . سمرقند . . . اسم خاصيدر

۱۱ . یاووز . . . اسم خاصیدر

۱۲ . فاتح . . . اسم خاصیدر

۱۳ . اویغور . . . اسم خاصیدر

۱٤. عبدالحق حامد ... اسم خاصیدر

۱۵ . فضولی . . . اسم خاصیدر

۱٦ . کوپریلی . . . اسم خاصیدر

وظیفه . — بو اسم خاصلری مناسب برر جمله‌ده قوللانیکز .

سؤاللر . اسم جنس نه‌یه دیرلر ؟ ـ اسم خاص نه‌یه دیرلر ؟ ـ اسم جنس ایله اسم خاص آراسنده‌کی فرق نه‌در

توسیع اولوناجق موضوع

اهمالك نتیجه‌سی

۱ . — برکویلی شهره کیتمك ایچون بیکیرینی حاضرلار . تام حیوانه بینه‌جکی صیراده نعللردن برینك چیویسی اولمادیغنی کورور .

۲ . — کویلی ، بر چیوینك نه اهمیتی اوله‌بیلیر، دیه یوله چیقار. یولده حیوان طوپاللامغه باشلار .

۳ . — یوللر تهلکه‌لیدر . بردنبره کویلینك اوکنه خیرسیزلر چیقار ؛ طوپال بیکیرله قاچمق ممکن اولمادیغی ایچون خیرسیزلر هم بیکیری هم اشیاسنی آلیرلر .

٤ . — بر چیوی‌یی اهمالك بوقدر بویوك بر نتیجه ویره‌جکنی دوشونه‌مه‌مش اولان عقلسز کویلی پشیمان ومأیوس برحالده کوینه دونر.

قرائت و املا

یاغمور داملاسی

شفیق برنجی صنفك امتحاننی ویرمش ، ایكنجی یه گچمشدی . مكتب آچیلدیغی زمان دورت بش گون شفیق مكتبه گلمه‌دی . « داها سنه باشنده‌یز ، امتحانه چوق وقت وار ! » دییوردی . پدرینك زوریله مكتبه گلدیكی گونلر ، نیچون گلمه‌دیكنی صورانه آرقداشلرینه هپ بویولده جواب ویریوردی .

گونلر گچیور ، شفیق حالا چالیشمیوردی . « برگونده نه اولور ؟ بوگون ده هله براز اویونه اوینایایم ده آرتق یارنده چالیشمغه باشلارم ! » دیمكده ایدی . فقط گونلر گچیور ، شفیق حالا یارینی صاییقلایوردی . نهایت برده بره امتحانه

زمانی کلدی ؛ سزلی مسکینلکله کچیره‌ده شفیق طبیعی دونر
صنفنده قالدی.

کوکده داملا داملا یاغمور یاغار، او داملالر یرده
بیریکیر، نهایت برلشوب بردره حالنه کلیر. دره‌لرده آیری
آیری آقوب قوصقوجه دکیزلر وجوده کتیریر. اکر برداملا
یاغمورک اهمیتی اولماسه، دنیاده نه دره، نه ده دکیز بولونوردی.

ازبر و انشاد

دره

سویله بکا کوزل دره
صاف صولرك نردن چیقار ؟
نره‌لری اوقشار، ییقار،
یا کیتدیکك محل نره ؟

— داغلر باشی دوغدیغم یر ؛
بابام : بولوط ؛ آنام : صاغناق ؛
بشیکم بر براق قایناق،
که، چیچکلر اونی ئورتەر!

جواد

مفرد ، جمع

چوجوق ، **كدى** ، **كاغد** ديديكمز زمان خاطريمزه برچو-
جوق ، بر كدى ، بر كاغد كلير .

ايكى ويا داها زياده چوجوق ايله ايكى ويا داها زياده كديدن ،
كاغددن بحث ايتديكمز زمانده **چوجوقلر** ، **كديلر** ، **كاغدلر**
ديرز .

ديمك كه اسملر برشخصى ، برحيوانى ، ويا برشيئى كوستر-
دكلرى زمان باشقه ، ايكى ويا داها زياده شخصى ، حيوانى ،
شيئى كوستردكلرى زمان باشقه شكلده قوللانيليلر .

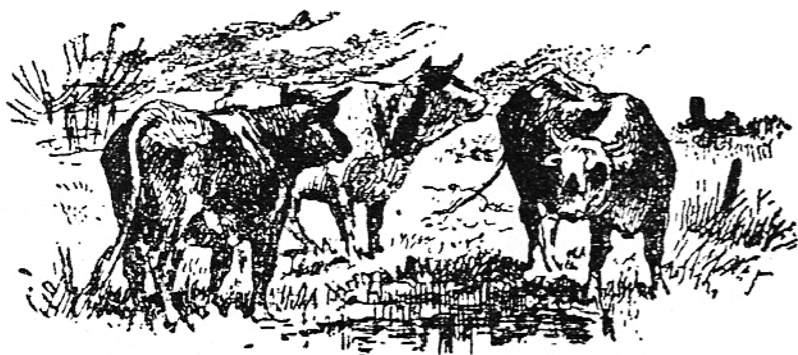
اسملر يالكز برشخصى ، يالكز برحيوانى ، يالكز برشيئى كو-
ستردكلرى زمان « **مفرد** » حالنده ، « **مفرد** » شكلنده درلر ؛
انسان ، آت ، كتاب .

اسملر ايكى ويا داها زياده شخص ايله ، ايكى ويا داها زياده
حيوانى ، شيئى كوستردكلرى زمان ايسه «**جمع**» حالنده ، «**جمع**»
شكلنده درلر : أولر ، كوپكلر ، چوجوقلر .

درسه دائر تمرينلر

— آشاغيده كى اسملرك مفرد حالنده ، مفرد شكلنده اولانلرى ايله جمع حالنده ، جمع شكلنده اولانلرينى آييريكز :

كل ، ليلاق ، ياسمن چيچكلرك اك كوزه ليدر . ـ كللرى ، ليلاقلرى ياسمنلرى اولمايان باغچه لربك خوشه كيتمز . ـ بهار و ياز موسملرى چيچك موسميدر .

قرائت واملا

اوچ اوكوز

كويده ايى اوزاقده بر چاييرلقده اوچ كنج اوكوز برابرجه اوتلايورلردى . دائما عين آخيرده ياشاديغندن بو حيوانلر اوقدر دوست اولمشلردى كه بر دقيقه بيله بربرلرندن ايريلمايور ، غايت ايى كچينيورلردى . بر كون اوجوارده قورد ايندیكنى طويدقلرى حالده بو اوچ ارقداش اصلا تلاش ايتمديلر هر وقتكى كبى كزمكه چيقديلر . بربرندن آيرلمايان اوچ قوتلى حيوان طبيعى كوچوك بر قورددن قورقوب چكنمزلردى . فقط هر نصلسه قيرده اوتلاركن آره لرنده بر قاوغا چيقدى ؛ هپسى بربرينه قيزوب آيرى آيرى اوتلامغه باشلاديلر . اوكوزلرك آيرلماسنى كوزه تديين قورد بونى كورنجه كورمز همان كلوب اوچنى ده برر برر ييدى .

وظيفه . — اوقوتولوب آكلاتديريله جق و توسيع ايتديريله جكدر .

اسملرك جمعی

یوقاریده بر چوجوق رسمی
کوریيورسکز، آشاغیده‌کی رسمده
ایسه برچوق چوجوقلر یمش ییورلر.
«چوجوق» کلمه‌سی یالکز بر شخصی
کوسترن بر اسم اولدیغی ایچون
«مفرد» حالنده «مفرد» شکلنده
بولونیور.
«چوجوقلر» کلمه‌سی ایسه برچوق شخصی کوستردیکی ایچون
«جمع» حالنده «جمع» شکلنده
بولونیور.

او حالده بر اسمك مفرد
ویا جمع اولدیغنی آکلامق
ایچون نهایتنه باقمالی. صوکنده «لر» بولونان اسملر «جمع»
صوکنده «لر» بولونمیان اسملر «مفرد» شکلنده‌در:

چوجوق [مفرد] — چوجوقلر [جمع]

بر اسمك کوستردیکی شخصك، حیوانك ویا شیئك بردن
زیاده اولدیغنی آکلاتمق ایسترسه‌ك او اسمك نهایتنه بر «لر»
کتیرملی یز.

درسه دائر تمرینلر

— آشاغیده‌کی اسملری جمع حالنه ، جمع شکلنه قوییکز :

چوجوق	چوجوق . .
أو	أو . .
تارلا	تارلا . .
کتاب	کتاب . .
کویلی	کویلی . .

— آشاغیده‌کی اسملری مفرد حالنه، مفرد شکلنه قوییکز :

باغچه‌لری	باغچوانلر صولار .
دیوارلری	دیوارجیلر یاپار.
أکینلری	أکینجیلر بیچر.
جلدلری	جلدجیلر یاپار.
خالیلری	خالیجیلر طوقور .

توسیع اولوناجق موضوع

غاوغانڭ صوڭی

«۱» . — بر ایلك بهار کونی ایکی آرقاداش برقصبه‌یه کیدییورلردی [نیچون؟ هوا ناصل؟ یول ناصل] — «۲» . — یولده قونوشه قونوشه کیده‌رلرکن حسین یرده بش غروش کوردی وهمان اکیلوب آلدی [محاوره‌لری ؟ چیره‌کی کوره‌ن حسینڭ حالی] — «۳». — آرقاداشی علی چیره‌کی پایلاشمالرینی تکلیف ایتدی، فقط حسین قبول ایتمه‌دی. غاوغایه‌باشلادیلر. — «٤» . — غاوغا اثناسنده چیره‌ك یره‌دوشدی . غوغایی دویوب کلمش اولان برچوجوق یاواشجه‌پاره‌یی آلوب صاووشدی. ایکی احمق حالا دوکوشیورلردی. — «٥» . — پولیسلر بوایکی آرقاداشی آلوب کوتوردیلر . — «٦» . — نتیجهٔ اخلاقیه .

اسم خاصلرك جمعی

« اسم جنسلری » جمعله‌مك ایچون صوكلرینه بر « لر » كتیرمك كافیدر . فقط « اسم خاصلر » ایچون بویله دكلدر : اسم خاص یالكز برتك شخصه ، برتك شیئه مخصوص اولدیغی ایچون اساساً جمع قبول ایتمز . جمع قبول ایتسه ، بردن فضله بولونماسی لازم كلیركه اوزمانده اسم خاص اولماز. مثلا «یلدیرم بایزید» یاخود « بارباروس » یالكز برشخصك ، «استانبول» و « سمرقند » یالكز برر شهرك اسمیدر. بناءً علیه اونلرك ایكنجیسی ، اوچنجیسی یوقدركه جمعله‌مك قابل اولسون .

یالكز بعض نادر حاللرده اسم خاصلر جمعلنیر :

یلدیریملر ، باربادوسلر هرزمان یتیشمز !
استانبوللر ، سمرقندلر فتح ایتمك هرملتك كاری دكلدر!

یلدیریملر، باربادوسلر دیمك «یلدیرم» و «باربادوس» مرتبه‌سنده بویوك آدملر معناسنده‌در ؛ استانبوللر ، سمرقندلر دیمك‌ده «استانبول» و «سمرقند» درجه‌سنده بویوك و كوزه‌ل شهرلر مقامنده‌در. یعنی بوصورتله اسم خاصلرك جمعله‌نمه‌سی حقیقی دكل اعتباریدر .

برده ملتلرك و تاریخی عائله‌لرك اسملری بعضاً جمع حالنده سویله‌نیر : « تورکلر ، آلمانلر ، صوقوللولر » كبی . فقط نها- یتلرنده‌كی «لر» اداتنه رغماً بوجمعله‌نمه‌ده حقیقی دكل اعتباریدر.

ازبر و انشاد

كويلى قولوبه‌سى

باجاسندن دومان توتن قولوبه‌يى كوردكمى ؟
پك بختيار بر كويلونك اوجاغيدر اوراسى ؛
كوچوك قوشلر اطرافنده هيچ دورمايوب ‌أوترلر ،
بر يتيشمش ياوروسى‌ده شو يشيللك تارلاسى .

يولك بر كون بويرلره دوشر ايسه ، آرقاداش ،
يالكمز ، يورغون قالير ايسه‌ك ... دورمه‌همان كيت ، صاواش ،
چال قاپى‌يى ، كويلو سكا سه‌وينه‌رك بر ويرير .
اوجاق ياقار اوشويورسه‌ك ، آچسه‌ك يمك كتيرير .

آيريليركن بولاجقسك اونك ايچون قلبكده
اونودولماز محبتلر ، اونودولماز حرمتلر ،
بر چوق زمان آكاجقسك او بختيار كويلويى
بورالرده يتيشيور اوردومزه عسكرلر !

ح . فهمى

قیرلانغیچ یاورولرینی کورەن سداد « نەکوزەل قوشجغزلر ! » دیە باغیردی .

تصغیر حالی

قیرلانغیچ یاورولرینی کورەن سداد «نە کوزەل قوشجغزلر!» دیە باغیردی ؛ حالبوکە یاورولرینە ییەجك کتیرەن آنەلرینی کوردیکی زمان « نە شفقتلی قوشلر ! یاورولرینی نە چوق دوشونیور ! » دیمشدی. « قوشلر » ایلە « قوشجغز » آراسندە بر فرق وارکە سداد ایکیسنیدە آیری آیری یرلردە قوللاندی؛ یعنی یاورولردن بحث ایدەرکن «قوشجغز» آنادن بحث ایدەرکن « قوش » دیدی . طبقی بونك کبی ، بویوك کدی‌یە « کدی »،

یاوروسنه «کمبجکز» دیرز. عین کلمه‌نك آخرینه کلمه‌نك معنایی دکیشدیرن

جك، جکز؛ جق، جغز

اداتلرینه «**تصغیر اداتی**» دینور؛ ونهایتلرینه بوادات علاوه ایدلمش اسملره «**اسم تصغیر**» نامی ویریلیر. مثال:

أو: **أوجك** — **أوجکز**

قیز: **قیزجق** — **قیزجغز**

براسمك صوکی **خفیف** ایسه نهایتنه کتیریله‌جك تصغیر اداتی‌ده خفیف اولور: «**جك ـ جکز**» کبی. مثال: «**کوی** [**کویجك**، **کویجکز**]. اکر براسمك صوکی «**ثقیل**» ایسه‌نهایتنه کتیریله‌جك تصغیر اداتی‌ده ثقیل اولور: «**جق ـ جغز**» کبی. مثال: «**یاورو** [**یاوروجق** ـ **یاوروجغز**].

حسین بالقان محاربه‌سنده شهیداولان باباسندن بحث ایدرکن دائما ایچنی چکه‌رك «**باباجغم**!» دیر. بن‌ده کچن کون سوقاق اورته‌سنده قالمش فقیر برقادین کورنجه بلا اختیار «زاواللی **قادینجغز**» دیدم. حالبوکه نه حسینك باباسی نه‌ده بنم کوردیکم قادین کوچوك دکللردی. بویله اولدیغی حالده اونلر حقنده‌ده تصغیر اداتی قوللانمه‌مز صرف مرحمتدن، سوکیدن ایلری

كلدی. شو حالده دیمك اولیور که اسم تصغیر هر زمان کوچوکلکه دلالت ایتمز، محبت و مرحمته ده دلالت ایده بیلیر.

درسه عائد تمرینلر

— آشاغیده‌کی اسملری تصغیر ایدیکز؛ واونلرك هانکیسی کوچو-کلکه، هانکیسی محبت و مرحمته دلالت ایدییورسه آییریکز:

اودا	اودا . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
بابا	بابا . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
عسکر	عسکر . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
باغچه	باغچه . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
قوزو	قوزو . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
دوه	دوه . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
دادی	دادی . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
حکومت	حکومت . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
دایی	دایی . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
کتاب	کتاب . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
آغابك	آغابك . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
یاورو	یاورو . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
کول	کول . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
قادین	قادین . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
قوطو	قوطو . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
قلم	قلم . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر
آغاچ	آغاچ . . .	. . . . . دلالت ایده‌ر

بو قاریکی اسملرك تصغیر حاللرینی مناسب بر جمله ده قوللانیکز.

قرائت واملا

بایقوشه ایله کوکرجین

بایقوش کندیسنی چوق بکنمش ، کبرلی بر حیواندر . کوزلرینك و سسنك کوزه‌للکنه اوقدر اینانیرکه کندیسندن باشقه هیچ برقوشده اویله کوزه‌ل کوز بولونمادیغنی ادعا ایده‌ر. بونك ایچون هیچ بر قوش ایله آرقاداش اولمغه تنزل ایتمز . فقط، ایشلك دوغروسی، باشقه قوشلر اونی هیچ سومزلر ؛ وخوینك کوتولکنی بیلدکلری ایچون یاننه بیله اوغرامازلر .

خوینك فنالغنی بیلمه‌ین عقلسز قوش برکون ناصلسه نازك و کوزه‌ل کوکرجینی یاقالایوب اوکا دردینی دوکر ؛ هیچ کیمسه‌نك کندی یاننه اوغرامادیغنی یانه یاقیله آکلاتیر . یالان سویله‌مکی هیچ سومه‌ین کوزه‌ل کوکرجین او شکایتلری دیکله‌دکدن صوکرا دیرکه :

— هیچ شکایت ایتمه‌یکز . سز، نه‌زمان اطرافکزده کیلری سه‌وه‌ر، اونلرله دوست اولورسه‌کز، اونلرده اوزمان سزی سه‌وه‌رلر . .

ازبر و انشاد

قار

هر طرفده قار ، قار ، قار . . .

روزكارده ايز ، قالقار .

بولوطلر اوبك اوبك

سريه بياضه كلهبك :

سورو سورو اوچارلر ،

تيزه‌يرك قاچارلر ،

روزكاره يول آچارلر . . .

آرنوه باشنده باشه آوه

باغچه ، سوقاقده ، دام ، صاچاقده !
بزلر دوردغونده ، کوك دونوقده
هوا بوز غونده ، بوغونوقده . .
سینه سینه یاغاین قار
آغاج یابراقده ، دال آرار ،
سسسز ، اُولری صارار . .

ع. علوی [چوجوقلرمزه نشیده‌لر]

توسیع ایدیله‌جك موضوع

بر قوشك حکایه‌سی

«١» — قیشین قار هرطرفی قاپلادیغی زمانلر ، صیجاق بر اوداسنده عائله‌جه طعام ایتمك نه‌سعادتدر — «٢» — آنا ، بابا ، قارده‌شلر پنجره‌دن دیشاریده‌کی بیاض قار طبقه‌لرینی فرحلی فرحلی سیر ایده‌رلر . — «٣» — باباسی کوچوك سلیمه او انناده صوغوقدن تیتره‌ین ، کومورسز ، اکمکسز زاواللی فقیرلری خاطرلاتیر . — «٤» — قار طبقه‌سی آلتنده قالان قیرلرده ییه‌جك هیچ برشی بولمایان کوچوك بر قوش هر آقشام یمك اوداسنك پنجره‌سنه کلیر . — «٥» . — سلیم اکمك قیرینتیلرینی پنجره‌نك اوکنه دوکر و بویله‌جه قوشجغزی بسلر . — «٦» . — قوشجغز بوسایه‌ده بوتون برقیش یاشایه بیلدی . — «٧» — نتیجهٔ اخلاقیه .

سليمك كوپكى

اضافت

سليمك كوپكى ديديكمز زمان كوپكك احمده ياخود محمده عائد اولمايوب سليمه عائد اولديغنى بيلديرمش اولويورز .

« كيراز آغاجى » ديديكمز زمانده، آغاج اسمنى ، اولنه كتيرديكمز كيراز كلمه‌سيله ديكر آغاجلردن آييرييورز.

«قاپى‌نك آناختارى»، «شكر قوطوسى» ، ديديكمز زمان ينه «آناختارك» قاپى‌يه عائدآناختار، «قوطو»نك شكرقويمغه‌مخصوص قوطو اولديغنى آكلاتمش اولويورز .

كوپه ، قادينلرك سوس ايچون قولاقلرينه طاقدقلرى خلقه‌نك اسميدر . فقط كوپه‌نك بر چوق نوعى واردر .

ایشته آلتونه کوپه دیدیکم زمان، آلتون کلمه‌سیله، بحث ایتدیکم کوپه‌نك نوعنی بیلدیرییورم . بر اسمك کیمه عائد، ویا نه‌یه مخصوص اولدیغنی بیلدیرمك، یاخود نوعنی، یعنی نه‌دن یاپیلدیغنی طانیتمق، خلاصه او اسمك معناسنی تماملامق ایچون اولان بر کلمه کتیرمکه اضافت دیرلر .

بر اسمك معناسنی تماملایان کلمه‌یه او اسمك «متمم»ی دیرلر.

«اسم» ایله «متمم» ك ایکیسنه بردن « ترکیب اضافی » نامی ویریلیر .

درسه دائر تمرینلر

— آشاغیده‌کی ترکیب اضافی‌ی کوستریکز .

استانبول ترکیه‌نك پایتختی در . — هر مملکتك لسانی باشقه‌در . — چام آغاجی قیشین ده یشیللکنی محافظه ایدر . — یوردیمزك هر کوشه‌سی بر جنتدر . — قیش کیجه‌لری آتش باشی خوش اولور .

— آشاغیده‌کی اسملردن برر ترکیب اضافی یاپیکز .

قالی، آنا، ختار — او، طام — اوجاق ، سو، بورکه — مرمره ، ده‌کیز — کل ، قداح — کوموش ، قویو — محله ، بکجی — مکتب ، معلم — اودا ، پنجره — ملا ، آغاج — وطن ، محبت — احمد ، کتاب .

اضافت تمرینلری

— آشاغیده‌کی جمله‌لرده بولونان ترکیب اضافیلری کوستریکز واسم ایله متممی آییریکز :

وطنمك طوپراقلری قدر مقدس برشی یوقدر . ـ عثمانلی بایراغی شیمدی‌یه قدر دنیانك هرکوشه‌سنده یوکسه‌لمش ، آوروپا ، آسیا وآفریقانی بیللرجه تیتره‌تمشدر . ـ پادشاهلرمزك قدرتی قارشیسنده اوروپانك اك بویوك حکمدارلری آلتون تختلری اوزرنده تیتره‌رلردی . ـ آق ده‌کیزك قییلرنده حالا باربا‌روسك شانلی خاطره‌لری یاشار . ـ تورك وطنی روم ایلیدن باشلایه‌رق روسیانك ایچریلرینه ، چین حدودلرینه ، سیبریا اووالرینه قدر امتداد ایده‌ر . ـ دشمنلرك زنجیری آلتنده ایکله‌ین اسیر قارده‌شلری قورتارمغه چالیشمق هر تورکك وظیفه‌سیدر . ـ بر چوجوغك بشیکنی صاللایان هر آننه ، وطن دشمنلرندن نفرت وانتقام حسنی یاوروسنك یوره‌کنه صوقمالیدر . ـ یریوزنده‌کی اسلام مملکتلری فرانسه ، انکلتره ، روسیا حکومتلرینك استبداد وتحکمی آلتنده ایکله‌مکده‌در .

املا

بویودیکم زمانه . .

بویودیکم زمانه آرتق مکتبه کیتمیه‌جکم . اووقت نه یازیله‌جق وظیفه‌لرم ، نه ده اوکره‌نیله‌جك درسلرم اوله‌جق . فقط بویودیکم زمانه داها فضله چالیشه‌جغم ، داها فضله یوریله‌جغم . بلکه بوکونه اکلندیکم قدرده اکلنه‌میه‌جکم . ایشته او زمانه بوکونلری خاطرلایه‌رق چوجوقلقده نه قدر مسعود اولدیغمی آکلایه‌جغم .

قرائت واملا

صبیحه‌نك اوداسی

«صبیحه» تمیزلكی، انتظامی پك سوه‌ر. اوداسنه كیردیككز زمان هرشیئی یرلی یرنده بولورسكز. البسه‌لری دولابده، كتابلری چكمجه‌ده‌در.

اودانك دوشه‌مه‌سنه باقدیغكز زمانده تمیزلكنه شاشار سكز: «صبیحه»نك ماصاسنك اوستی نه‌قدر تمیزسه، اوداسنك دوشه‌مه‌سی‌ده اوقدر تمیزدر. نه دیوارلرده، نه قاپی‌ده پارمق لكه‌لری كورور. نه‌ده صانداليه‌لرده برانتظامسزلق بولورسكز. انتظام پك ایی برشیدر. هرشیئك كندینه مخصوص بریری اولمالی، هرشی یرلی یرنده بولونمالیدر.

قرائته دائر تمرينلر

— (شفاهی) «١» صبیحه نه‌یی سوه‌ر؟ — ٢. البسه‌لری نره‌ده، كتابلری نره‌ده‌در؟. «٣» اوداسنك دوشه‌مه‌سی ناصلدر؟ — «٤» انتظام ایی برشیمیدر؟ — ٥. هرشی نره‌ده بولونمالیدر؟

ترکیب اضافی

« احمدك قلمی » دیدیکم زمان بر ترکیب اضافی یاپمش اولویورم. بو ترکیب اضافیده «قلم» اسمنك کیمه عائد اولدیغنی بیلدیره‌ن «احمد» کلمه‌سی بر متمم اولویور . فقط « احمد » ایله «قلم» اسملرندن بر ترکیب اضافی یاپمق ایچون

ك ، نك
ی ، سی

متمم « احمد » دن صوکرا بر « ك »، « قلم » دن صوکرا بر « ی » کتیرییورم .

« مصطفی‌نك چانطه‌سی » دیدیکم زمان ینه بر اضافت یاپییورم . یالکز بورادە متمم اولان «مصطفی»دن صوکرا «ك» یرینه بر « نك »، اسم اولان «چانطه»یه‌ده « ی » یرینه بر «سی» علاوه ایدییورم .

ترکیب اضافی یاپمق ایچون متممك نهایتنه « ك »، اسمك نهایتنه « ی » کتیریلیر: احمدك قلمی کبی .ـ متممك نهایتنده « ا ، و ، ی ، ه » حرفلرندن بری وارسه « نك » کتیریلیر: علینك کتابی ، کبی.ـ اسمك نهایتنده بو قاریده‌کی حرفلردن بری وارسه «سی» کتیریلیر : سلیمك حقه‌سی ، کبی .

درسه دائر تمرینلر

— بوش براقیلان یرلره بر «ك» ویا « نك »کتیریکز:

اودا . . . پنجره‌سی — مردیوه‌ن . . باصاماغی — سوقاق . . . قالدیریمی — مکتب . . دیواری — صوبا . . بوروسی . — تجره . . . قاپاغی — استانبول..هواسی.

—بوقاریده‌کی اضافتلرك متممرلرندن صوکره نه‌ایچون « ك »، نه‌ایچون «نك»کتیردیککزی سویله‌یکز.

— بوش براقیلان یرلره بر «ی» ویا «سی» کتیریکز :

سوقاغك چامور . . — أوك قاپی..— محله‌نك بکجی.. — مکتبك خواجه . . — کتابك قاب . . — محررك اسم . . — علینك قورقو .. — دره‌نك شارلتی . . —

—بوقاریده‌کی اضافتلرك اسملرندن صوکره نه‌ایچون«ی»، نه‌ایچون «سی» کتیردیککزی سویله‌یکز.

املا

مطبعه

انسانلر اوزون مدت یازیسز، کاغدسز، کتابسز یاشادیلر. آسیاده چینلیلر، مطبعه‌دن ایلك اول استفاده ایتدیلر. اوروپاده بویله فائده‌لی صنعتی ایلك اول «غوتنبرغ» اسمنده بر آلمانه ایجاد ایتدی. بزم مملکتمزده، مع التأسف، مطبعه‌جیلر اوروپاده‌ن یك صوکرا باشلایابیلدی. « ابراهیم متفرقه » اسمنده بر ماجار مهندیسی‌نك همتیله اولا اسکداده بر مطبعه آچیلارق برچوق فائده‌لی کتابلر باصیلدی ونشر ایدیلدی. فقط مطبعه‌جیلغك بزده لایقیله تعممی آنجاق آلتمش یتمش سنه‌لك برشیدر.

تکرار

اسم — مفرد ، جمع — تصغیر حالی — اضافت

١ . اسم نه‌یه دیرلر ؟

بر شخصك ، بر حیوانك ویا بر شیئك آدینی بیلدیره‌ن کلمه‌یه اسم دیرلر .

مثال : چوبانه ، کوپك ، أو .

٢ . اسم خاص نه‌یه دیرلر ؟

یالکز برشخصه ، برحیوانه ویا برشیئه آد اولان اسملره **اسم خاص** دیرلر .

مثال : استانبول ، احمد ، قونیه .

٣ . اسملر نه‌زمان مفرد حالنده‌درلر ؟

اسملر یالکز بر شخصی ، یالکز بر حیوانی ، یالکز بر شیئی کوستردکلری زمان **مفرد** حالنده‌درلر .

مثال : برآت ، برکتاب .

٤ . اسملر نه‌زمان جمع حالنده‌درلر؟

اسملر ایکی ویا داها زیاده شخص‌ایله، ایکی ویا داها زیاده حیوانی ویاشیئی کوستردکلری زمان **جمع** حالنده‌درلر .

مثال : چوجوقلر (ایکی ویا داها زیاده چوجوق) .
اولر (ایکی ویا داها زیاده او).

٥ . بر اسمی ناصل جمع حالنه کتیره بیلیرز ؟

بر اسمی جمع حالنه کتیرمك یعنی او اسمك کوستردیکی شخصك ، شیئك ویا حیوانك بردن زیاده اولدیغنی آکلاتمق ایسترسه‌ك نهایتنه بر « لر » علاوه ایده‌رز.

مثال : قلم — قلملر.

٦ . براسم نه‌زمان تصغیر حالنده‌در ؟

برشیئك کوچوکلکندن یاخود اوکا قارشی مرحمت ومحبتدن دولایی براسمك نهایتنده « جك، جکز؛ جوق، جغز »، اداتلرندن بری بولونورسه او اسم ، تصغیر حالنده‌در .

مثال : کدی [کدیجك ، کدیجکز] ـ قادین [قادینجوق، قادینجغز] .

٧ . — اضافت نه‌یه دیرلر ؟

براسمك کیمه عائد ویا نه‌یه مخصوص اولدیغنی بیلدیرمك، یاخود نوعنی یعنی نه‌دن یاپیلدیغنی طانیمق، خلاصه او اسمك معناسنی تماملامق ایچون اولنه برکلمه کتیرمکه «اضافت» دیرلر.
« اسمك » ك معناسنی تماملایان کلمه‌یه « متمم » واسم ایله‌متممك ایکیسنه بردن « ترکیب اضافی » دیرلر .

مثال : سلیمك کوپکی ، کیراز آغاجی ، آلتون کوپه.

تحلیل تمرینلری

آشاغیده‌كی كلمه‌لری تحلیل ایدیكز : سلیم ، اركك اسم خاصی

سلیم	یاپراق	قلم	چوجوق
عایشه	آغاجلر	ادرنه	قیز
آت	واردار	چیچك	تكیر

كلمه تشكیلی

آشاغیده‌كی كلمه‌لرك یانلرینه بر « لك » ویا « لق » كتیریكز :

اوت ..	چایر ..
كولكه ..	طاش ..
آغاج ..	یم ..

توسیع ایدیله‌جك موضوع

بر عسكر مكتوبی

«١» . ـ سفر برلك اعلان اولوندی ، حسین آرقاداشلریله برابر ارضرومه كونده‌رلدی . ـ «٢» موسقوفلرله محاربه آچیلدیغی جهتله حسینك طابوری ایلریده‌كی بر دشمن موضعنه هجوم امرینی آلدی . ـ «٣» . ـ موضعده‌كی دشمن بزم هجوم ایده‌ن قوتمزدن فضله ایدی ، فقط عسكرمزك فداكارلغی سایه‌سنده بر كون شدتلی محاربه‌دن صوكرا رجعته مجبور اولدی . ـ «٤» . ـ حسین ، طابورینك بایراقداری اولمشدی ، دشمن موضعنه آل بایراغمزی اولا او دیكدی . ـ «٥» . ـ قهرمان حسین بایراغی دیكدكدن صوكرا ، قاچان دشمنك آتدیغی بر شراپنل دانه‌سیله باجاغندن یاره‌لاندی . ـ «٦» . ـ حسین شیمدی ارضروم هلال احمر خسته خانه‌سنده‌در . بوتون بو باشندن كچنلری كویده‌كی والده‌سنه بر مكتوبله آكلاتیور .

قرائت وقواعد تطبيقاتی

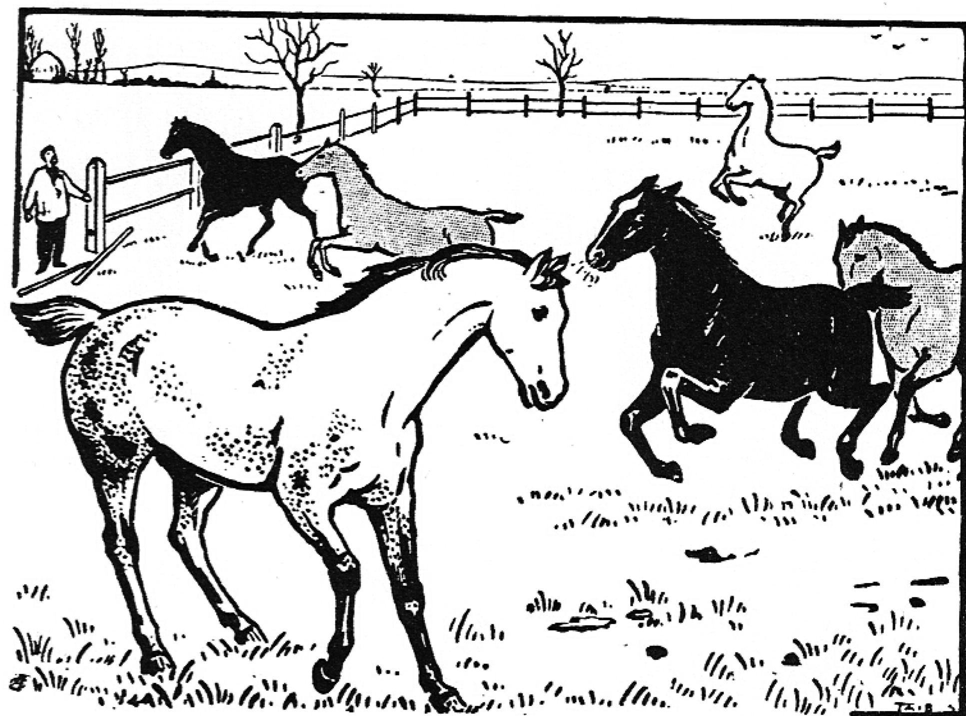
قوش ایله چوجوق

مینی مینی ملیحه باغچه‌ده‌کی کراز آغاجنك یشیل داللری اوزرینه قونمش اوفاق و کوزه‌ل برقوش کوردی. سویملی حیوانك دال اوزرنده زیپلادیغنی کوره‌ن ملیحه سوینجندن اللرینی چیرپارق ایچری‌یه قوشدی. اوفاق بر صاندالیه ایله کوزه‌ل بر قفس آلدی. صاندالیه‌یی آغاجك یاننه یاقلاشدیره‌رق اوستنه چیقدقدن صوکرا، ایچنده داری دانه‌لری سرپیلی قفسی قوشه کوستردی.

— سویملی قوش، کل بو کوزه‌ل قفسه کیر!

دیدی. کوچوك قوش قیزجغزك بو سوزینه کولدی ودیدی‌که:

— مینی مینی خانم! بن شیمدیکی حیاتمدن پك ممنونم. بویله حر یاشامق بنم برنجی املمدر. چوپلردن یاپدیغم یووا بنم ایچون اك سوسلی قفسلردن داها کوزه‌لدر.

صفت

يوقاريكی رسمده ايكيسی سياه، ايكيسی بياض، ايكيسی ده آل اولمق اوزره آلتی دانه آت وار. بو آلتی حيوانك اسمی ده اتدر. يالكز ايكيسی سياه، ايكيسی بياض، ايكيسی ده آل اولديغی ايچون او آتلری بری برندن آيره بيليورز. سياه، بياض، آل كلمه‌لری آلتی آتدن هر برينك رنكنی بيلديرييور. بونك كبی، بر اسكی كوپری ايله بر يكی كوپريدن بحث ايتديكمز زمان اسكی، يكی كلمه‌لری هر ايكی كوپرينك ناصل اولديغنی كوسترمش اولويور. اوحالده سياه، بياض، آل، اسكی، يكی كلمه‌لری برر

صفت در . صفتلر برشخصك، برحيوانك ويا برشيئك حالنى،
يعنى ناصل اولديغنى بيلديررلر .

برشخصك، برحيوانك ويا برشيئك ناصل اولديغنى بيلديرن
كلمه‌لره صفت دينير .

بر كوچوك چوجوق ؛ بر سياه آت .

درسه دائر تمرينلر

شفاهى تمرين: كوزلريكزك رنكى نه‌در ؟ — صاچلريكز نه‌رنكده، ديشلريكز نه‌رنكده‌در؟ — اثوابكزك رنكنى سويله‌ييكز .

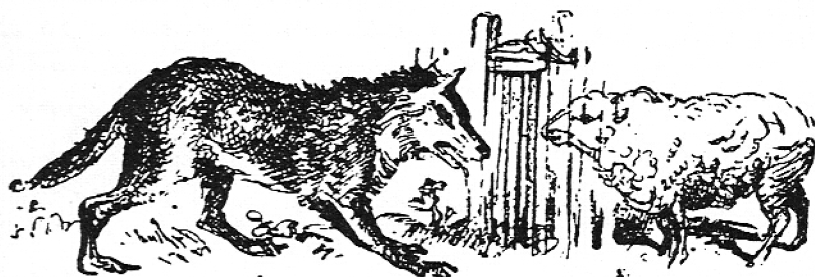
تحريرى تمرين: آتيده‌كى عباره‌يى يازه‌رق اسملرك آلتنه بر، صفتلرك آلتنه ايكى چيزكى چيزيكز :

بويوك صنفك بياض ديوارينه برسياه تخته ايله برجاملى دولاب قويديلر. بر طرفنه‌ده بويوك ، كوزه‌ل بر خريطه آصديلر . — معلم افندى صنفده‌كى تنبل، يارامازچوجوقلرى بربربر درسه قالديره‌جق. درسمز هيچ زور دكل ، فقط مسكينلره نه‌دنسه چوق آغير كليور. تنبللكلرندن دائما جزا آليورلر .

— ايكى شخص، ايكى حيوان، ايكى شى اسمى بوله‌رق يانلرينه ناصل اولدقلرينى بيلديرمك ايچون بررصفت كتيريكز .

— بوش براقيلان يرلره مناسب صفتى كتيريكز :

قارغا . . . . . در	قيرمزى
چام آغاجى . . . در	صارى
كوكورت . . . در	بياض
سود . . . . در	سياه
قان . . . . در	يشيل
موسقوف . . . در	صوغوق
تارلا . . . . در	وحشى
اويون . . . . در	بويوك
هوا . . . . . در	تهلكه‌لى

قرائت وقواعد تطبیقاتی

عقللی قوزو

بر کون آناطولیده بر چیفتلکه قورد اینر. قوردك نه وحشی بر حیوان اولدیغنی بیلن اختیار بر قویون همان قوزوسنك یانینه قوشوب ایشی اوکا آکلاتیر. عقللی قوزو او آقشام آغیلك قاپیسنده دورورکن اوزاقده یاواشجه کوپکه بکزه‌ین بر حیوانك کلدیکنی کورور. « قورد کلیور ! » دیه همان ایچری کیره‌رك یارماقلقلی قاپی‌یی قاپار. بر آز صوکرا قورد قاپونك اوکنه کلیر. نزاکتله : « مینی مینی قوزو ، بن تاکری مسافری‌یم ، قاپی‌یی آچ ده کیره‌یم . » دیر . قوردك حیله‌کارلغنی بیلن عقللی قوزو کوله‌رك شو جوابی ویرر: « تاکری مسافری ، خوش کلدك. فقط قاپینك اناختاری بنده دکل؛ کیره‌یم ده قاپیجی چوبان کوپکنی چاغیره‌یم . » عقللی قوزونك بو آلاینی آکلایان قورد همان قورقوسندن قاچار .

ترکیب توصیفی

برشخصك، برحیوانك، برشیئك ناصل اولدیغنی بیلدیرەن یعنی اونلری توصیف ایدەن کلمەلرە صفت دینلدیکنی سویلەدك. صفت جملە آراسندە طبیعی تك باشنە قوللانیلماز، مطلقا برشخصی، برحیوانی برشیئی توصیف ایدەر: عقللی آدم؛ سیاه آت؛ اسکی کوپری، کبی. توصیف ایدیلن شخص، حیوان، شی اسملری موصوف نامنی آلیر و دائما صفتدن صوکرا کلیر. توصیف ایدەن صفتلە توصیف ایدیلن اسمدن حاصل اولان بوترکیبە ترکیب توصیفی دیرلر:

چالیشقان [صفت] چوجوق [موصوف]
کوزەل [صفت] کمی [موصوف]
بویوك [صفت] شهر [موصوف]

تمرین

آشاغیدەکی صفت واسملردن ترکیب توصیفی تشکیل ایدیکز.

اوزون ـ قیصە ـ اسکی ـ یکی صاری ـ سیاه ـ مور ـ ظالم ـ خائن ـ کوزەل ـ معرفتلی ـ عقللی ـ قالین ـ اینجە ـ وحشی ـ یشیل ـ قیریق ـ تنبل ـ بویوك.

آدم ـ چوجوق ـ قادین ـ خواجە ـ دشمن ـ منکشە ـ بابا ـ قاردەش ـ وطن ـ چمن ـ تارلا ـ قوش ـ مملکت ـ سیس ـ دالغا ـ دەکیز ـ صوبا.

نمونە: خائن دشمن

مرحمتلی آغابك   كوجوك قاردەش

سماعی صفتلر، قیاسی صفتلر

كوچوك قاردەش، قیرمزی قلم، چیركین یوز دیدیكمز زمان كوچوك، قاردەشك؛ قیرمزی، قلمك؛ چیركین، یوزك ناصل اولدیغنی بیلدیرەن برر صفت در .

مرحمتلی آغابك، قویروقلی حیوان، قیشلق اثواب، تورکجه كتاب دیدیكمز زمانده مرحمتلی، قویروقلی، قیشلق، تورکجه كلمەلری آغابك ، حیوان ، اثواب ، كتاب اسملرینك ناصل اولدیغنی بیلدیرییور . اوحالده اونلرده برر صفت در .

فقط دقت ایتدیكمز زمان كورییورزكه ایللك صایدیغمز صفتلر كندیلكلرندن برر صفت وجوده كتیرییور ، اونلری

یالکز ایشیتمکله بللهیه‌بیلیورز. ایشته بو صفتلره، سماعی صفت، دییورلر : بویوك، قیرمزی، چیرکین کبی . صوکره کیلرك ایسه بر اسمله بر کلمه‌دن یاپیلی اولدیغنی آکلایورز :

مرحمت ـ لی؛ قویروه ـ لی؛ قیسه ـ لوه؛ تورك ـ جه ؛ کبی .

ایشته ، اسملرك نهایتنه سز، لی، لو، جه، لك، جی، مسی کلمه‌لرندن برینی کتیره‌رك یاپیلان بو صفتلره‌ده قیاسی صفت دییورلر.

بر کلمه‌دن عبارت اولان و ایشتمکله بللی اولان صفتلره سماعی، اسملرك نهایتنه بعض کلمه‌لر کتیره‌رك یاپیلان صفتلره قیاسی صفت دیرلر .

تمرین

آشاغیده‌کی صفتلردن هانکیسی سماعی، هانکیسی قیاسی‌در ، آکلاتکز، و هپسنك ضدلرینی بولکز :

وحشی حیوان — عقلسز قوزی — بویوك ایرماق — براق دره — کوچوك کتاب — مرحمتلی آننه — یالدیزلی طاوان — رسمسز قرائت — ماوی سما — ییلدیزلی کیجه — ساکن دالغالر — زنکین ملت .

درسه دائر تمرينلر

§ آشاغيده‌كی صفتلرك سماعی ويا قياسی اولديغنی يانلرينه يازيكز:

احمد عقللی برچوجوقدر — عقلی اولمايانلره عقلسز، ديلی اولمايانلره ديلسز ديرلر. — ايی چوجوقلر هركس طرفندن سويليرـ. قيشلق اثوابلر قالين يوكدن ياپيليرـ. — عثمانلی بايراغی قيرمزيدر. — سزده عربجه بركتاب كوردم. — حكومتمزك رسمی لسانی توركجه‌در.

§ آشاغيده‌كی اسملرك بوش براقيلان يرلرينه برر كلمه كتيره‌رك قياسی صفتلر ياپيكز :

فرانسز. . كتاب ـ انسان. . معامله ـ قار .. موسم ـ ياغمور .. آی ـ قيش .. اثواب ـ كيجه.. كوملك ـ ديش.. اختيار ـ پاره.. فقير ـ عناد .. چوجوق ـ يالان.. آدم ـ يالديز .. كاغد ـ تربيه .. قيز ـ آناختار .. چكمجه .

املا :

چيفتلكده

بويوك قاپودن ايچری يه كيريكز. كنديكزی كنيش برآولوده بولورسكز.

صاغ طرفده زنكين چيفتجينك أوی، صول طرفده بويوك، آيدينلق برآخيرله، يوكسك برآنبار واردر.

املايه دائر تمرينلر

§ املاده‌كی صفتلرك نه ايچون برر صفت اولدقلرينی يازيكز .

§ املاده‌كی صفتلرك ضدلرينی بوليكز : بويوك ، كوچوك ..

ازبر و انشاد

چیفتلکده

كونش طوغار ، اووالره ضيالری صاچيليرِ ،
قوشلر اوتر ، دره آقار ، هپ چیچکلر آچیلیر ؛
چیفتلکده‌کی خروسلرك شرقیلری طویولور ،
صاری طاووقه یاوروری كزديرمكه قويولور .
« میاو! میاو !» تكير كدی صامانلقده اشيدنير ؛
كويك حاولار ، قوزی مه‌لر ، هپ اورده‌كلر كزينير ؛
ديشی اورده‌ك ياوروری بسلمه‌يه يمُ‌ارار ؛
عارسز تكير مينی مينی يبليجيلری قووالار .
تارلالرده سوروری چینغراغی دويولور . . .
بويله كوزه‌ل بر حيات ـ ويله ناصل طويولور ؟

آرابه‌یی چکن **شوحیوانه** ، قاپلومبغه‌نك یانندن کچرکن طبیعی برحس ایله اونی ازمه‌دی ، یانندن کچدی . **عقللی جوجوق** حیوانك شو حرکتنی آرقاداشنه آکلاتیور .

توصیف صفتلری ، تعیین صفتلری

عقللی جوجوق ، **قیشلق اثواب** دیدیکمز زمان **عقللی** ، **قیشلق** صفتلری «**جوجوق**» «**اثواب**» اسملرینك ناصل اولدقلرینی ، یعنی **حاللرینی** ، **وصفلرینی** بیلدیرییور . بونوع صفتلره **توصیف صفتلری** دیرلر : بیاض ، چوق ، چیرکین ، اطاعتلی کبی . برده ، بوصفتلردن باشقه ، اسملرك یانلرینه کله‌رك اونلرك کوستردکلری شخصی ، حیوانی ویا شیئی **تعیین** ایده‌ن صفتلر واردر . مثلا : **حیوانه** دیدیکمز زمان هرهانکی برحیواندن بحث ایتمش اولویورز . فقط **شوحیوانه** دیدیکمز زمان «**شو**» کله‌سیله حیوانی دیکر

حیوانلردن آییرییور ، یعنی اونی تعیین ایدییورز .

بونك كبی ، اوچ چوجوق ، ایكی قلم ، هر آدم دیدیكمز زمانده او، ایكی، هر كلمه‌لریله چوجوق ، قلم ، آدم اسملر-ینی تعیین ایتمش اولویورز. ایشته بو صفتلره ده تعیین صفتلری دینیر .

بر شخصك ، بر شیئك ، بر حیوانك ناصل اولدیغنی ، یعنی حالنی ، وصفنی بیلدیرن‌ده صفتلره توصیف صفتلری دینیر :

بویوك ادم ، اوصلی چوجوق .

بر اسمك كوستردیكی شخصی ، حیوانی ویا شیئی تعیین ایدن صفتلره ده تعیین صفتلری دینیر :

شو قالیچ ، اوچ دفتر ، بعض كونلر .

تعیین صفتلری اوچه آیریلیر : اشارت صفتلری ؛ صایی صفتلری ؛ مبهم صفتلر .

تمرین

آشاغیكی جمله‌لرده‌كی صفتلردن هانكیلرینك توصیف هانكیسنك تعیین صفتلری اولدیغنی سویله‌یكز :

هر تورك صاغلام بر وجوده ، قوتلی بر دماغه مالك اولمالیدر . — هر حرب صوكنده قوتسز ملتلر مطلقا زیان ایده‌رلر . — كوزه‌ل استانبول بویوك خلیفه و خاقانمزك پای تختی‌در . بوندن دولایی یریوزنده‌كی هر مسلمان اونی مقدس عدایده‌ر . — قیشین بوتون صولر طونار . — طونه‌نك هر قییسنده اجدادمزدن یوزلرجه شهید یاتار . — اوغوز خانی ، ماضیسنی بیلن بوتون تورکلر اونوتمامالیدر .

ازبر وانشاد

قيش

قيش . . هرطرف بم بياض ، باق !
كورونميور هيچ بر صاچاق ؛
قاچمش بوتون كله‌بكلر ،
بو قارغه‌لر نه‌يه بكلر ؟

قارلر أورتمش اووالرى
هپ صاوورمش يووالرى ؛
شيمدى قار ، قار ، كوكده ، يرده ؛
او چاغلايان صولر نرده ؟

نرده بهار شنلكلری ؟
نرده يازين اوتن قوشلر ؟
نرده كويك ليلكلری ،
يا طورنالر نرده قيشلار ؟

قار موسمی ! قار موسمی !
داملر صانكه ئورتوليدر .
بو طويديغم قوش سسی‌می ؟
دكل ، عالم بر ئولودر .

دره دوكار ، آقماز اولور ،
اوجاقلرده يالكز دومان ؛
ده‌كيرمنك چرخی دورور ؛
مسعود چيفتجی ، آرتق اويان .

توسيع ايديله‌جك موضوع

مرحمتلی چيفتجی

«١» . ـ عسكرلكی چيقان حسين زوجه‌سيله ايكی ياشنده‌كی قيزينی كويده براقه‌رق كيتمشدی . ـ «٢» . ـ حسينك اقرباسی آراسنده بوايكی بيچاره‌يه مرحمت ايدن اولمادی . ـ «٣» . ـ فدا كار قادينجغز هم چوجوغنه باقيور ، هم تارلاده چاليشيوردی . ـ «٤» . ـ هوالر صوئوق . زواللی قادين خسته‌لاندی. قولبه‌سنده قيملدانامياجق برحالده ياتيور . ـ «٥» . ـ قومشوسی علی آغا قاپی‌نك اوكندن كچركن خسته‌نك ايكلتيسنی وچوجوغك فريادينی ايشيتدی . ـ «٦» . ـ علی آغا زنكين وچوق مرحمتلی‌در. زوجه‌سی‌ده مرحمت خصوصنده‌اوندن كری قالماز . شيمدی حسينك زوجه‌سيله چوجوغی علی آغانك‌أونده‌درلر . ـ «٧» . ـ قادينجغز، كنديسنك وچوجوغنك حياتنی‌قورتاران بوعالی جناب آدمه قارشی چوق منتداردر .

بو چیفتجی ، هر صباح شو کویدن قالقار ، تارلاسنه کلیر .

اشارت صفتلری

بو چیفتجی، شو کوی، او سوقاق دیدیکم زمان بو ، شو ، او کلمه‌لری چیفتجی، کوی، او اسملرینی تعیین ایده‌ن بر صفت اولیور .

فقط بو ، شو ، او عینی زمانده ، چیفتجی، کوی ، سوقاق اسملرینی اشارت ایتمك یعنی کوسترمك صورتیله تعیین ایتمش اولیورلر . ایشته اونك ایچون بونلره اشارت صفتلری دیيورلر.

بر اسمی اشارت ایتمك صورتیله تعیین ایده‌ن صفتلره اشارت صفتلری دیرلر : بو آدم ، شو قادین ، او چوجوق .

حاضر بولونان شیلری کوسترمك ایچون بو ، شو ، حاضر بولونمایانلری کوسترمك ایچون ایسه او قوللانیلیر . حاضر

بولونان شیلری کوسترمک ایچون قوللانیلان صفتلردن بویقینی،
شو داها اوزاغی کوسته‌ریر .

درسه دائر تمرینلر

§ (شفاهی) — آشاغیده‌کی اشارت صفتلرینی آییردقدن صوکره هانکی اسملری اشارت ایتمش اولدقلرینی سویله‌ییکز :

بو قلم او قلمدن أیی یازار. — شو قوشلره باقیکز، نه کوزه‌ل او تیورلر! — بو چیچك شو ساقسیده داها أیی طورور. — بو اولکیدر. — او کتاب چوق استفاده‌لیدر . — بو بایراق بزم ملی بایراغمزدر. — او مملکتلری پك کورمك ایستردم ، چونکه اجدادمز قاچ دفعه اوطاغلری ، اوو الری چیکنه‌دیلر. — وطنمزك برچوق قیمتلی پارچه‌لرینی المزدن آلان او دشمنلری اصلا عفو ایده‌مم.

§ (تحریری) آشاغیده‌کی اشارت صفتلرینك نه ایچون «تعیین صفتلرندن» دن اولدقلرینی یازیکز :

نمونه : «بو» اشارت صفتی چوجوق اسمنی وصف ایتمه‌یوب تعیین ایتدیکی ایچون تعیین صفتلرندندر.

بو چوجوق — او آغاج — شو دره — او یاپراق — بو آری — شو چیچك . — او دفتر — شو اووا — بو چیفتلك — او کتاب — شو خریطه — بو یانغین — او فیرطنه — شو باغچه — بو ده کیز — او دالغالر — بو ژاندارمه‌لر — شو قاییقلر — او واپور — بو سوقاق. شو طاغ — او مملکت — بو یالی — او صندالیه — شو ماصه — بو کدی.

وظیفه . — بو قارده نه ایچون تعیین صفتلرندن اولدیغنی یازدیغکز اشارت صفتلرینی موصوفلریله برابر بر جمله‌ده قوللانیکز.

صايي صفتلری

اوج بارداق، بش چاتال، يدی نفر ديديكم زمان اوچ، بش يدی كلمه‌لری بارداق، چاتال، نفر اسملرينك صاييسنی تعيين ايدييور.

اوچنجی صيره، بشنجی بولوك ديديكم زمان اوچنجی ايله بشنجی، صيره، بولوك اسملرينك صيره‌سنی كوستردييور.

او حالده بش، يدی، اون، ايكنجی، سكزنجی كلمه‌لری صايي، صيره كوسترن بر تعيين صفتی در.

بر اسمك صاييسنی ويا صيره‌سنی كوسترن صفتلره صايي صفتلری ديرلر:

اون نفر، برنجی الای، ايكنجی صيره

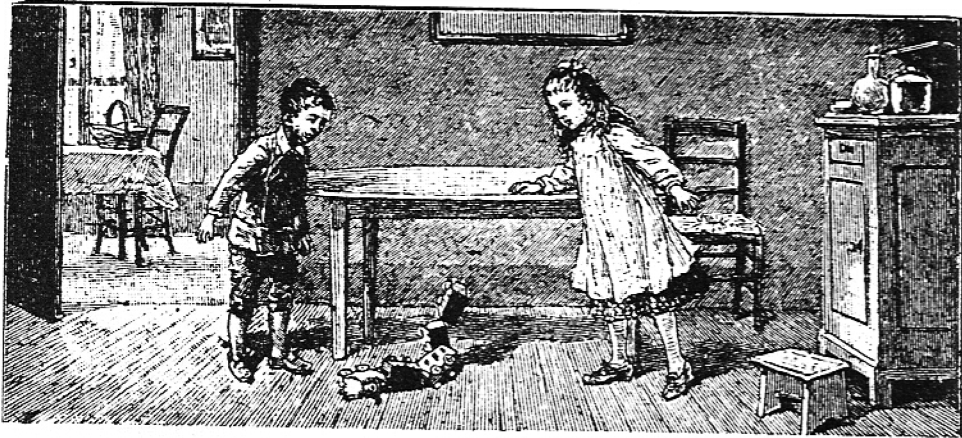
درسه دائر تمرينلر

§ آشاغيده‌كی صايي صفتلرينی كوستريكز:

احمد، صنفده برنجيدر. — برصدقه بيك بلا كوتورور. — اون ايكی آی برسنه، دورت هفته بر آيدر.

§ آشاغيده‌كی صفتلردن هانكيلرينك صيره، هانكيلرينك صايي تعيين ايتد. يكنی سويله‌ييكز:

برچوجوق — ايكنجی سوقاق — يوزنجی سنه — سكز پورتقال اوچ قادين — ايكی أركك

قرائت وقواعد تطبیقاتی

كوچوك صومورتغانه

احمدك آرقاسنده دورت واغون چكن ، یایلی برلوقوموتیفی وار . بو واغونلرك بری صاری ، بری قیرمیزی ، ایكیسی سیاه . كوچوك چوجوق اویونجاغی آناختاریله قورییور ، درحال لوقوموتیف آرقاسنده‌كی واغونلری چكه‌رك رایلرك اوزرنده یووارلانمغه باشلایور .

ملیحه ، بر كون ، قارده‌شیله اوینارکن ، لوقوموتیفی لازم اولدیغی كبی قورامادی . تره‌ن برآز ایلرله‌دكدن صوكرا تپه تاقلاق یووارلاندی . احمد ، حدتلنه‌رك تره‌نی قوطوسنه قویدی ، وصورتنی برقاریش آصدی . احمد صومورتقانلغنده داها چوق دوام ایتسه ایدی ، باباسی واغونلرله لوقوموتیفی كری آله‌جقدی . چونكه صومورتقان چوجوقلره اوقدر كوزه‌ل برهدیه ویرلمز .

مبهم صفتلر

« هر چوجوق اوصلی اولمالی » دیدیکم زمان «هر» کلمه‌سیله چوجوق اسمنی تعیین ایتمش اولویورم . دیمك‌که «هر» کلمه‌سی تعیینه یارایان صفتلردن بریدر .

فقط « بو چوجوق » دیدیکم زمان «بو» اشارت صفتی «چوجوق» اسمنی تماماً تعیین ایدییور، حالبوکه «هرچوجوق» دیدیکم وقت «چوجوق» اسمی تماماً تعیین ایدلمه‌یور ، مبهم یعنی بلیرسزصورتده کوستریلیور. اوحالده «هر» برمبهم صفتدر.

براسمی مبهم، یعنی بلیرسز صورتده تعیین ایدن صفتلره « مبهم صفتلر » دیرلر . بعضی کیمسه‌لر ، هرادم . مبهم صفتلرك باشلیجه‌لری شونلردر :

بر ، هیچ ، هر ، هانکی ، ناصل ، باشقه، برطاقم ، برقاچ، بونوده، برچوق، عینی، نیجه ... الخ.

درسه دائر تمرینلر

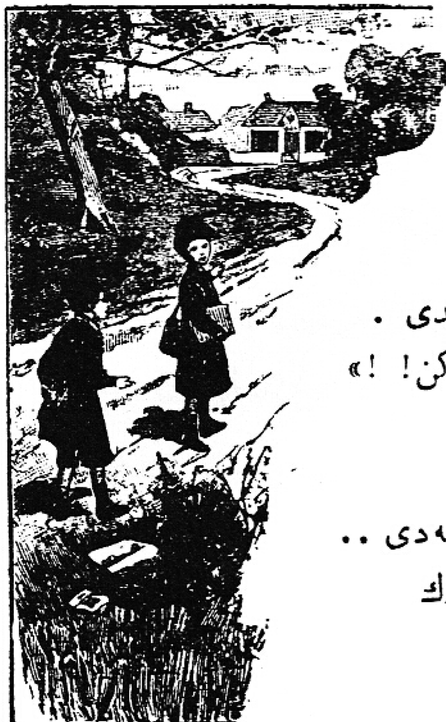
§ مبهم صفتلری کوستریکز :

هرکس چالیشمالیدر .— هیچ قصور ایتمه‌مش انسان یوقدر. — بعض طرفلرده‌سیوری‌سینك‌چوق اولور.— برطاقم کیمسه‌لر وقتلری بوش یره کچیررلر .

§ بوش براقیلان یرلره برمبهم صفت کتیریکز :

... آدملرچالیشقان‌اولمالرلر.— ... کیمسه یوقدرکه دنیاده ولو کوچوك بر ایلك ایتمه‌مش اولسون .

ازبر و انشاد

غيرتلى چوجوق

صباحلين مكتبمه كيده‌ركن
قومشومزك اوغلى بكا « دور » ديدى .
« عجله‌ك نه ، آقارده‌شم ، پك ايركن ! ! »
ديشندن بن آكلادم مقصدى :

« مكتب ياقين .. هم‌ده خوجا كچمه‌دى ..
« بن بوراده بكله‌يورم . . » ديه‌رك
آليقويمق ايسته‌يوردى بر كدى
ياوروسنى سه‌ويپوردى . كيتمه‌مك

هوسنه بن‌ده براز قاپيلدم .
بردن بره فقط همان آييلدم :
مكتبمه كيدييورم ديه‌رك

أودن چيقوب سوقاقلرده كزينمك
بر چوجوغه ياقيشيرمى ؟ صاووشدم ،
قوشه قوشه مكتبمه قاووشدم .

سليمان نسيب

تکرار

—

صفت

۱ . صفت نه‌یه دیرلر ؟

بر شخصك ، برحیوانك ویا بر شیئك ناصل اولدیغنی بیلدیرمك ایچون اسمك اولنه کتیریلن کلمه‌یه **صفت** دیرلر .

مثال : خانم چوجوق ، اُلی کوپك .

۲ . سماعی صفت نه‌یه دیرلر ؟

ایشیته‌رکله بلله‌نیلن صفتلره **سماعی صفت** دیرلر .

مثال : بیاض ، بویوك .

۳ . قیاسی صفت نه‌یه دیرلر ؟

اسملرك نهایتلرینه بعض کلمه‌لر کتیریله‌رك یاپیلان صفتلره **قیاسی صفت** دیرلر .

مثال : آیاقلی ، عقلسز ، یازلق .

۴ . **توصیف صفتلری** نه‌یه دیرلر ؟

بر شخصك ، بر حیوانك ویا بر شیئك ناصل اولدیغنی ، یعنی حالنی ، وصفنی بیلدیره‌ن صفتلره **توصیف صفتلری** دینیر .

مثال : بویوك اوطه ، کوچوك صوفه .

٥ تعیین صفتلری نه‌یه دیرلر ؟

بر اسمك كوستردیكی شخصی ، حیوانی ویا شیئی تعیین ایده‌ن صفتلره **تعیین صفتلری** دینیر .

او آولو ، بو دفتر ، هر آدم .

٦ اشارت صفتلری نه‌یه دیرلر ، وهانكیلریدر ؟

بر اسمی اشارت ایتمك صورتیله تعیین ایده‌ن صفتلره **اشارت صفتلری** دیرلر : **بو آدم ، شو قادین ، او چوجوق .**

٧ . هانكی صفتلره صایی صفتلری دیرلر ؟

بر اسمك صاییسنی ویا صیره‌سنی كوستره‌ن صفتلره **صایی صفتلری** دیرلر .

مثال : سكز قادین ، ایكنجی اوردو .

٨ . مبهم صفتلر نه‌یه دیرلر ؟ هانكیلریدر ؟

بر اسمی مبهم ، یعنی بلیرسز صورتده تعیین ایده‌ن صفتلره **مبهم صفتلر** دیرلر .

مثال : هیچ كیمسه ، برطاقم آدملر .

٩ . مبهم صفتلرك باشلیجه‌لرینی صاییكز ؟

بر ، هیچ ، هر ، هانكی ، ناصل ، باشقه ، برطاقم ، برقاچ ، بونوده ، بر چوق ، عینی ، نیجه . . . الخ .

تمرين

§ آشاغیده‌کی صفات وصفیه ایله صفات تعیینیه‌یی آییریکز :

بو کون ایکی ساعت چالیشدم. اوقلمی بکا ویریکز - یشیل رنك یاپراق رنکیدر - هر چوجوق اوصلی دکلدر - بعض آغاجلر یمیش ویرمز .

§ آشاغیده‌کی صفتلرك نه ایچون « وصفیه » اولدقلرینی یازیکز :

بویوك باغچه - سیاه اثواب - دار سوقاق - کنیش اوطه .

§ آشاغیده‌کی صفتلرك نه ایچون « تعیین » صفتلری اولدیغنی یازیکز :

اوچ چوجوق - هر کس - بش قلم

املا وتطبیقات :

اُلی قلبلی چوجوق

حلیمك زنکین بر پدریله زنکین بر والده‌سی واردر . اونك ایچونده البیسه‌لری ، پوتینلری دائما یکیدر . کیسه‌ده اوطابانه اویونجاقلر اونده واردر .

بویله اولمقله برابر حلیم کبرلی بر چوجوق دکلدر ؛ فقیر چوجوقلر ایله اوینایه‌رق اونلرك کوکلنی یاپمغی پك سور .

املایه دائر تمرینلر

§ املاده‌کی صفات وصفیه وتعیینیه‌یی وظیفه‌کزك آلتنه برر معترضه ایچنده یازیکز .

§ املاده جمع اسملری مفرد ، مفرد اسملری جمع یاپارق وظیفه‌کزك آلتنه یازیکز .

تحليل

يازديغمز بر جمله ده درلو درلو كلمه‌لر بولونور : اسملر ، صفتلر ... الخ . ايشته بو كلمه‌لردن هر برينك **جنسنى** ، **نوعنى** ، **حالنى** ، **شكلنى** ، **وظيفه‌سنى** كوسترمكه « **تحليل** » ديرلر .

اسملر باشقا ، صفتلر باشقا درلو تحليل ايديلير . چونكه جنس ، نوع ، حال ، شكل اعتباريله اسم ايله صفت آراسنده برچوق فرقلر موجوددر .

بر **اسمى** تحليل ايده‌ركن شو نقطه‌لرى دوشونورز : اسم جنس مى ، اسم خاصمى ؟ مفردمى ، جمع مى ؟ تصغير حالنده مى ؟ بر اضافت تشكيل ايدييورمى ؟ ايدييورسه اسم مى ، متمم مى ؟

بر **صفتى** تحليل ايده‌ركن ده شو نقطه‌لرى دوشونورز : سماعى مى ، قياسى مى ؟ قياسى ايسه ناصل تشكيل ايديلمش ؟ توصيف صفتلرندن مى ، تعيين صفتلرندن مى ؟ تعيين صفتلرندن ايسه هانكى نوعدن [اشارت صفتلرندن مى ، صايى صفتلرندن مى ؟ مبهم صفتلردن مى ؟] وظيفه‌سى نه‌در ، يعنى هانكى اسمى توصيف ويا تعيين ايدييور ؟

مثال : بوتون چوجوقلر سعيك لزومنى آكلامالى‌درلر .

بوتون : مبهم صفت ، چوجوقلرى تعيين ايدييور — چوجوقلر : اسم جنس ، جمع — سعيك : اسم جنس ، مفرد ، لزوم كلمه‌سنك متممى ، ايكيسى بردن بر تركيب اضافى تشكيل ايدييور . — لزوم : اسم جنس ، مفرد .

ازبر وانشاد :

آغوستوس بوجكى ايله قارينجه

قارينجه‌یی طانیرسکز :
مینی مینی بر حیواندر ؛
فقط غایت چالیشقاندر ،
غایت طوتوملودر ؛ يالكز
پك خودكامدر ، بو بر قصور :
خودكام اولان ظالم اولور.

بركون آغوستوس بوجكی
تنبل تنبل اوتوب طورمق
نتیجه‌سی آچ قاله‌رق
قارنجه‌دن كوره‌جكی
برودته باقاز ، كیده‌ر ؛
برلوقمه شی رجا ایده‌ر ،

دیركه : ـ آجییكز بزه :
چولوق چوجوق أوده آچز :
اعانه‌كزه محتاجز . »

قارنجه بریوره‌كسزه
لایق خشونتله صورار :
ـ آچمیسكز ؟ یااوقدر
اوزون ، كوزه‌ل كونلر اولدی ،
اوكونلرده نه‌یاپدیكز ؟ »

بوجك‌ایكله‌ر : « آچز ... آچز ...
باقك، بكزم ناصل صولدی !
اوكونلرده كولن ، اوتن ،
سازله ، سوزله اكله‌نن بن
بوكون باقك نه‌حالده‌یم !
والله آچز . . بالله آچز . .
حالمزه آجییكز ! »

قارنجه اكله‌نیر : ـ « بكم ،
شیمدی‌ده رقص ایدك ؟ نه‌وار ؟
یازین چالان قیشین اوینار ! .. »

توفیق فكرت

فعل ـ فاعل

معلم بکا بر شیئك ، مثلا ، صنفده‌کی تحته‌نك ناصل ، نه رنکده اولدیغنی صورارسه جواب اوله‌رق : **تحته سیاهدر** . دیرم؛ « سیاه » کلمه‌سی تحته اسمنك ناصل اولدیغنی بیلدیره‌ن بر صفتدر . برده ، اسم ایله صفتدن صوکره بر «در» کلمه‌سی قوللانیورم . بو کلمه‌ده « سیاه » صفتنك « تحته » اسمنه عائد اولدیغنی کوستریبور .

حسن بویوکدر ، کوك مائیدر .

مثاللرنده‌ده اولدیغی کبی .

ایشته بو «در» کلمه‌سی بر **«فعل»** در .

«در» فعلیله ، سیاه ، بویوك ، مائی صفتلرینك کندیلرینه عائد اولدیغنی کوستردیکم تحته ، حسن ، کوك اسملری‌ده برر **«فاعل»** در .

بر صفتك بر اسمه عائد اولدیغنی کوستره‌ن « در » کلمه‌سی بر « فعل »، بو فعلك یاردیمیله صفتك کندیسنه عائد اولدیغی اسم‌ده بر « فاعل » در .

احمد (فاعل) چالیشقاندر (فعل)

تمرين

§ آشاغيده بوش براقيلان يرلره « در » كلمه‌سی كتيريكز :

كاغد، بياض ..

قلم، سياه ..

فس، آل ..

احمد، ياراماز ..

علی، چاليشقان ..

ايشجی، يورغون ..

هوا ، ايی . .

ده‌كيز ، دورغون . .

§ تمرينده‌كی «در» كلمه‌لرينك نه‌ايچون برر فعل اولديغنی يازيكز:

نمونه: دركلمه‌سی بياض صفتنك كاغده عائد اولديغنی كوستردیكندن بر « فعل »در . . . الخ .

§ آشاغيده‌كی فاعللرك آلتلرينی چيزيكز :

أشك عنادجيدر - كونش پارلاقدر- كدی قورقاقدر- قورد يرتيجيدر - پاپاغان كوزه‌در .

املا :

مكتبده

صباحليين اوطه بوشدر ، صنف تميزدر ، صوبا صيجاقدر ، بر پنجره اچيقدر ، صيره سيلينمشدر ، نه‌لازمسه حاضردر .

املايه دائر تمرينلر

§ املايی يازدقدن صوكره فعللرك آلتنه بر «ف» فاعللرك آلتنه بر «فا» حرفی قوييكز .

§ املاده‌كی صفتلری اسملردن اول كتيره‌رك يازيكز :

نمونه: بوش اوطه، تميز صنف..

املا و تطبيقات

قيش غايت معرفتلی ، صنعتلی بر موسمدر. اولا هر كسی طوندورور؛ قيرلرده انسانلر ، باغچه‌لرده صوك قالان چيچكلر، اورمانلرده اختيار آغاچلر ، حتی نهرلر ، ده كيزلر طونار . اولرمزده صراحی ایچنده‌كی صولرك صراحی شكلنده طونديغنی كورورز . حتی بعض صباحلر يتاقدن قالقديغمز وقت موصلوقلردن صو آقماز ، چونكه طونمشدر . قيش صانكه بر رسام كبی رسملر ياپار ، هرشيئی بوياز . مثلا بر صباح قالقديغكز وقت هر طرفی بياض بر بوياايله بويانمش بولورسكز : بو ، قاردر ! آغاچلرك اك كوچوك داللرينه قدر هر شی قارله بياضلانمشدر .

توسيع ايديله‌جك موضوع

يانغين

«١» بر قش كيجه‌سی [كيجه‌نك تصويری] اويقو آره‌سنده بكجی‌نك سسنی ايشيتيورسكز : اقربا كزك برينك محله‌سنده يانغين وار [حس ايتديككز تلاش وهيجان] . — «٢» . — تلاش ايله كيينوب كيديورسكز . يانغين اقرباكزك خانه‌سنه پك يقين [يانغينك تصويری ، سوقاقلرك حالی] . — «٣» . — اشيا چيقارمغه ، كره‌ميدلكه صوطاشيمغه ، دامه كليملر ياێمغه معاونت ايديورسكز . أو اهاليسنك، چوجوقلرك، بويوكلرك حالی. — «٤» . — يانغين درت بش اوك احتراقيله بيتيور. اقرباكزك اوينه برشی اولمايور. — «٥» . — استانبولده يانغينلرك چوقلغی، فنالغی ، اسبابی .

قرائت وقواعد تطبيقاتی :

مليحه ايله آرقاداشلری

مليحه اويونی پك سوه‌ر ، فقط كندی كندينه اوينامقدن ده پك خوشلانماز. ايشته اونك ايچون، كوچوك قومشولری فريحه ايله نبيله‌نك، بابالرندن اذن آلوب اولرينه كلديكنی كورنجه، سوينجندن صيچرامغه باشلار . بعض دفعه تيزه‌سنك قيزی بهيجه‌ده اونی زيارته كلير . او زمان بو كوچوك محبه‌لر هپ بردن طوپ اوينامغه باشلارلر. بری برلريله اصلا قاوغا ايتمكسزين اوزون ساعتلر كچيررلر .

أيی دوستلر بری برلريله اصلا قاوغا ايتمزلر .

قرائته دائر تمرينلر

§ (شفاهی) حليمه اويونی سوه‌رمی؟ ـــ كندی كنديه‌می اوينامه‌يی سوه‌ر، ارقاداشلريله‌می ؟ ـــ ارقاداشلری كيملردر؟ ـــ اسملرينی سويله‌يكز؟

(تحريری) مليحه‌نك ايكی كوچوك قومشوسنك اسملری نه‌در؟ ـــ تيزه‌سنك قيزينك اسمی نه‌در ؟ ـــ أيی آرقاداشلر بری برلريله قاوغا ايدرلرمی؟

فعل

«**احمد يقانيور**» ديديكم زمان «**يقانيور**» كلمه‌سى «**احمد**»ك نه ياپديغنى بيلديرييور . — يقانيور «**فعل**» احمدده او فعلك «**فاعل**»يدر. «**آت قوشيور**» ديديكم زمانده «**قوشيور**» كلمه‌سى «**آت**»ك نه ياپديغنى بيلديرديكى ايچون بر «**فعل**» در. — «آت» ده او فعلك «**فاعل**» يدر .

«**كونش پارلايور**» ديديكم زمان «**پارلايور**» كلمه‌سى «**كونش**»ك نه ياپديغنى كوستر ديكى ايچون ينه بر «**فعل**» در . — «**كونش**» ينه او فعلك «**فاعل**» يدر .

بر شخصك، بر حيوانك ويا بر شيئك ياپديغنى كوسترن كلمه‌يه «**فعل**» دينير: احمد اوقويور. — فعلك بيلديرديكى ايشى ياپان شخص، حيوان ويا شى ده او فعلك «**فاعل**» يدر: على چاليشيور.

تمرين

§ آشاغيده‌كى فعللرك آلتنى چيزيكز :

بر طلبه كيرييور، بر چوجوق كوه‌زه‌لك ايدييور ، بر كوچوك قيز چاليشيور ، برقلم دوشيور ، بر كوپك حاولايور، بر كدى كچيور، بر آدم باغيريور، برقوش اوچيور.

§ آلتلرينى چيزديككز كلمه‌لرك نه ايچون فعل اولدقلرينى يازيكز:

نمونه : « كيرييور » فعلدر ، چونكه بر طلبه‌نك نه ياپديغنى كوسته‌رييور .

§ آشاغيده بوش براقيلان يرلره بو فعللردن برينى كتيريكز: صولايور، صاتيور، اوكره‌تيور، قوشيور، رنده‌ليور [آت .. ، باغچوان .. ، طوغراماجى . . . ، معلم . . . ، تجار . . .]

§ آشاغيده‌كى فعللرك هر برينه مناسب برر فاعل بوله‌رق بوش قالان يرلره يازيكز :

بر . . . حاولايور - بر ... مياولايور - بر ... اوچيور - بر . . . پاطلايور .

املا :

چوجوق باقيور ، كوليور. آت قوشيور ، طوريور. قيرباج شاقلايور. آرابا ايلرله‌يور . كوپك حاولايور .

املايه دائر تمرينلر

§ املايى يازدقدن صوكره فعللرك آلتلرينى چيزيكز .

§ املاده‌كى فعللرك يانلرينه برر باشقه فاعل كتيريكز .

املا و تمرین

کوك یوزنده‌کی بولوطلری کوریپیورمیسکز؟ یازین، کوزه‌ل وسسسز آقشاملر، هواده بیاض پاموق پیغینلری شکلنده دوران بوبولوطلر نه‌قدر کوزه‌لدر. چوبان ناصل قویونلرینی ایسته‌دیکی کبی کزدیریرسه، روزکارده بولوطلری اویله کزدیریر. صانکه روزکار کوك یوزینك چوبانی، بولوطلرده اونك قویونلریدر. صوك بهارده کوك یوزی بولوطسز قالماز؛ برسورو بولوطکچر کچمز اونك ارقاسندن مطلقا باشقا برسورو کلیر، یتیشیر!

ازبر وانشاد :

الهی

یوجه تا کری! بزکه یاورو تورکلرز،
سکا کلدك، وطن ایچون دعایه!
یوردیمزك نجاتی دیله‌رز،
المزی آچدق ایشته سمایه!
بز بالواریر ایکن سویله: آمین!
دعامزی قبول ایله: آمین!
یوجه تا کری! بزه دوغرو عرفان ویر،
مدنیت اکسیك: تمام ایده‌لم!
بر نورلی دین، بر آتشلی ایمان ویر،
یولدن چیقان خلقی اسلام ایده‌لم.
یولداشمز اذعان اولسون، آمین!
رهبرمز قرآن اولسون: آمین!

کوك آلپ: «قیزیل الما» دن

قرائت وقواعد تطبيقاتى :

اسپينوز ايله صقصغان

كوزه‌ل بربهار كونى، اسپينوز، اورمانك يشيل آغاچلرى اوزرنده أوتيوردى . اسپينوزك طاتلى صداسنى ايشيده‌ن صقصغان همان قوشوب كلدى . اوده اسپينوز كبى كوزه‌ل شرقيلر سويله‌مك ايسته‌يوردى . كوه‌زه صقصغان مينى مينى قوشجغزه رجا ايتدى : ـ قوزوم اسپينوز بكا برشرقى ئوكره‌تسه‌ك‌ئه !

ديدى . كوچوك قوش كوله‌رك :

— هايدى ايشكه ، ياپامايه‌جغك شيلرله اوغراشمه . جوابنى ويردى . عقلسز صقصغان اسپينوزك بوسوزينه قيزدى . و :

— نيچون ياپامام ؟ ديه صوردى .

اسپينوز ديدى كه :

— أيى شرقى‌سويله‌مك ايچون اوزون مدت ديكله‌يوب اوكره‌نمك لازمدر . حالبوكه سنك كبى كوه‌زه بونى ياپامازء ديكله‌مه‌دن‌سويله‌مك ايستر . اونك ايچون عالمه كولونج اولور .

وظيفه . — بو پارچه‌ده‌كى فعللرله فاعللرى كوستريكز .

صائمه ايى قلبلى بر قيزدر ، « او » قوشلرى پك سور

ضمير

صائمه ايى قلبلى بر قيزدر ؛ « او » قوشلرى پك سور .
ايلك « در » فعلنك فاعلى **صائمه** در . « **سور** » فعلنك فاعلى‌ده « **او** » در . فقط ينه « **سوه‌ن** » « **صائمه** » در . ديمك كه بوراده « **او** » كلمه‌سى « **سور** » فعلنك فاعلى اولان اسمك ، يعنى « **صائمه** » نك يرينه كلمشدر .

بر اسمك يرينى طوتان « **او** » كلمه‌سنه « **ضمير** » ديرلر .
على اسمنده برچوجوق كنديندن بحث ايده‌ركن: «على

اوصلی در ، او چوق چالیشیر » دیمز؛ «بن اوصلویم ، بن چوق چالیشیرم » دیر . بوراده علی اسمنك یرینه کلن « بن » کلمه‌سی ینه بر ضمیر در .

بر اسمك یرینی طوتان کلمه‌یه ضمیر دیرلر .

درسه دائر تمرینلر

§ آشاغیده‌کی ضمیرلرله فعللری یان یانه یازیکز :

سلیم اوصلی بر چوجوقدر . اودرسلرینه دائما چالیشیر . بن بوکون اسکداره کیده‌جکم . سرچه کوچوك برقوشدر . او یوواسنی یاپراقلرك آره‌سنده یاپار . دون بزم باغچه‌ده برقارغه کوردم . اوغایت کوزه‌ل ، تنبل ، سویمسز بر حیواندر .

§ بوش براقیلان یرلره مناسب برر ضمیر کتیریکز :

. . چیچکلری پك سوه‌رم . — . . درسنه چوق چالیشیر . . — اوصلی اوطوریرسه‌م آفرینی آلیرم . — رمزی اوصلی اوطوریرسه آفرینی . . آلیر . — کیم چالیشیرسه . . راحت ایده‌ر . . — چالیشدیغم وقت . . چالیشیورم ، دیرم .

املا وتطبیقات

عجبا یاغموری کیم سور ؟ جمعه کونلری کزمکه کیده‌جکی زمان یاغمور سببیله‌أوده قالان چوجوقلر طبیعی اونی سومز . فقط یاغمورك باشقا دوستلری چوقدر . اینانمزسه‌کز اونلره ، چیچکلره ، ایرماقلره صوریکز . اونلر هپ بردن « بز » دیه جواب ویره‌جکلردر . کوچوك اکرم برکون ایرماغه یاغموری نیچون سودیکنی صوردی . ایرماق دیدی‌که :

— اونك املاسی بنم صولرمی چوغالتیور . بویله یاواش یاواش ، بر ایرماق ایکن قوصقوجه بر نهر اوله‌جغم . اطرافمده‌کی طوپراقلری صولایه‌جغم ، اونلره حیات ویره‌جکم .

تمرین

§ عبارەدەكی اسملری لازم كلدیكی زمان قالدیرەرق یرلرینە ضمیرلر كتیریكز :

علی یارامار بر چوجوقدر .
علی درسلرینە هیچ چالیشماز .
محمد چوق چالیشقاندر .
محمد هر زمان صنفدە برنجی چیقار .

§ آشاغیدەكی ضمیرلرك هانكی اسملرك یرینی طوتدقلرینی بیلدیریكز :

سلیم چالیشدیغندن بحث ایدركن ، بن چالیشیورم ، دیر . - احمد ، محمد بر برە كیدەجكلری زمان پدرلرینە : بز بر آز كزمكە كیدەجكز ، اذن ویریرمیسكز ؛ دیرلر . اونلر پدرلرینك اذنی آلمادن بر شی یاپامازلر .

املا :

حیوانلرك حركتلری

قویونلر اوتلار ، كەویش كتیرر . كوپك حاولار ، یالتاقلانیر . كدی میاولار ، طیرمالار . اوردەك یوزەر ، واقواقلار . قوشلر اوچار ، جیویلداشیر .

املایە دائر تمرینلر

§ املادەكی فاعللرك جمعنی یاپەرق یازیكز :
قویونلر اوتلار ، كەویش كتیرر ... الخ .

§ فاعللری باشارندە اولمایان فعللرك اولنە بر ضمیر كتیریكز :
قویون اوتلار ، او كەویش كتیرر ... الخ .

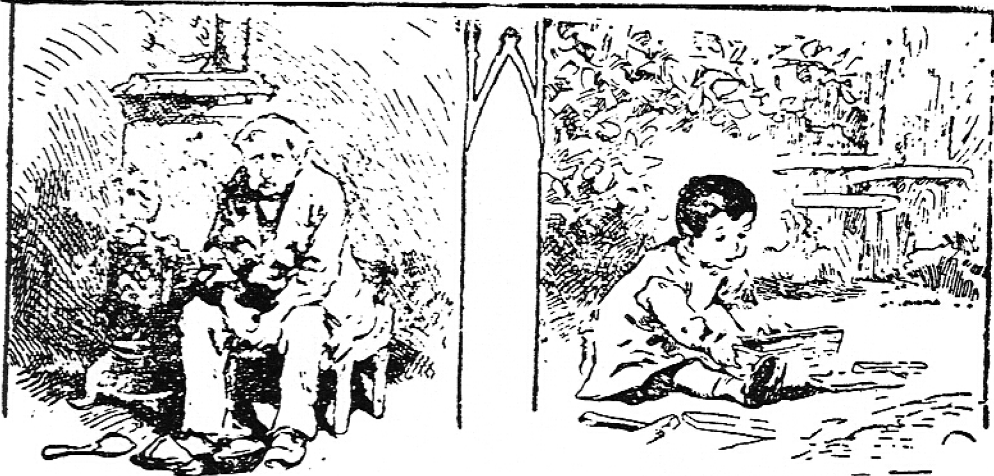
ارز وانشاد

سوزده قهرمانه

« بن ، ديردى كوچوك فكرت ، بن قورتلردن هيچ قورقمام ! »
بيغنى بوكەرك شونلرىدە سويلردى :

« هله كلسون او قورتلر ، بريومروقله اونلرى
يره جانسز سرەرم ، كوزىمدە هيچ قيرپمام .
ايشته بويله ييكيتم ، قوتلىيم ، قهرمان . . »
ديركن ، كوچوك برصيچان
دەليكندن چيقمقله
سوز كسيلير او آنده !..
بابا ييكيت فكرتك بتى بكزى صارارير ؛
باغيرەرق ، كنديني كوچ حال ايله قورتارير !..

صبرى جميل

کندیمدن بحث ایده‌رکن: بوُیوك بابامدن بحث ایده‌رکن:

بن اوصلی یم اواختیاردر

شخص

کندیمدن بحث ایتدیکم زمان : بن اوصلی یم ،
بویوك بابامدن بحث ایتدیکم زمان: او اختیار در ، دییورم.
دیمك که کندیمدن بحث ایتدیکم زمان باشقه ، بردیکرندن بحث ایتدیکم زمان باشقه ضمیر قوللانیورم .

عینی زمانده فعل ده ضمیرله برابر دکیشیور. بویوك بابام ایچون « او ــ در » ، کندیم ایچون « بن ــ یم » دییورم .

سوز سویله‌ین شخص یعنی کیمسه، کندیسندن بحث ایده‌رکن باشقه، دیکر برشخصدن بحث ایده‌رکن باشقه ضمیر قوللانیر :

دیمك ضمیرلر شخصه کوره دکیشیور . بوضمیرلر کبی ، فعللرده ، شخصه کوره دکیشیرلر .

تمرين

§ عباره‌يى كنديكزدن بحث ايده‌رك يازيكز :

اودونجى غيرتليدر : او داها شفق آتمادن ياتاغندن قالقدى ، اورمانه كيتدى . اواورداده آغاج كسر ، چاليلردن دمت ياپار . او بو صورتله قيشين بزى ايصيتان اودونى حاضرلار .

نمونه : بن غيرتلى‌يم

§ عباره‌يى قارده‌شكزدن بحث ايده‌رك يازيكز :

بن طوپاچ اوينايورم . اونى ايپله صاردقدن صوكرا بوتون قوتمله يره آتيورم . او دونيور ، بن سير ايديورم . صوكرا طورديغى زمان يردن آليور ، ينه اويونه دوام ايديورم .

نمونه : او طوپاچ اوينايور

توسيع ايديله‌جك موضوع

برده‌نك حكايه‌سى

« ١ » . ـ احمد هركون آلديغى كونده‌لكلرى لزومسز يره خرج ايديوردى . بونى كوره‌ن باباسى برآقشام اوغلنه برقومباره كتيردى ـ « ٢ » . ـ عقللى پدر ، هركون بوش يره صرف ايتديكى پاره‌لرى بونك ايچنه آتاجق اولورسه كونك برنده‌ايچه برثروت صاحبى اولاجغنى اوغلنه آكلاتدى . احمد بوكا بردرلو اينانمايوردى . ـ « ٣ » . ـ اوزمان باباسى احمده برده‌نك حكايه‌سنى آكلاتدى : برطاغ تپه‌سنده كوچوك برقايناق واردى ، بوقايناغك صولرى هركون بيريكه بيريكه طاغدن ايندى . برده اولدى ، ده‌كيرمنلرى دوندورمكه باشلادى ، صوكرا ديكر دره‌لرله برلشدى ، بويوك ايرماق اولدى ، اوزرنده بويوك كميلر يورومكه باشلادى . ـ « ٤ » . ـ اكر كوچوك قايناغك صولرى بيريكمه‌سه ، او قوجه نهرلر وجوده كله‌بيليرميدى ؟

قرائت وقواعد تطبيقاتى

اشك ايله آغوستوس بوجكى

كنج براشك بركون قيرلرده كندى كنديسنه كزوب اكله‌نيركن غايت لطيف برسس ايشيتدى: آغوستوس بوجكلرى اينجه، نازك سسلريله نازلى نازلى اوتيورلردى.

اوزمانه قدر آغوستوس بوجكنك سسنى ايشيتمه‌مش اولان كنج أشك بو آهنكى پك زياده تقدير ايتدى. اكر الندن كلسه، اوده، آغوستوس بوجكلرى كبى، لطيف لطيف اوته‌جكدى. كنج أشك كندى كنديسنه:

— هله برتجربه ايده‌يم، بلكه بن‌ده اوته‌بيليرم!

ديدى. فقط برقاچ كره «هى، ها! هى، ها» ديه‌باغيردى ايسه‌ده سسنى كنديسى‌ده بكنمه‌دى. زاواللى أشك بوندن اوقدر مأيوس اولدى‌كه تعريف ايديله‌مز. نهايت كيدوب آغوستوس بوجكنى بولمغه وسويله‌ديكى اوكوزل شرقى‌يى اوندن اوكرنمكه قرار ويردى.

كنج أشك برآز دولاشدقدن صوكرا ، بردالك اوزرنده ايكى آغوستوس بوجكنه راست كلدى . اونلره :

— سسكزك بوقدر كوزه‌ل اولماسى ايچون نه‌ييورسكز؟

ديه صوردى .

آغوستوس بوجكلرندن برى ، اشكله اكلنمك ايچون شو تحف جوابى ويردى :

— بزمى؟ بز هيچ برشى ييمه‌يز. كونشله هوا بزه يتيشير.

كنج أشك آغوستوس بوجكنك بوسوزينى دوغرو ظن ايتدى ، وسسى كوزه‌ل اولسون ديه بر زمان آغزينه برشى قويمادى. برآز صوكرا كنج أشكك سسى بوسبوتون كسيلدى: چونكه آچلقدن أولمشدى !

قرائته دائر تمرينلر

§ رسمده نه كوريورسكز؟ اشك ناصل حيواندر ؟ ـ آغوستوس بوجكى ناصل برحيواندر ؟ ـ اشك نه ياپيور ، آغوستوس بوجكى نه ياپيور؟ . ـ اشك ايله آغوستوس بوجكندن هانكيسى داهاعقليدر؟

§ آغوستوس بوجكنك سسنى ايشيتديكزمى ؟ ـ كوزه‌ليدر ؟ ـ سسلرى كوزه‌ل اولان حيوانلردن هانكيلرينى بكه‌نيرسكز ؟ ـ اشك آغوستوس بوجكنى تقليد ايتمكده حقلى ميدى ؟ ـ نيچون ؟

وظيفه . — اشك ايله آغوستوس بوجكنك حكايه‌سنى آكلاتكز .

برنجی شخص

ضمیر و فعل

کندیمدن بحث ایتدیکم زمان، بن ضمیرینی قوللانیورم : بن اوصلی‌یم ، بن اوینایورم .
برچوق کیمسه‌لر، کندیلرندن بحث ایتدکلری زمان ، « بز » ضمیرینی قوللانیورلر . شیمدی قارده‌شلرمله باغچه‌ده اوینارکن بابام‌هپمزه بردن: سز نه‌یاپیورسکز؟ دییه‌صورارسه، هپمز بردن شو جوابی ویره‌جکز : بز اوینایورز .

سوز سویله‌ین شخصه، یعنی کیمسه‌یه برنجی شخص دیرلر.
بن ، بز ضمیرلری برنجی شخص ضمیرلریدر .

فاعلی برنجی شخص بر ضمیر اولان فعلده برنجی شخص اوزرینه کلیر:

بن اوینایورم — بز اوینایورز .

سوز سویله‌ین شخصه برنجی شخص دیرلر .

«بن» مفرد حالنده برنجی شخص ضمیر ، بز جمع حالنده برنجی شخص ضمیردر .

فاعلی برنجی شخص بر ضمیر اولان فعلده برنجی شخص اوزرینه کلیر : بن ایم بز ایز

درسه دائر تمرینلر

§ آشاغیده‌کی جمله‌لرده بوش براقلمش یرلره لازم کلن ضمیرلری قویکز ویا کلش اولان ضمیر وفعللری تصحیح ایدیکز :

. . . . درسمزه پك چوق چالیشیرز . ـ . . . . بو کون پك زیاده یورولدم . ـ دون چالیشمق ایچون . . . . آرامشسکز . ـ . . . وظیفه‌لرمزی منتظماً یاپارز . ـ . . . . لسان درسلرنده پك قوتلی‌یم .

بز مکتبدن چیقینجه دوغرو أوه کلدم . ـ سز چالیشقانز . ـ بن دون کیجه هیچ اویومادق . ـ سن بابامی داریلتمامق ایچون دائما چالیشیرم . ـ بن تنبللری سومه‌یز . ـ بز تنبللك ایتمیورم .

املا وتطبیقات :

چالیشقان چوجوق هر صباح یاتاغندن قالقار ، یوزینی ییقار . قهوه آلتیسنی ایتدکدن صوکرا ، آقشامدن اوقویوب اوکره‌ندیکی درسلری مکتب زماننه قدر برداها کوزدن کچیریر . چالیشقان چوجوق مکتبنه اصلا کچ کیتمز . اللبیسه‌سنی ، کتابلرینی ، دفترینی تمیز طوتار . صنفده معلم افندی‌یی دیکلر . درسه قالقدیغی زمان بیلمه‌مزلك ایتمز .

وظیفه . ــــ بو پارچه‌یی باشدن آشاغی « چالیشقان چوجوق » یرینه « برنجی شخص ضمیر » کتیره‌رك اوقویکز .

تمرین

§ آشاغیده‌کی صفتلرك اولنه «بن» ضمیری ایله نهایتنه «یم-م» فعلنی کتیریکز:

.. خسته . . . -- . . . اطاعتلی

.. -- .. چالیشقان . . . --اوصلی

. . ممنون . . . -- .. صبرلی . .

راحت . .

§ آشاغیده‌کی فاعللرله فعللرك جمعلرینی یاپه‌رق یازیکز:

بن آننه‌مك سوزلرینی دیکله‌یورم. بن اطاعتلی‌یم. بن اویونده حیله یاپمایورم. بن ناموسلی‌یم. بن درسمی یاپییورم. بن اوصلی‌یم.

نمونه: بز . . . دیکله‌یورز.

املا:

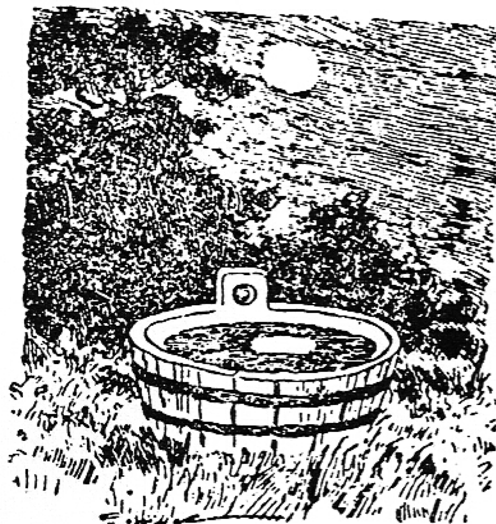
هر آقشام لامبانك ضیاسی آلتنده یادرسمه چالیشیرم، یا وظیفه‌می یازارم. لامبانك ضیاسی قیصبلیرسه، آناختاری چویرر، فتیلی اوزاتیرم.

لامبالی هیچ بر زمانده دوبرمه‌مه‌یه چوق غیرت ایده‌رم.

املایه دائر تمرینلر

§ املاده‌کی فعللرك فاعللرینی بولکز.

§ بر باشقه‌سندن بحث ایده‌رك املایی یازیکز.

ازبر وانشاد:

آی دده

بیلدیزلرك آراسنده آی دده باقه بو کیجه
باغچه‌ده‌کی چیچکلره سوزدلیور کیزلیجه .

ملك کبی بر کوچوك قیز اوکا دوغرو کیدییور ،
« بنم اولسون، بنم اولسون، بو کوموش ییسی ! » دییور .

آی، اوکا ویرسین دیه ماوی کوکه یالواردی ؛
اونك کبی کوزه‌ل برشی یر یوزنده آز واردی .

بونو ده کیجه براقمادی آی دده‌نك پشنی
اك نهایت صو اوستنده بولدی اونك اُشنی !

قیز قارده‌شمه : ملیحه سن پك اوصلی‌سك ، یدم

ایکنجی شخص

ضمیر وفعل

بابامه قیز قارده‌شمك اوصلی اولدیغندن بحث ایتمك ایسترسه‌م، اوکا : ملیحه پك اوصلی در، دیرم. فقط عینی شیئی قیزقارده‌شمه سویله‌دیکم زمان : ملیحه : سن پك اوصلی سك ، دیرم .

بریسندن بحث ایتمکله ، بریسنه سوز سویله‌مك آراسنده فرق واردر. ایشته اونك ایچون، همشیره‌مدن بحث ایده‌رکن باشقه ضمیر ، باشقه فعل ؛ همشیره‌مك کندیسنه سوزسویلرکن باشقه ضمیر ، باشقه فعل قوللانیورم .

کندیسنه سوز سویله‌نن کیمسه‌یه **ایکنجی شخص** دیرلر .

يوقاريده براسمك فاعلی وظيفه‌سنی كوره‌ن سن كلمه‌سی برضميردر . عين زمانده ايكنجی شخص در . « سك » ده بر فعلك ايكنجی شخصيدر . يالكز برشخصه، يعنی همشيره‌مه سوز سويله‌ديكم ايچون « سن » ضميری ايله « سك » فعلنی مفرد اوله‌رق قوللانيوردم .

اكر ايكی همشيره‌مه بردن سوز سويلسه ايدم، اونلره : سز اوصلیسكز ، ديردم. اوزمان « سز » جمع حالنده برايكنجی شخص ضمير ، «سكز» ينه جمع حالنده برايكنجی شخص فعل اولوردی .

كنديسنه سوز سويلنن شخصه، يعنی كيمسه‌يه، ايكنجی شخص ديرلر.

(مفرد) سن – سز (جمع)

فاعلی ايكنجی شخص ضمير اولان فعللر ايكنجی اوزرينه كليرلر.

(مفرد) خسته‌سك – خسته‌سكز (جمع)

درسه دائر تمرينلر

§ آشاغيده‌كی صفتلرك اولنه « سن ، سز » ضميرلرندن برينی كتيريكز :

. . .	عقللی سك
. . .	اطاعتسزسكز
. . .	حميتلی سك
. . .	معلوماتلی سكز

§ آشاغيده‌كی اكسيك جمله‌لری « سك، سكز » فعللرندن بريله تماملايكز :

سن	چاليشقان	. . .
سز	وطنپرور	. . .
سن	غيرتلی	. . .
سز	يارامز	. . .

تمرین

§ آشاغیده‌کی فعللری ضمیرلرینه کوره دوغرولته‌رق یازیکز :

سن کیدییورم . — بن اوصلی‌یز . — بز چالشقام . — بن یارامازسك — بز باقییور — او درسنی بیلیورسکز. — سز چالیشمایورسك . — بن عقلسز دکلسك. — سز ایی اوقویور.

§ آشاغیده‌کی فعللرك یانته لازم کلن ضمیرلری کتیریکز :

.. اوقویورم — .. عقللی‌در.
.. چالیشیورز.— .غیرتلیسکز.
.. خسته‌یم — . . خسته‌یز .
.. عجله‌لیسك — .. صبرلی‌یم .
.. سوعملی‌یز—.فناخویلیسکز .
.. دوغریسك—. .حیله‌کارسکز

املا :

وطن

چوجوقلر، وطنکزی سویکز. سزی بودنیایه کتیره‌ن آناکزی، باباکزی نه‌قدر سویورسکز، اونلرنده یاشادیغکز بو طوپراغك هر طرفنی اویله سویکز .

توسیع ایدیله‌جك موضوع

مردیوه‌نك حکایه‌سی

«۱» . - برمردیوه‌نك اوست باصامقلری آشاغیکیلری حقیر کورورلردی .-«۲».- آرالرنده دائما بویولده محاوره‌لر کچردی .-«۳».- مردیوه‌نك صاحبی اوستده‌کیلرك عظمتنی کورنجه مردیوه‌نك اوستنی آشاغی‌یه چویردی .- « ٤ » . - دنیاده‌ده زنکینلرله فقیرلرك ، بویوکلرله کوچوکلرك حالی بویله‌در . - « ٥ » . - نتیجهٔ اخلاقیه .

قرائت وقواعد تطبیقاتی

ایی همشیره

کوچوك عادل برآز یاراماز ، برازده بودالادر : ا کثریا اویون اویناركن البسه‌لرینیییرتار . کچنلرده ینه یکی پانطالونی ییرتمشدی ؛ قورقه قورقه ایچری‌یه کیردی .

فقط همشیره‌سی مکتبده دیکیش دیکمه‌یی او کره‌نمشدی ؛ درحال ایکنه‌سنی ، ایپلکنی آله‌رق قارده‌شنك پانطالونی تعمیر ایتدی. آننه‌سی عادلك باشنه‌کلنی آکلامشدی؛ لکن ملیحه‌نك بوحرکتنه قارشی، عادلی چوق تکدیر ایتمه‌دی.

قرائته دائر تمرینلر

§ (شفاهی) عادل نه‌سنی ییرتمشدی؟ ـ ایچری‌یه ناصل کیردی ؟ ـ نه‌ایچون؟ ـ همشیره‌سی نه‌یاپدی؟ـ اونك بویولده حرکتی ایمی ایدی؟

§ بوش براقیلان یرلری تماملاییکز : عادل ا کثریا . . . کچنلرده ینه . . . یرتمشدی. فقط همشیره‌سی. . اونی تعمیر ایتدی.

رمزی عسکرلك اویونی اوینایور ، او هرزمان نشئه‌لیدر

اوچنجی شخص

ضمیر وفعل

رمزی عسکرلك اویونی اوینایور ، او هرزمان نشئه‌لیدر دیدیکم زمان «رمزی» کندی اسمم اولدیغی حالده کندیمدن بحث ایتمه‌یورم. کندیمدن بحث ایده‌جك اولسه ایدم: « بن اوینایورم » دییه‌جك ، برنجی شخص برضمیر ایله ، برنجی شخص برفعل قوللانه‌جقدم. عینی زمانده رمزی اسمنده‌کی آرقاداشمه‌ده سوز سویله‌مش اولمایورم . اویله اولسه ایدی : رمزی ، سن اوینایورسك ، سن

نشئلیسك دیر ، ایکنجی شخص بر ضمیر ایله ایکنجی شخص بر فعل قوللانیردم . حالبوکه شیمدی باشقا بر رمزیدن بحث ایدییورم .

کندیسندن بحث ایدیلن شخصه ، یعنی کیمسه‌یه اوچنجی شخص دیرلر . «اوینایور» ، اوچنجی شخص برفعل؛ « او » اوچنجی شخص بر ضمیر ؛ « در » ینه اوچنجی شخص بر فعلدر .

بر چوجوقدن بحث ایده‌رکن « او اوینایور » ؛ برچوق چوجوقدن بحث‌ایده‌رکن « اونلر اوینایورلر » دیرم .

کندیسندن بحث ایدیلن شخصه ، یعنی کیمسه‌یه اوچنجی شخص دیرلر : او ، اونلر .

فاعلی اوچنجی شخص بر ضمیر اولان فعلده اوچنجی شخص اوزرینه کلیر .

املا وتطبیقات

برکون برخروس اوته‌ده بریده‌اشه‌لنیرکن چوپلکك ایچنده‌براینجی دانه‌سی بولدی . خروس اینجیدن نه آکلار ؟ درحال ، ایلك‌راست کلدیکی برقویومجی‌یه اینجی‌یی کوتوره‌رك : بواینجی‌نك قیمتلی برشی اولدیغنی ظن ایدییورم ، فقط بکا برقاچ بغدای ویرپرسه‌ك داها ایشمه یارار دیدی . جاهلك برینه‌ده کونك برنده برکتاب میراث قالدی. جاهل کتابدن‌نه‌آکلار؟ برکتابجی‌یه کیره‌رك کتابی کوستردی:
– بوکتاب ایی برکتابدر ، فقط یرینه برقاچ پاره اولورسه داها ممنون اولورم، دیدی. ایشته‌خروسه اینجی‌نه‌ایسه، جاهله‌ده کتاب‌اودر.

تمرين

§ قرائتده‌كی اوچنجی شخص فعللری یازیكز .

§ بوش براقیلان یرلره اوچنجی شخص برضمیر ، اوچنجی شخص بر فعل كتیریكز :

اختیار قولتوق دائما پنجره‌نك یانـنده . . — . . یرینی هیچ دكیشدیرمز . — بویوك والده بو قولتوغك ایچنه كومولمه‌یی پك سه‌وه‌ر . —. . برازصولوق ، برازده‌اسكیمش . . — فقط بویوك والده . . . اوقدر سه‌وه‌ركه ، اوكا اوقدر راحت كلیركه بعض دفعه‌اوزرنده اویوقلار . — اختیارلقده انسان نه‌قدر تحف طبیعتلی اولیور .

~~~~~~~~

املا :

بَبَكك یاتاغی

بَبَكك یاتاغی كوچوجوكدر ؛ او ، اودانك بر كوشه‌سنده دورور . آننه‌سی بر طرفده ایشنی كورور ، بر طرفده‌ده مینی مینی یاورو‌سنی كوزه‌تلر .

بَبك اویور . او ، آراده صیره‌ده دوداقلرینی قیمیلداتیر . او زمان رؤیا كورمكده‌در .

املایه دائر تمرینلر

§ املاده‌كی ضمیرلرك آلتلرینی چیزه‌رك یازیكز .

§ ضمیرلری تحلیل ایدیكز :

مثال : او ، اوچنجی شخص ضمیر . « دورمق » فعلنك فاعلی . الخ . . .
~~~~~~~~

قرائت وقواعد تطبيقاتى :

ايكى خيرسز

هر كسك مالنى چالمقله گچينن ايكى خيرسز ناصيلسه آرقاداش اولورلر . بر كون، قصبه‌نك اك زنكين تاجرلرندن برينك آخيرينه كيروب اوراده باغلى دوران كوزه‌ل بر اشكى چالمغه نيت ايده‌رلر. وكيجه، ال آياق چكيلنجه، آخيره سسسزجه كيره‌رك تاجرك اشكنى چالارلر .

قصبه‌نك ديشاريسنه چيقنجه ، بر آغاج آلتنه اوتوروب اشكى نه ياپاجقلرينى دوشونورلر . بريسى : « اشكى صاتمالى! » دير . لكن ديكرى بونى قبول ايتمز ؛ واشكى كنديسنه مال ايتمك ايچون بردن بره آرقاداشنك اوزرينه آتيلوب اونى دوكمكه باشلار . اوده طبيعى بو قاوغاجى آرقاداشنه يومروق آتمقدن چكينمز. قاوغانك اك قيزيشديغى براثناده، ايى زماندن برى اونلرى كوزه‌تله‌ين اوچنجى بر خيرسز اشكك اوزرينه بينوب قاچار . فنا آدملر هيچ بر وقت بربريله اويوشامازلر . . .

تکرار

فعل

١ . فعل نه‌یه دیرلر ؟

بر شخصك ، برحیوانك ویا برشیئك نه‌یاپدیغنی کوستره‌ن کلمه‌یه فعل دیرلر . احمد چالیشیور ، کونش پارلایور .

٢ . فاعل نه‌یه دیرلر ؟

فعلك بیلدیردیکی ایشی یاپان شخصه ، حیوانه ویا شیئه فاعل دیرلر : احمد چالیشیور ، کونش پارلایور .

ضمیر

٣ . ضمیر نه‌یه دیرلر ؟

بر اسمك یرینی طوتان کلمه‌یه ضمیر دیرلر .

مثال : احمد اوصلیدر . «او» چالیشیر .

٤ . ضمیرلر نه‌یه کوره ده‌کیشیرلر ؟

ضمیرلر یرلرینی طوتدقلری کلمه‌لرك شخصنه کوره ده‌کیشیرلر .

احمد یارامازدر ، «او» درسنه چالیشماز . «بن» اوصلویم ، «بن» درسمه چالیشیرم .

٥ . برنجی شخص نه‌یه دیرلر ؟

سوز سویله‌ین کیمسه‌یه **برنجی شخص** دیرلر ؟

بن خسته‌یم ، بن کولیورم .

٦ . ایکنجی شخص نه‌یه دیرلر ؟

کندیسنه سوز سویله‌نن کیمسه‌یه **ایکنجی شخص** دیرلر .

سن خسته‌سك ، سن کولیورسك .

٧ . اوچنجی شخص نه‌یه دیرلر ؟

کندیسندن بحث ایدیلن کیمسه‌یه **اوچنجی شخص** دیرلر .

او خسته‌در ، او کولیور .

٨ . بو ضمیرلرك اسمی نه‌در ؟

بوضمیرلر شخصه کوره ده کیشدکلری ایچون **ضمیر شخصی** اسمنی آلیرلر .

ضمیر شخصیلر

مفرد ملاحظه			جمع ملاحظه		
برنجی شخص	بن		برنجی شخص	بز	
ایکنجی شخص	سن		ایکنجی شخص	سز	
اوچنجی شخص	او		اوچنجی شخص	اونلر	

تمرين

§ آشاغيكى جمله‌لرده‌كى ضمير شخصيلرك هانكى شخصدن اولديغنى وهانكى اسمك برينى طوتديغنى يازيكز:

بو چاليشقان بر چوجوغم. — بز هروقت آرقداشلرمزله ايى كچينيرز. — توركلر يريوزنده‌كى ملتلرك اك فداكاريدر. تاريخده اونلر قدر عالى جنابلق كوستر- مه‌مش، اوقدر بويوكلكلر ياپمامش هيچ برملت يوقدر.

§ آشاغيكى جمله‌لرده بولونان فعللرى و اوفعللرك فاعللرينى برر برر كوسته‌ريكز ويانلرينه يازيكز:

بز استانبوللى دنيانك اك مهم برمدنيت مركزى ياپمق ايستيورز. — سمرقند، بخارا، تبريز، كاشغر توركلرك تاريخى مدنيت مركزلريدر. بز اونلرك ياقين براستقبالده ياباجى اللردن قورتولماسنه چاليشه‌جغز.

توسيع ايديله‌جك موضوع:

اسكى برخاطره

« ١ » . — ارضروملى خواجه احمدافندى كچن روس محاربه‌سنده كوكللى اولارق اردهان محاربه‌سنده بولونمش وشهرك سقوطنده روسلره اسير دوشمشدى. — « ٢ » . — اوزمان هنوز يكرمى ياشنده بولونان احمد افندى اسارتده ايچه قالدى وچوق زحمت چكدى. — « ٣ » — ٣٣٠ عثمانلى — روس حربى اعلان اولونجه ، خواجه احمد افندى ، موسقوفلردن انتقام آلمق ايچون ينه كوكللى يازلدى . — « ٤ » . — اردهان محاربه‌سنده خواجه احمد افندى ارسلان كبى دوكوشدى ، فقط آغيرجه ياره‌لاندى . — « ٥ » . — قهرمان تورك ، اردهانك ضبطنى كورديكى ايچون پك مسروردر ؛ بناءً عليه اوروحانى ذوق ايله ياره‌سنك آغيرلغنى هيچ حس ايتميور .

اویونه

درسلرندن یورولنجه چوجوقلر
آرتق اویونه باشلار .
وظیفه‌لر هپ بیتنجه اوینامق ،
چوجوقلره بو بر حق .
اوینامقله وجوده قوت کلیر ؛
روحمزده شنله‌نیر .
فقط تنبل ، مسکین اولان چوجوغك
حقی یوقدر اویونه ؛
یورولمادن اولمق دنیاده ممنون
قسمت اولماز انسانه .
چالیشمادن بر صو بیله ایچیلمز ؛
أکیلمه‌دن بیچلمز .

ا . علاءالدین

«ایمك» فعلی

بنم بر دکانم ایله ترازیم وار

بن صاتیجی یم

سنك چوقولاتالرك وار

سن صاتیجی سك

اونك بر تزکاهی وار

او تزکاهدار در

بزم ثونلکلریمز وار

بز ایشجی یز

سزك سپتلریکز وار

سز ایشجی سکز

اونلرك آراباسی وار

اونلر آراباجی درلر.

«ایمك» فعلی

چوجوقلر اویون آره‌سنده «ایمك» فعلنك بوتون شخصلرینی قوللانیورلر .

مفرد

۱ . کوچوك قیز ، کندندن بحث ایده‌رکن : «در» فعلنك برنجی شخصنی قوللانیور : بن ـ ایم ، دییور .

۲ . ایکنجی برچوجوغه سوز سویلرکن : «در» فعلنك ایکنجی شخصنی قوللانیور : سن ـ سك ، دییور .

۳ . اوچنجی چوجوقدن بحث ایده‌رکن : «در» فعلنك اوچنجی شخصنی قوللانیور . او ـ در ، دییور .

جمع

٤ . چوجوقلر کندیلرندن بحث ایده‌رکن بنه : «در» فعلنك برنجی شخصنی قوللانیورلر : بز ـ ایز ، دییورلر .

٥ . کوچوك صاتیجی مشتریلرینه سوز سویلرکن «در» فعلنك ایکنجی شخصنی قوللانیور : سز ـ سکز ، دییور .

٦ . هپ بردن کوچوك آراباجیلردن بحث ایده‌رکن «در» فعلنك اوچنجی شخصنی قوللانیورلر : اونلر ـ درلر ، دییورلر .

«اوينامق» فعلی

احمد اوينايور　　سن اوينايورسك　　بن اوينايورم

اونلر اوينايورلر　　سز اوينايورسكز　　بز اوينايورز

تصريف

مفرد	جمع
برنجی شخص: بن اوينايورم	بز اوينايورز .
ايكنجی شخص: سن اوينايورسك	سز اوينايورسكز .
اوچنجی شخص: او اوينايور	اونلر اوينايورلر .

اخطار — يورم ، يورسك ، يور ، يورز ، يورسكز ، يورلر فعلك «منتها» لريدر ..

قرائت وقواعد تطبيقاتى :

كوچوك طاوشانه

سود نينه‌م هرسنه بنى كورمه‌يه كلير ، هردفعه‌سنده‌ده بر هديه كتيريردى . برسنه ينه كلمشدى . بن اونى كورنجه‌بوينه آتيلدم . بو دفعه ألنده بر سپت واردى : — اللرينى سپته صوق‌ده باق ، سكا نه كتيردم ! ديدى . — بن سود نينه‌مك بودفعه‌ده كويندن بكا يميش كتيرديكنى ظن ايدييوردم. اللريمى سپته صوقدم . اونه ! ايچريده برشى قيميلدايوردى . بو بر طاوشاندى . حيوانى قوجاغمه آله‌رق اوك ايچنده قوشمايه باشلادم . كوچوك طاوشانى قوللرمك آراسنده اوقدر صيقيوردم‌كه زاواللى حيوان كنديى قورتارمق ايچون خيلى چابالادى.

فقط نه‌ياپه‌يم ! اونى پنبه بورنى ، ايپكلى كوركيله كورنجه، كنديمى ضبط ايده‌مه‌مشدم .

حال، ماضی، استقبال

« چالیشیورم » دیدیکم زمان چالیشمق فعلنی سوزی سویله‌دیکم آنده یاپمش اولویورم . « چالیشیورم » فعلك حال زمانیدر .

« چالیشدم » دیدیکم زمان چالیشمه فعلنی، سوز سویله‌دیکم آندن اول ، دون ، یاخود داها اولکی کونلردن برنده یاپمش اولدیغم ا کلاشیلیور . «چالیشدم» فعلك ماضی ، یعنی کچمش زمانیدر .

احمد ، «چالیشه‌جغم» دیدیکی زمانده چالیشمق فعلنی یارین یاخود کله‌جك کونلردن برنده یاپه‌جغنی بیلدیرمش اولیور .

«چالیشه‌جغم» فعلك استقبال یعنی کله‌جك زمانیدر .

« چالیشیورم » « چالیشدم » « چالیشه‌جغم » عینی فعلدن اولدقلری حالده باشقه باشقه شکللر المشلردر .

فعللر بیلدیردکلری ایشك هانکی زمانده یاپیلدیغنی آکلا- تمق ایچون بر طاقم شکللره کیررلر .

فعلك بیلدیردیکی ایش سویله‌نیلدیکی زمانده یاپیلورسه او فعل « حال » شکلنده، فعلك بیلدیردیکی ایش سویله‌نیلدیکی زماندن صوکره یاپیله‌جق ایسه او فعل استقبال شکلنده‌در .

فعلك بیلدیردیکی ایش سویله‌نیلدیکی زماندن اول یاپیلمش ایسه او فعل ماضی شکلنده‌در .

تمرين

§ آشاغیده کی فعللرك زمانلرینی بولکز :

دون کتاب اوقودم . بو آقشام کزمکه کیده جکم . اولکی کون مکتب تعطیل ایدی . شو اثناده یازی یازییورم . دون هواا پك بولوطلی ایدی. فقط بوکون پك آچیقدر.

§ آشاغیده کی فعللرك منتهالرینی کتیریکز :

بن دون سوقاغه چیقد ...

سن یارین کویه کیده ...

او شیمدی اوبو ...

بز اونی کزمکه کوتوره ...

سز شیمدی نه یاپد ...

املا :

صباح

اطراف آیدینلانمغه باشلایور. چمنلرك اوزرنده ایری چیغ دانه لری پارلایور. خروسلر اوتوشیور، قوشلر جیویلدا- شیور، تنبل چوجوقلر اویورکن چالیشقانلر آری قوواننده چیقیور.

چالیشقان مکتبلیلر همان مکتبلرینه کیدییورلر. اوزاق تارلالرده غیرتلی چیفتجیلرك سسلری، سورولرك چینغراقلری، اینکلرك باغیرمه لری ایشیدیلیور.

املایه دائر تمرینلر

§ تصریف ایدیکز : بن صنفدن چیقیورم. الخ ...

§ املاده کی فعللری استقبال شکلنه قویکز .

بن طوپ اوینایه جغم سن طوپ اوینایه جقسك او طوپ اوینایه جق

بز طوپ اوینایه جغز سز طوپ اوینایه جقسکز اونلر طوپ اوینایه جقلر

استقبال

تصریف

مفرد	جمع
برنجی شخص : بن اوینایه جغم	بز اوینایه جغز
ایکنجی شخص : سن اوینایه جقسك	سز اوینایه جقسکز
اوچنجی شخص : او اوینایه جق	اونلر اوینایه جقلر

تمرين

§ آشاغیده‌کی فعللردن استقبال زمانی تشکیل واونلرك هر بردن آیری آیری برر جمله ترکیب ایله‌یکز :

اوطورمق . کزمك . کورمك . سومك . قیزمق . اوٌلمك . کیرمك . سورمك . بیلمك . اوکره‌نمك . دوکمك . یانمق . یاتمق . ینمك . قیرمق . سرمك . اوبومق . قاچمق . ایلرله‌مك . ایتمك .

ازبر وانشاد :

عسکر شرقیسی

حقه قارشی یوزلرمز آق بزم ،
سوکیمزله سودیکمز حق بزم ؛
ایسته‌کمز حقه اولاشمق بزم ؛
وارمی قورقو چهره‌مزده باق بزم !

باق بوسسده هانکی قوتدر اوتن ؛
باق بوکوزده هانکی آتشدر توتن ؟
ایسته‌کمز حقه اولاشمق بزم ،
وارمی قورقو چهره‌مزده باق بزم !

حمدالله صبحی

ماضی

شو اثناده یازی یازسه ایدم ، یازی یازیورم دیر ، یازمق فعلنك حال زمانی قوللانیردم .

فقط یازی یازمق فعلنی شو اثناده دکل دونه یاپدم. اوحالده: یازی یازدم دییه جکم. بوراده یازی یازدم، فعلك ماضی زمانیدر.

بونك کبی ، شو اثناده خسته اولدیغمدن بحث ایده رکن : خسته یم ، دیرم . دونه خسته اولدیغمی سویله مك ایسترسه م : خسته ایدم ، دیرم .

تصریف

مفرد	جمع
برنجی شخص: بن دون یازی یازدم	بز دون یازی یازدق
ایکنجی شخص: سن دون یازی یازدك	سز دون یازی یازدیکز
اوچنجی شخص: او دون یازی یازدی	اونلر دون یازی یازدیلر

« ایمك » فعلنك ماضیسی

مفرد	جمع
برنجی شخص : بن دون خسته ایدم	بز دون خسته ایدك
ایکنجی شخص: سن دون خسته ایدك	سز دون خسته ایدیکز
اوچنجی شخص: او دون خسته ایدی	اونلر دون خسته ایدیلر

قرائت وقواعد تطبیقاتی :

یاغمور

یاغمور بولوطلردن دوشر . ایشته باقیکز : کوکده قاره بولوطلر دولاشیور . اونلر نه‌خیزلی کچوب کیدییورلر! کونش میدانده‌یوق . بولوطلرك آلتنده قالدی . آما ینه اوته‌ده بر پارچه کوك کورونیور.

قاره بولوطلرك آراسنده ، نه قدرده مائی ، کوزه‌ل دورییور !

ایشته شیمدی کوك هیچ کورونمه‌یور . سیم سیاه بولوطلر هرطرفی قاپلادی. اورته‌لق عادتا کیجه کبی قارا کلق اولدی . نره‌ده ایسه یاغمور یاغه‌جق .

ایشته داملامغه باشلادی. یاغیور . دانه‌لری ایری ایری . بو یاغمور، اورده‌کارك پك خوشنه کیده‌ر. اما مکتبدن دونن کوچوك قیزلر بوندن هیچ خوشنود دکللردر.باقیکز ، شمسیه‌لرینك آلتنده‌ناصل قاچییورلر. قوشلرده صاچاقلره‌صاقلانمشلر!

وای!یاغمور دیندی!نه‌اوله‌جق، یاز یاغموری بویله چابوجق کچر . شیمدی بو کون چیچکلر تمیزلنمش ، کوزه‌للنمشدر.هپسی مسك کبی قوقار . کوك یوزی آچیلدی . کونش پارلامغه باشلادی . قوشلر ینه اوتوشیور . . .

مضارع

« صباحلری ایركن قالقارم » دیدیكم زمان، ایركن قالقمق فعلنی یالكز برزمانده دكل ، هر زمانده یاپمش اولدیغمی آكلاتمش اولورم .

« آقشاملری ایركن یاتارم » دیدیكم زمان هر آقشام ایركن یاتمق عادتم اولدیغنی بیلدیرمش اولورم .

یالكز بر زمانه مخصوص اولمایوبده هر وقت یاپیلان ایشلری سویلرمك ایچون ، فعلك « مضارع » زمانی قوللانیلیر .

تصریف

« كیتمك » فعلی

	مفرد	جمع
برنجی شخص :	بن كیده‌رم	بز كیده‌رز
ایكنجی شخص :	سن كیده‌رسك	سز كیده‌رسكز
اوچنجی شخص :	او كیده‌ر	اونلر كیده‌رلر

قرائت وقواعد تطبيقاتى :

عائله سعادتى

دنياده اك كوزه‌ل شى عائله سعادتيدر . انسان عائله اوجاغنده بولديغى كوزه‌للكى ، ايلكى باشـقا بريرده بولاماز . ايى خويلى بر چوجوق كوندوز مكتبنده چاليشـوب معلملرينك آفرينلرينى قازاندقدن صوكرا ، درحال اوينه قوشار. كنديسنى بكله‌ين والده‌سنك قوجاغنه آتيلير . اوكون نه‌ياپمشسه هپسـنى آكلاتير .

عائله‌سى ايچون كوندوز صباحدن آقشامه قدر چاليشـان پدر ، آقشام اولنجه ، چولوغنى چوجوغنى اطرافنه طوپلار ، اوكونكى يورغونلغنى اونوتور . بو سـعادت اك زياده يمك صوفراسنده كوزه چارپار : چوجوقلرينك چاليشديغنى كوره‌ن آنا بابا ايچون نشئه‌لى برعائله صوفراسندن داها بويوك مكافات اولاماز .

تمرين

§ آشاغیده‌کی فعللردن مضارع تشکیل ایدیکز واونلری بر جمله‌ده وللانکز :

کلمك . کیتمك . ایچمك . اوچمق . باطمق . بیتمك . چکمك . اوکسورمك . قوشمق . اوینامق . صیقیلمق . صورمق . صاوورمق . صارمق . کسمك . صاللامق . بوروشمق . ایستمك .

§ آشاغیده‌کی بوش نقطه‌لرك یرینه مناسب برفعلك مضارعنی قویارق جمله‌لری تماملایکز :

کمی انسانلی . . . — سرخوشلر دائما اسیر قولی ایچکیلر . . . — اختیارلر تیتره‌یه تیتره‌یه . . . — انسانده نزله اولورسه دائما . . . — الی یاپیلمامش اولمایان برکمی اوزاق سفرلره چیقارسه مطلقا . . . —

توسیع ایدیله‌جك موضوع

فنا بر خوی

« ۱ » . — فریدون آرقاداشی حسنی‌نك اوینه کیتمشدی . حسنی بر مکتوب یازمقله مشغول ایدی . تربیه‌لی چوجوق مکتوبی بیتیرمك ایچون آرقاداشنك مساعده‌سنی ایسته‌دی . « ۲ » . — فریدون عایت متجسس برچوجوقدر . آرقاداشنك نه‌یازدیغنی آکلامق ایچون آرقاسندن باقمغه باشلادی . — « ۳ » . — فریدونك نه‌یاپدیغنی قارشیده‌کی آیینه‌ده پك ایی کوره‌ن حسنی مکتوبنك نهایتنه شو سطرلری یازدی : « مکتوبمی بوراده کسیورم . چونکه فنا خویلی بر آرقاداشم کندیسنی آیینه‌ده کوردیکمك فرقنده اولمایارق یازدقلرمی اوقومغه چالیشیور . » . — « ٤ » . — فریدونك محجوبیتی .

تکرار

۱ فعللر قاچ زمانه دلالت ایده‌رلر؟

فعللر اوچ زمانه دلالت ایده‌رلر: **حال** ، **ماضی** ، **استقبال**.

۲ بر فعل نه‌زمان حال شکلنده‌در ؟

بر فعلك بیلدیردیکی ایش سویله‌نیلدیکی زمانده یاپیلیورسه او فعل « **حال** » شکلنده‌در :

احمد چالیشیور . (احمد شیمدی چالیشیور.)

۳ بر فعل نه‌زمان استقبال شکلنده‌در ؟

بر فعلك بیلدیردیکی ایش سویله‌نیلدیکی زماندن صوکرا یاپیله‌جق اولور ایسه او فعل **استقبال** شکلنده‌در .

احمد چالیشه‌جق. (احمد یارین چالیشه‌جق.)

٤ بر فعل نه زمان ماضی شکلنده‌در ؟

بر فعلك بیلدیردیکی ایش سویله‌نیلدیکی زماندن اول یاپیلمش ایسه او فعل **ماضی** شکلنده‌در .

احمد چالیشدی. (احمد دون چالیشدی.)

٥ فعلك « مضارع » زمانی نه‌وقت قوللانیلیر ؟

یالکز برزمانه مخصوص اولمایوبده هروقت یاپیلان ایشلری بیلدیرمك ایچون فعلك « **مضارع** » زمانی قوللانیلیر : **احمد چالیشیر. (هروقت چالیشیر.)**

حال زمانی

حال ـ مضارع

حال زمانڭ ایکی نوعی واردر : حال، مضارع. « حال » بر ایشك شیمدیکی زمانده یاپیلدیغنی کوستەریر : احمد درسنی اوقویور . « مضارع » بر ایشك دائما یاپیلدیغنی کوستەریر : احمد درسنی اوقور « دائما اوقور » .

ماضی زمانی

ماضیٔ شهودی ـ ماضیٔ نقلی

ماضی زمانڭ ایکی نوعی واردر: ماضیٔ شهودی ، ماضیٔ نقلی . « ماضیٔ شهودی » برایشك مطلقا یاپیلدیغنی کوستەریر : احمد درسنی اوقودی « مطلقا اوقودی » . « ماضیٔ نقلی » بر ایشك مطلقا یاپیلدیغنی کوستەرمز ؛ یا اوڭ باشقاسندن ایشیدیلدیکنی، یاخود شبهەلی اولاراق بیلندیکنی کوستەریر : احمد درسنی اوقومشی « یا باشقاسندن اویله ایشیتیلمش، یاخود اویله ظن ایدیلیور » .

استقبال زمانی

استقبال

استقبال زمانڭ یالکز بر نوعی واردر : استقبال .

« استقبال » بر ایشك كله‌جك زمانده یاپیلاجغنی كوسترر :

احمد درسنی اوقویاجق « كله‌جك زمانده اوقویاجق ».

درسه دائر تمرینلر

§ آشاغیده‌كی جمله‌لرده معترضه ایچنده‌كی فعللردن مناسب زمانلر تشكیل ایدیكز :

بویوك بابام كچن روس محاربه‌سنده « بولونمق »، اوراده « یارالانمق » ایدی. — ملتمز یاقین بر زمانده لایق اولدیغی موقعی « قازانمق »، بوتون ملتلر آراسنده « یوكسه‌لمك » در. — بن شو دقیقه‌ده درسلریمه « چالیشمق »، بناءً علیه بوكون سزكله « اوینامق ». — احمد صنفمزك برنجیسیدر، او هر زمان درسلرینی لایقیله « اكلامق »، « ازبرله‌مك ».

§ آشاغیده‌كی فعللردن حال، مضارع، ماضیٔ شهودی، ماضیٔ نقلی، استقبال زمانلری تشكیل ایدیكز:

دیزمك. دیلمك. سیلمك.
كچمك. آشمق. طاشیمق.
آجیمق. آجیقمق. قایامق.
سویله‌مك. یقامق. قیرمق.
بوزمك. باتمق. اُولمك.
آغلامق. بویومك. كوچولمك.
طانیمق. بیلمك. ازبرله‌مك.
صورمق. دیكله‌مك. باغیرمق.
آقمق. صارقمق. بولمق.
یازمق. قیزمق. كولمك.
كوپورمك. آلیشمق. قالمق.
صاوروشمق.

تمرينلر

§ آشاغيده‌كی فعللرك فاعللرينی بوليكز :

١ . ساعت چاليور . — ٢ . آتشی يارلايور . —

٣ . باليقلر بوزيور — ٤ . صولر شارلدايور . —

٥ . چوجوقلر اوينايور — ٦ . قويونلر مله‌يور . —

٧ . ياغمور ياغيور — ٨ . روزكار اسييور . —

٩ . فيرطنه قوپيور . — ١٠ . ساعت اوروپور . —

§ آشاغيده‌كی فعللرك دلالت ايتديكی زمانه وشخصه كوره منتهالرينی كتيريكز : سن يارين وظيفه‌كی يازه‌جقسك .

سن يارين وظيفه‌كی يازه .. — سز دون صو قاغه چيقه .. —

بز هر صباح ايركن قالقا .. — بن دون خسته ايد .. — بن شيمدی چاليشه .. — احمد ، محمد يارين كزمكه كيده .. —

بز آقشام اوستی طوپ اوينايه .. — سز هر يمكده صو ايچه ..

املا وتطبيقات :

فاره‌لر اولدقجه عقللی حيوانلردر . أولرمزده دولابلره كيره‌رك ، كيلارلری آلت اوست ايده‌رك درلو درلو زيانلر ياپارلر . اويله ايكن ينه چوق كديلرك پنچه‌سندن ، قاپانلرك طوزاغندن قورتولورلر . تجربه كورمش ، اختيار فاره‌لر تهلكه‌يی پك ايی آكلادقلری ايچون اويله قولای قولای قاپانه صيقيشمازلر . بو اختيار فاره‌لرك اك بويوك ايشلری كنج ، تجربه‌سز ياورولرينه نصيحت ويرمكدر .

ازبر وانشاد

بونجوق

مینی مینی بونجوغم ،
بنم کوزه‌ل چوجوغم . . .
صباح اولور ، اویانیر .
آجلغنه دایانیر .
یوماق کورور ، دوراماز .
اوینار کوچوك یاراماز .
هپ ویریرم اوکا بن
کندی اعلا سوتمدن .
بونجوق بنی پك سه‌ور ،
کلیر ، المی اوپر .
لکن ، بعضی زمانلر
قیزار ایسه‌م ایشی وار :
ویرمم صباح سودینی ،
قوپاریرم ئودینی !

صیغه

آننه‌سی اوغلنه : « یاوروم ، اوصلی طور . » دیدیکی زمان « سن اوصلیسك » دیمش اولمایور ؛ فقط ، اوکا اوصلی طورمه‌سنی امر ایدییور .

بن‌ده آرقاداشمه : « بر قلمکی ویر . » دیدیکم زمان « بر قلمکی ویریورسك » دیمش اولمایورم .

یالکز ، آرقاداشمك ، سویله‌دیکم فعلی یاپماسنی ایسته‌یورم . بونکله برابر هر ایکی صورتده‌ده « ویرمك » فعلنی قوللانییورم . فقط « ویرمك » فعلی هر ایکی صورتده‌ده باشقه شکل آلییور ، یعنی صیغه‌سنی‌ده ده‌کیشدیرییور .

فعلك ، دلالت ایتدیکی ایشی افاده ایتمك ایچون‌ده آلدیغی شکللرك هر برینه « صیغه » نامی ویریلیر .

فعللرك بر چوق صیغه‌لری واردر .

باشلیجه‌لری شونلردر :

اخباریه ؛ خطابیه ؛ وجوبیه ؛ التزامیه ؛ أمریه .

« اخباریه » صیغه‌سی

کچن درسلرده کوردیکمز ماضی ، مضارع ، استقبال زما-
نلرینک صیغه‌سی اخباریه‌در :

اوقودی	« ماضیٔ شهودی »	اخباریه
اوقومش	« ماضیٔ نقلی »	
اوقویور	« حال »	
اوقور	« مضارع »	
اوقویاجق	« استقبال »	

تمرین

§ آشاغیده‌کی مصدرلردن ماضی ، مضارع ، استقبال صیغه‌لری
تشکیل ایدیکز :

اویانمق . ایکله‌مك . یاشامق . چالیشمق . چالیشدیرمق .
اوکره‌نمك . ایکره‌نمك . آغلامق . قوشمق . تیتره‌مك .
اوشومك . یانمق .

املا وتطبیقات :

بر کووه‌رجین بر دره کنارندن صو ایچییوردی . او اثناده
دره‌یه بر آری دوشدی . بیچاره حیوان صوده بوغولمق اوزره
ایکن کووه‌رجین بو زاواللی‌یه آجیدی ، همان آغزینه بر صامان
چوپی آلدی ؛ صویه اوزاتدی . آری صامانك اوزرینه بینه‌رك ،
قره‌یه چیقدی وبوصورتله ئولومدن قورتولدی .

« حكایه » صیغه‌سی

ماضیده، حالده، استقبالده اولان برشیئی آکلاتمق ایچون حکایه صیغه‌سی قوللانیلیر. « حسین چالیشیر » دیرسه‌م، حسینك بوکون چالیشمقده اولدیغنی بیلدیرمش اولورم؛ حالبوکه حسین بوسنه هیچ چالیشمیور؛ اونك چالیشقانلغی کچن سنه‌یه مخصوص ایدی. بناءً علیه بو فرقی آکلاتا بیلمك ایچون « حسین چالیشیردی » دیر، حکایه صیغه‌سی قوللانیرم.

حکایه صیغه‌سی، اوچ زمانده هر هانکیسنه عائد برشیئك وقتیله اولدیغنی حکایه ایچون قوللانیلیر.

حکایه صیغه‌لری شونلردن عبارتدر:

اوقودی ایدی	« ماضئ شهودی »	حکایه
اوقومش ایدی	« ماضئ نقلی »	
اوقویور ایدی	« حال »	
اوقور ایدی	« مضارع »	
اوقویاجق ایدی	« استقبال »	

وجوبیه صیغه‌سی

مکتب آچیلوب درسلره باشلانه‌لی آلتی آی اولدی؛ اوزمانه قدر کندیسنی اویوندن آلامایان احمد امتحانلره پك آز وقت قالدیغنی کورنجه، کندی کندیسنه «چالیشمالی‌یم ، یوقسه صنفده قالاجغم ! » دیه‌دوشونمش ؛ کلدی بونی بکا آکلاتدی . بن‌ده اوکا: «درحال چالیشمغه باشلامالیسك ! » دیدم .

ایشته‌یاپیلمه‌سی مطلقالازم اولان شیلری «وجوبیه صیغه‌سی» ایله افاده ایده‌رز .

بو صیغه اسمندن‌آکلاشیله‌جغی وجه ایله قطعیت ووجوب کوسته‌ریر .

« چالیشمق » فعلندن وجوبیه صیغه‌سی شویله کلیر :

چالیشمالی‌یم	برنجی شخص، مفرد	وجوبیه
چالیشمالی‌سك	ایکنجی شخص، مفرد	
چالیشمالی	اوچنجی شخص، مفرد	
چالیشمالی‌یز	برنجی شخص ، جمع	
چالیشمالی‌سکز	ایکنجی شخص ، جمع	
چالیشمالی‌درلر	اوچنجی شخص، جمع	

«التزامیه» صیغه‌سی

ایسته‌مك یا امر شكلنده ، یاخود التزام وتمنی طرزنده اولور . احمد بنم آرقاداشمدر ؛ صنفلرمز آیری اولمقله برابر اونكله دائما كوروشورم ؛ بر كون اوكا : « احمد ، آرزو ایده‌رم كه‌صنفكك برنجیسی اوله‌سك ! » دیدم . اوده بكا : « بن‌ده ایسته‌رم كه ایكیمزده صنفلرمزده برنجی اولالم ! » دیدی . آرامزده كچن بو محاوره‌یی بابامه آكلاتدم ؛ ممنون اولدی . و « ای آرقاداشلر بویله بربرینی التزام ایده‌ر » دیدی .

ایشته بر آرزو ، بر تمنی كوسترمك ایچون قوللانیلان صیغه‌یه « التزامیه صیغه‌سی » دیرلر . انسان كندیسنك‌ده بر شی اولماسنی ، یاخود برشی یاپماسنی ایسته‌یه بیله‌جكی ایچون بوصیغه‌نك اوچ شخصی‌ده واردر :

التزامیه		
چالیشه‌یم	برنجی شخص ، مفرد	
چالیشه‌سك	ایكنجی شخص ، مفرد	
چالیشه	اوچنجی شخص ، مفرد	
چالیشه‌لم	برنجی شخص ، جمع	
چالیشه‌سكز	ایكنجی شخص ، جمع	
چالیشه‌لر	اوچنجی شخص ، جمع	

«امر» صيغه‌سی

احمد بو كونلرده هيچ درسنه چاليشميوردی . خواجه‌سی بر كون سوقاقده احمدك باباسنه راست كلدی و « احمد بو كيديشله بوسنه صنفده قالاجق ، اوكا سويله‌يكز شيمديدن درسلرينه چاليشسونده » ديدی ؛ باباسی‌ده أوه كلنجه، درحال احمدی يانته چاغيره‌رق خواجه‌سنك سوزلرينی آكلاتدی. و « آناكی باباكی مأيوس ايتمك ايسته‌مزسه‌ك درسلركه چاليشه » ديدی .

چاليشه ، چاليشسونده بر امر افاده ايدييور .

ايشته بويله امر افاده ايده‌ن صيغه‌يه « امر صيغه‌سی » ديرلر. انسان كندی كنديسنه امر ايده‌ميه‌جكی جهتله بو صيغه‌نك يالكز ايكنجی واوچنجی شخصلری واردر :

چاليشی	ايكنجی شخص ، مفرد	حاضر
چاليشكز	ايكنجی شخص ، جمع	امر
چاليشسونده	اوچنجی شخص ، مفرد	
چاليشسونلر	اوچنجی شخص ، جمع	غائب

تمرين

§ آشاغیده‌کی فعللرك وجوبیه صیغه‌لرینی تشکیل وهر بریندن بر جمله ترتیب ایدیکز :

دوولاشمق — كورمك . — بولمق . — آكلامق . — سومك . — آوولامق . — صارمق . — آكمق . — كیتمك . — قوشمق . — قوشانمق .

§ آشاغیده‌کی فعللرك التزامیه صیغه‌لرینی تشکیل وهر بریندن بر جمله ترتیب ایدیکز :

اوطورمق . — چالیشمق . — سوكمك . — ایصیتمق . — صوئوتمق . — آلمق . — ایچمك . — چیقمق . — اویچمق . — اویومق . — صوصمق .

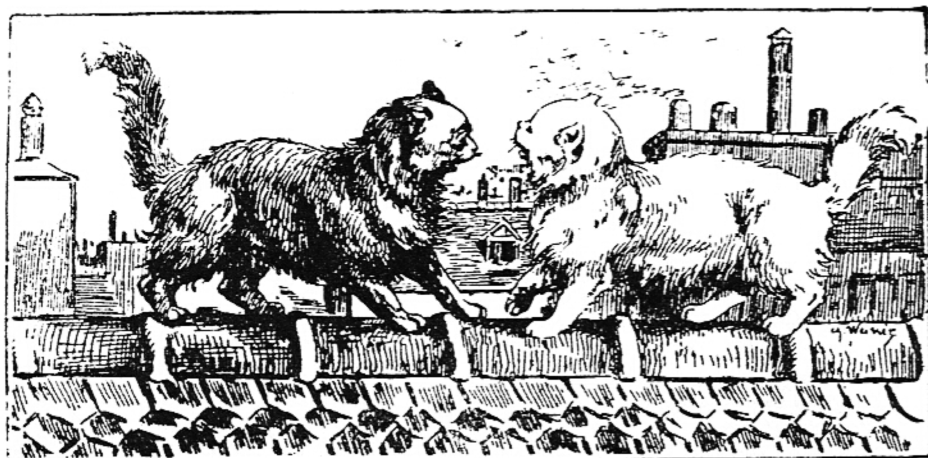
املا وتطبیقات :

پادشاهلردن برینك عقلسز بر وزیری واردی . پادشاه ، عادل وعقللی بر آدم اولدیغی ایچون وزیرندن خشنود دكلدی ؛ فقط وزیر اختیار وصداقتلی بر آدم اولدیغی ایچون عزل ایتمك‌ده ایسته‌میوردی . وزیرك بر كون حقسز یره بر چیفتجی‌یی دوكدیكنی او كره‌نه‌ن پادشاه او كا بر درس ویرمك ایسته‌دی : سراینده بویوك بر ضیافت ترتیب ایده‌رك وزیرینی دعوت ایتدی . ضیافتدن صوكرا وزیرینه یمكلر حقنده‌كی رأینی صوردی . وزیر شو جوابی ویردی :

— پادشاهم ، هرشی مكملدی . یالكز صوفراده اكمك اولمادیغی ایچون قارنم طویمادی .

— اویله ایسه بزه اكمك یتیشدیره‌ن چیفتجیلری بر داها حقسز یره دوومه‌یكز .

وظیفه . — یوقاریده‌كی فعللرك زمان وصیغه‌لرینی سویله‌ییكز .

قرائت وقواعد تطبیقاتی :

ایکی کدی

بو ایکی کدی سنه‌لرجه عین اوده‌ده یاشادقلری حالده بردرلو دوست اوله‌مامشلردی. یمك یرکن، یورورکن، اوطورورکن دائما بربرلریله قاوغا ایده‌رلر، بربرلرینی پنچه‌لرلر ایدی. چونکه «تکیر»ده «پاموق»ده اخلاقسز، قیصقانج، عنادجی حیوانلردی. اگر اونلر ایی خویلی اولسه‌لر، درت بش سنه برابر یاشایجه آرتق برداها آیریلامازلر، بربرلرینك ایپلکنه چالیشیرلردی.

برکون پاموق دامك اوزرنده گونشه قارشی اوطورورکن، قارشیدن تکیرك حدتلی کلدیکنی کوردی؛ همان آیاغه قالقدی. ایکی خیرچین حیوان، تویلری حدتدن قابارمش بر حالده، قارشی قارشی‌یه باغیروب چاغیردیلر، بربرلرینی تهدید ایتدیلر، نهایت، بولوندقلری یرك تهلکه‌سنی دوشونه‌میه‌رك، بوغوشمغه باشلادیلر. براز صوکرا، سوقاغك طاش قالدیرملری اوزرنده تکیرله پاموغك بی‌روح جسدلری اوزانمش، دوریپوردی ...

مصدر

« اوقومق ایستەیورم» — «چالیشمق أییدر » دیدیکم زمان، « اوقومق»، « چالیشمق » کلمەلریله برایش افاده ایدییورم. « احمد اوقویور »، «عثمان چالیشیور» دیدیکم زمان‌ده « اوقویور » ، « چالیشیور » کلمەلریله احمدك ، عثمانك نه یاپد- یغنی بیلدیرییورم. دیمك که بو کلمەلرده برر ایش افاده ایدییور . یالکز ، «چالیشیور» ، « اوقویور » کلمەلری افاده ایتدکلری ایشلك شو اثناده وقوعه کلدیکنی ، عین زمانده بر شخص طرفندن یاپیلدیغنی‌ده بیلدیرییورلر . « اوقویور » ،«چالیشیور» برر فعل در .

« اوقومق » ، « چالیشمق » ایسه برر فعل اولمغله برابر نەزمانه ، نەشخصه عائد اولمادقلری ایچون «مصدر» نامنی آلیرلر .

مادهٔ اصلیه ـ منتها .

بر فعل ایکی پارچەدن مرکبدر . مادهٔ اصلیه ، منتها .
مادهٔ اصلیه — فعلك هرهانکی برشکلنده ده کیشمه‌ین قسمیدر .

«اوقو—دم» — «اوقویه—جغم»—«اوقو—یورم»صیغه- لرنده « اوقو » مادهٔ اصلیەدر .

« دم ـ یه‌جغم ـ یورم » کلمەلری ایسه منتها درلر .

خفيف ـ ثقيل

مصدرلر منتهالرينه كوره ايكى قسمه آيريليرلر : خفيف مصدرلر ، ثقيل مصدرلر . « مك » ايله نهايتله‌نن مصدرلره «خفيف» ؛ «مق» ايله نهايتله‌نلره «ثقيل» مصدر دينور .

اسم وصفت تشكيلى

مصدردن « اسم » باشليجه شويله ياپيليير :

مصدرك صوكنه « لك ، لق » كتيرمكله : « بيلمك » دن « بيلمكلك » كبى .

مادۀ اصليه‌نك صوكنه « م » كتيرمكله : « بيلمك » دن « بيلم » كبى .

مادۀ اصليه‌نك صوكنه « سه » كتيرمكله : « بيلمك » دن « بيلسه » كبى .

مصدرلردن باشليجه شو صورتله صفت ياپيليير :

مادۀ اصليه‌نك صوكنه « ه ، اه » كتيرمكله : « بيلمك » دن « بيلوه » كبى .

مادۀ اصليه‌نك صوكنه « مش » كتيرمكله : « بيلمك » دن « بيلمش » كبى .

مادۀ اصليه‌نك صوكنه « يجى » كتيرمكله : « بيلمك » دن « بيليجى » كبى .

تمرين

§ آشاغیده‌کی مصدرلردن اسملر تشکیل و برر جمله‌ده استعمال ایدیکز :

قیرمق .ـ قایمق .ـ قازمق .ـ آچمق .ـ قاچمق .ـ کیتمك .ـ ایشتمك .ـ سیلمك .ـ چیزمك باشلامق .ـ آغلامق .ـ صاقلامق .ـ باغلامق .ـ

§ آشاغیده‌کی مصدرلردن صفتلر تشکیل و برر جمله‌ده استعمال ایدیکز :

چالمق .ـ یارلامق .ـ بوزمك .ـ صولامق .ـ اویناموق .ـ مه‌له‌مك .ـ باغمق .ـ اسمك .ـ یاتلامق .ـ یاقمق .ـ اوقومق .ـ آقصيرمق .ـ آرالمق .ـ قویامق .

توسیع ایدیله‌جك موضوع :

موسملرك کوزه‌للکی

« ۱ » .ـ درت آرقاداش برجمعه کونی کلخانه باغچه‌سنده کزییورلردی .ـ « ۲ » .ـ اونلردن الك کوچوکی حسین « بن ایلك بهاری سوه‌رم » دیدی (اسبابی) .ـ « ۳ » .ـ حسیندن برياش بویوك اولان علی « بن یازی سوه‌رم » جوابنی ویردی (اسبابی؟) .ـ « ٤ » رفیق اعتراض ایتدی : « صوك بهار هرموسمدن کوزه‌لدر » دیدی (نیچون؟) .ـ « ٥ » .ـ الك بویوکلری ناظم : « هپکز یا کیلیورسکز ، الك ایی موسم قیشدر » ادعاسنده بولوندی (اسبابی ؟) .ـ « ٦ » ـ چوجوقلر آقشام اوستی بابالرینه بو مباحثه‌یی آکلاتدیلر . او هپسنه حق ویردی .ـ « ۷ » .ـ هرموسمك باشقا برکوزه‌للکی واردر .

قرائت وقواعد تطبيقاتی :

موسملرك كوزه‌للكی

چیچكلر آچمش ، قوشلرك سسی اورمانلری دولدورمشدی . بونی كوره‌ن جلال « ایلك بهار نه كوزه‌ل موسمدر ! » دیدی . قوشلر یووالرینی یاپمق ایچون او توشه‌رك قیرلردن چورچوب طوپلامغه كیدیيورلردی .

براز صوكرا یاز كلدی . آغاچلر میوه‌لرله دولمش ، چالیشقان ایشجیلر قیرلره دوكولمشدی . باغچه‌ده هر رنكدن كله‌بكلر اوچوشیوردی . هله حصاد زمانی بوغدایلرك كسیلمه‌سنی سیر ایتمك نه‌قدر كیفلیدر ! جلال آرتق یازدن داها كوزه‌ل موسم اولامایاجغنه حكم ایتمشدی .

ایلول آیی كلنجه ، جلال « صوك بهار نه كوزه‌ل موسمدر ! » دیدی . باغلر بوزولیور ، باغچه‌لردن الملر ، آرمودلر ، سائر محصوللر طوپلانیور ، قیش ایچون تدارك كورولیوردی . آرتق مكتب زمانی‌ده كلمش ، جلال درسلرینه قاووشمشدی . . .

براز صوكراده قیش كلدی . آرقاداشلریله برابر قیزاق قایان ، آقشام اوستی ، درسلرینی بیتیردكدن صوكرا ، صیجاق اوداده سویملی صوباسنك قارشیسنده بویوك آنه‌سنك ماصاللرینی دیكله‌ین جلال شیمدی‌ده « قیش نه كوزه‌ل موسمدر ! » دیيوردی .

تصريف

برفعلك آله‌بيله‌جكى شكللرك هپسنى بردن سويله‌مكه تصريف ديرلر .

فعللر عينى نمونه اوزه‌رينه تصريف ايديليرلر .

فعل جوهرى

فعل جوهرى « ايمك » فعليدر . صيغه و زمانلرينك هر برى قوللانيلماز . قوللانيلانلرى شونلردر .

صيغهٔ اخباريه

(مضارع) : ايم ـ يم ، سك ، در ؛ ايز ـ يز ، سكز ، درلر .

(ماضئ شهودى) : ايدم ، ايدك ، ايدى ؛ ايدك ، ايديكز ايديلر .

(ماضئ نقلى) : ايمشم ، ايمشسك ، ايمش ؛ ايمشز ، ايمشسكز ، ايمشلر .

فعل جوهرينك قوللانيلمايان صيغه وزمانلرى يرينه «اولمق» فعلنك صيغه وزمانلرى قوللانيلير .

تصریف

فعللر

یازمق ، چیزمك

صیغهٔ اخباریه

حال

یازییورم	چیزییورم
یازییورسك	چیزییورسك
یازییور	چیزییور
یازییورز	چیزییورز
یازییورسگز	چیزییورسگز
یازییورلر	چیزییورلر

مضارع

یازارم	چیزرم
یازارسك	چیزرسك
یازار	چیزر
یازارز	چیزرز
یازارسگز	چیزسگز
یازارلر	چیزرلر

استقبال

یازه‌جغم	چیزه‌جکم
یازه‌جقسك	چیزه‌جکسك
یازه‌جق	چیزه‌جك
یازه‌جغز	چیزه‌جکز
یازه‌جقسکز	چیزه‌جکسکز
یازه‌جقلر	چیزه‌جکلر

ماضئ شهودی

یازدم	چیزدم
یازدك	چیزدك
یازدی	چیزدی
یازدق	چیزدك
یازدکز	چیزدکز
یازدیلر	چیزدیلر

ماضئ نقلی

یازمشم	چیزمشم
یازمشسك	چیزمشسك
یازمش	چیزمش

چیزمشز	یازمشز
چیزمشسکز	یازمشسکز
چیزمشلر	یازمشلر

صیغهٔ التزامیه

چیزه‌یم	یازه‌یم
چیزه‌سك	یازه‌سك
چیزه	یازه
چیزه‌لم	یازه‌لم
چیزه‌سکز	یازه‌سکز
چیزه‌لر	یازه‌لر

صیغهٔ وجوبیه

چیزمه‌لی‌یم	یازمالی‌یم
چیزملیسك	یازمالی‌سك
چیزملی	یازمالی
چیزملی‌یز	یازمالی‌یز
چیزملیسکز	یازمالی‌سکز
چیزمایدرلر	یازمالیدرلر

امر صیغەلری

حاضر ایچون

یاز ، یازڭ — یازڭز

چیز ، چیزڭ — چیزڭز

غائب ایچون

یازسین	یازسینلر
چیزسین	چیزسینلر

املا وقواعد تطبیقاتی :

کیجەلری کونشی کورمەدیکمز وقت ، اونی بوسبوتون باتدی ظن ایتمەیك . کونش هیچ بر زمان باتماز ، دائما پارلار . فقط کیجەلری اونی بز کورمەیز . کیجە ، کونش چکیلوب هرکس اویقویە یاتدیغی اثنادە ، دنیانك اوبر طرفندەکی مملکتلردە مثلا «چین» دە کوندوزدر. اوزون صاچلی ، آبلاق یوزلی چینلیلر کونشك پارلاق آیدینلغی آلتندە کزوب چالیشیرلر . بزم مملکتمزدە کوندوز اولدیغی زماندە ایسە چیندە کیجە اولور ؛ چینلیلر اویقویە چکیلیرلر .

ایشتە چوجوقلر ، آرتق آکلایورسکزکە کونش هیچ بر زمان دورماز ؛ بزە دائما حیات و ضیا ویریر . اکینلرمزی بویوتور ، میوەلرمزی اولدورور ؛ کوکدە یاغمور بولوطلری یاپمق ایچون یر یوزندەکی رطوبتی چکوب آلیر . بعضی وقت کوك یوزندە کوردیکمز درلو رنکلی قوشاغە بکزەین « الکم صاغما » یی یاپان ، « آی » ە اوکوزەل صاری رنکی ویرن هپ کونشدر. کونشك آز کوروندیکی سنەلر صوئوق ، برکتسز ، فنا اولور. اکر کونش اولماسە، دنیانك حالی نە اولوردی ؟

وظیفە . — یوقاریدە کچن فعللرك زمان ، صیغە وشخصلرینی تعیین ایدیکز .

كميجى

أوت ، بورا باشلاينجه، صولوغانلى برده ‌كيز
قودوز كبى كوپوك صاچار ، جيلغين كبى حايقيرير ؛
سرت روزكارله ايكى يانه بوجالايان كميمز
بشيك كبى ايرغالانير ، چوجوق كبى باغيرر .

بن اوزمان شويله ديرم : ايشته سكا ايكى يول ؛
بريسنك اوزرنده: دالغا ، كوپوك، طاش؛ دومان؛
اوبرينك آرقاسنده : كورفز ، قره ، أو ، وطن !

سن بر آتش اوكنده‌كى عسكر كبى اركك اول ؛
نيجه قانلى كونلر كوره‌ن بايراقلرى خاطرلا ؛
وكنديكى ايلكين جنكه ، صوكرا فتحه حاضرلا ! .. »

محمد امين : «تورك سازى» ندن

استفهام

بر شیئك اولوب اولمادیغنی آكلاشیلمق ایسته‌نیلدیكی زمان «فعل» ه ویریلن شكله استفهام دیرلر .

احمد چالیشیبورمی ؟ لامبالری یاقدكمی ؟ . كبی .

فعللره «می» علاوه‌سیله استفهام شكلی ویریلیر .

منفی

بر شیئك اولمادیغنی آكلاتان فعللر «منفی» شكلنی آلیرلر . اوقومادم ـ كیتمه‌دك ـ چالیشمایه‌جوه؛ كبی .

تصریف

یازمق ، چیزمك

فعللرینك منفی شكلی

صیغهٔ اخباریه

حال

یازمایورم	چیزمه‌یورم
یازمایورسك	چیزمه‌یورسك
یازمایور	چیزمه‌یور
یازمایورز	چیزمه‌یورز
یازمایورسكز	چیزمه‌یورسكز
یازمایورلر	چیزمه‌یورلر

مضارع

یازمام	چیزمه‌م
یازمازسك	چیزمزسك
یازماز	چیزمز
یازمایز	چیزمه‌یز
یازمازسکز	چیزمزسکز
یازمازلر	چیزمزلر

استقبال

یازمایه‌جغم	چیزمه‌یه‌جکم
یازمایه‌جقسك	چیزمه‌یه‌جکسك
یازمایه‌جق	چیزمه‌یه‌جك
یازمایه‌جغز	چیزمه‌یه‌جکز
یازمایه‌جقسکز	چیزمه‌یه‌جکسکز
یازمایه‌جقلر	چیزمه‌یه‌جکلر

ماضیٔ شهودی

یازمادم	چیزمه‌دم
یازمادك	چیزمه‌دك
یازمادی	چیزمه‌دی

یازمادق	چیزمه‌دك
یازمادکز	چیزمه‌دیکز
یازمادیلر	چیزمه‌دیلر

ماضیٔ نقلی

یازمامشم	چیزمه‌مشم
یازمامشسك	چیزمه‌مشسك
یازمامش	چیزمه‌مش
یازمامشز	چیزمه‌مشز
یازمامشسکز	چیزمه‌مشسکز
یازمامشلر	چیزمه‌مشلر

صیغهٔ التزامیه

یازمایه‌یم	چیزمه‌یه‌یم
یازمایه‌سك	چیزمه‌یه‌سك
یازمایه	چیزمه‌یه
یازمایه‌لم	چیزمه‌یه‌لم
یازمایه‌سکز	چیزمه‌یه‌سکز
یازمایه‌لر	چیزمه‌یه‌لر .

صیغهٔ وجوبیه

یازمامالی‌یم	چیزمه‌مه‌لی‌یم
یازمامالیسك	چیزمه‌مه‌لی‌سك
یازمامالی	چیزمه‌مه‌لی
یازمامالی‌یز	چیزمه‌مه‌لی‌یز
یازمامالیسکز	چیزمه‌مه‌لی‌سکز
یازمامالیدرلر	چیزمه‌مه‌لی‌درلر

امر صیغه‌لری

(حاضر)

یازما ، یازمایك ، یازمایکز

چیزمه ، چیزمه‌یك ، چیزمه‌یکز

(غائب)

یازماسین ، یازماسینلر

چیزمه‌سین ، چیزمه‌سینلر

مصدر

یازمامق ، چیزمه‌مك

اخطار . — دیگر مصدرلرك مختلف زمان و صیغه‌لری‌ده بوكا تطبیقاً تشکیل و تصریف ایدیله‌بیلیر .

قرائت وقواعد تطبیقاتی :

بیاض آیی

شمال دوشی صوغوق مملکتلرده یرده قار اکسیك اولماز، یازین بیله هوا پك صوغوق اولور. دکیزده بیوك بیوك بوز پارچه‌لری یوزر.

ایشته بیاض آیی دینیلن حیوان اورالرده بولونور. صوغوقدن قورقماز، چونکه پوستی قالیندر. بو سایه‌ده وجودینی هر وقت صیجاق طوتار. بز، صیجاق، کونشلی هوایی نه قدر سورسك اوده صوغوق هوادن اوقدر خوشلانیر.

بوزلرك اوزرنده قولایلقله یورور، قایماز؛ چونکه طابانلری اوزون وصیق قیللیدر. آیاقلرنده صانکه چاریق وارمش کبی سسسز، صداسز یورور.

بو آیی، دکیز کنارینه یاقین یرلرده بولونور.

چونكه صوده بوزمه‌سنی سور، وصوده یلك چوق یه‌جك بولور.

هله آبی بالیغه جانه وبرر. بونك ایچونه بوزلرك اوزرنده بر چوق دولاشیر، نهایت بوزك أریدیكی بریره تصادف ایدنجه طورور.

بیلیركه اوراسی آبی بالیغنك نفس آلمه ایچونه باشنی چیقاره‌جغی یرلردن بریدر. بونك ایچونه اوده‌لیكك باشنده اوتوروب بكلر. او أثناده آبی بالیغی ده طویارلاق باشنی صودن چیقاریر. آبی بونی كورركورمز همانه او بیچاره حیوانك اوزرینه آتیلیر. اونی یاقه‌لایوب سوروكلر و صودن طیشاری به چیقاره‌رق پاره‌لار، ییر.

قرائته دائر سؤاللر.

§ بیاض آبی ناصل برحیواندر؟ نره‌لرده بولونور؟ ـ وجودی ناصلدر؟ صوئوقدن متأثر اولورمی؟ ـ نیچون؟ ـ بیاض آبی‌نك اك زیاده خوشلاندیغی طعام نه‌در؟ ـ اونی ناصل تدارك ایده‌ر؟

§ شمال نه طرفدر؟ ـ صنفك شمالنی كوسته‌ریكز؟ ـ صوئوق مملكتلر هانیلریدر؟ ـ مملكتمز صوئوق مملكتلردن میدر؟ ـ قطب دینیلن یرلر ناصلدر؟ ـ اورالرده بویوك اورمانلر، یشیل چاییرلر وارمیدر؟

وظیفه — بو قرائتده‌كی فعللرك زمانی، صیغه وشخصلرینی تعیین ایدیكز.

مفعول صریح

رسمده بر آت كوریيورسكز.

كوچوك بر چوجوق او آتی صولایور.

ایكنجی جمله‌ده «كوچوك برچوجوق» «صولایور» فعلنك فاعلیدر. بویله اولدیغنی فعلدن اول كتیردیكمز «كیم؟» سؤالیله بولویورز.

كوچوك چوجوق «كیمی صولایور؟» دیدیكمز زمان ده «آتی» جوابنی آلیورز. بوراده «آتی» كلمه‌سی «صولایور» فعلنك «مفعول صریح» یدر.

بر فعلك «مفعول صریح» ینی بولمق ایچون او فعلدن اول: «نه؟ نه‌یی، كیمی؟» سؤاللرندن برینی ایراد ایده‌رز. آله‌جغمز جواب، فعلك مفعول صریحیدر.

احمد كتاب اوقودی. ـ احمد نه اوقودی؟ ـ كتاب.
حسین درسنی بیلدی. ـ حسین نه‌یی بیلدی؟ ـ درسنی.
علی باباسنی سه‌ور. علی كیمی سه‌ور؟ ـ باباسنی. ایشته بو جمله‌لرده «كتاب، درسنی، باباسنی» كلمه‌لری مفعول صریح حالنده‌درلر.

تمرين

§ آشاغیده‌کی فعللرك هر برینه برر مفعول صریح بولیکز :
کزمك — اوقومق — بیلمك — آشمق — ویرمك — طوتوشدیرمق — کسمك — بیچمك — طولاشمق — چالمق

§ آشاغیده‌کی مفعول صریحلری کوسته‌ریکز :
احمد صحبتی پك سه‌ور — علی درسنی بیلدی . — آرقاداشمز، پاره‌سنی غائب ایتدی . — او، کتابی ازبر اوقودی . — بز، دفترلریمزی طولدیردق .

وظیفه . — بوش براقیلان یرلره مناسب برر مفعول صریح کتیریکز :

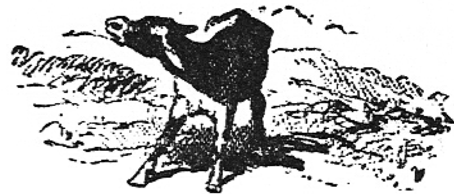
بن . . . اوقویورم . — احمد . . . بیلدی . — باغچوانه . . . صولادی . — چیفتجی . . . اکدی . — کدی . . . یاقالادی . — قورد . . . پاره‌لادی . — هرکس . . . سه‌ور .

توسیع ایدیله‌جك موضوع :

اقتصادك فائده‌سی

«١» . — بر دلیقانلی زنکین بر مغازه صاحبنه مراجعت ایده‌رك کندیسنه بر ایش ویرمه‌سنی رجا ایدر . — «٢» . — زنکین تاجر کنجدن نره‌ده اوقودیغنی ، تجارت ایشلرینی آکلاییوب آکلامادیغنی صورار . — «٣» . — کنج ، تجارت ایشلرینی نظری اوله‌رق بیلدیکنی سویلر . «٤» . — مغازه صاحبی بیان ممنونیت ایتمکله برابر آدمه احتیاجی اولمادیغنی سویلر . — «٥» . — دلیقانلی چکیلوب کیدرکن یرده بر ایکنه کورور و ا کیلوب آلیر . — «٦» . — بونی کوره‌ن تاجر دلیقانلی‌یی خدمتنه آلیر .

غیر صریح مفعوللر

« اشك داغ باشنه قاچمش ؛ اوراده باغیریور ! » دیه‌جك اولورسه‌ق ، بو ایکی جمله‌ده‌کی مفعوللری آرامق ایچون «نره‌یه» و «نره‌ده» سؤاللرینی صورمغه مجبور اولورز . چونکه « نه‌یی » ویا « نه » سؤاللرینه هیچ جواب آلامایز .

ایشته بو صورتله « نه‌یی ، نه » سؤاللرینی دکل‌ده « نره‌یه » ویا « نره‌ده » یاخود « نره‌دن » سؤاللرینی صورمق صورتیله آلیناجق جوابلر « غیر صریح مفعوللر » در .

اشك داغ باشنه قاچمش . « نره‌یه قاچمش ؟ » : **داغ باشنه**

اشك داغ باشنده باغیرییور . « نره‌ده باغیرییور ؟ » : **داغ باشنده**

اشك داغ باشندن کیتمش . « نره‌دن کیتمش ؟ » : **داغ باشندن**

ایشته شو یوقاریکی سؤالره جواب اولارق کلن « داغ باشنه ، داغ باشنده ، داغ باشندن » برر **غیر صریح مفعول** در .

ازبر وانشاد:

کوچوك باغچوانلر

اللرنده اینجه، کوزه‌ل، مینی‌مینی قووالر
مینی مینی باغچوانلر چیچکلری صولارلر؛
یاپراغنی آییقلارلر، طوپراغنه باقارلر،
برر چیچك قوپاره‌رق باشلرینه طاقارلر.

بو اونلرك باغچه‌سیدر، کیمسه اوکا قاریشماز؛
ایکی قارده‌ش چالیشدیلر اونك ایچون بوتون یاز.
او کیمسه‌دن آدم اولماز کیم که چابوق اوصانیر،
بودنیاده هیچ بیقمادن چالیشانلر قازانیر.

اداتلر

کندی باشلرینه بر معنایی حائز اولمایوبده باشقه کلمه‌لره کیردکلری زمان بر وظیفه ایفا ایده‌ن کلمه‌لره «ادات» دیرلر:

احمد درسی بیلدی : « ی » مفعول صریح تشکیلنه خدمت ایده‌ن بر ادات. — کتابك قابی : « ك » متمم تشکیلنه خدمت ایده‌ن بر ادات ، « ی » اضافتلرده اسمك نهایتنه کلن دیکر بر اداتدر .

اداتلر اوچ وظیفه ایفا ایده‌رلر :

متمم تشکیل ایتمك ،
ربطه خدمت ایتمك ،
کلمه‌لرك معنا ونوعلرینی ده‌کیشدیرمك .

متمم تشکیلنه خدمت ایده‌ن اداتلر شونلردر :

« ك » ، « نك » ، « ی » ، « سی » ، « ه » ، « یه » ، « ده » ، « دن » ، « جه » .

ربطه خدمت ایده‌ن اداتلر شونلردر:

و ، ایله ، هم ، نه ، یاخود ، انجاق . الخ .

کلمه‌لرك نوع ومعناسنی ده‌کیشدیره‌ن اداتلر شونلردر :

للك ـ لوه ـ نهایتنه کلدکلری **صفتی اسم** یاپارلر :

مثال : کوزه‌ل ـ [**کوزه‌ل ـ للك**] ـ شیشمان ـ [**شیشمانه ـ لوه**]

لی ، سز ـ نهایتنه کلدکلری **اسمی صفت** یاپارلر .

مثال : [**عقل ـ لی**] ـ ؛ [**صقال ـ سز**]

غانه ـ قانه . ـ فعللرك مادهٔ اصلیه‌لرینك نهایتنه کلیرسه **صفت تشکیل** ایده‌رلر .

اونوتموه ـ [**اونوت ـ غانه**]

چالیشموه ـ [**چالیش ـ قانه**]

تمرین

§ آشاغیده‌کی اداتلری تفریق ایدیکز :

احمدك دفترلری تمیزدر . ـ علی ایله ولی قارده‌شدر ـ قیشین سوقاقلر چامورلی اولور .

§ آشاغیده‌کی اداتلری تفریق ایدیکز :

سلیم صنفده برنجی‌در ـ بن یازیمی یازدم . ـ قارده‌شك مکتبه کلمه‌دی . ـ چوجوقلر هم اوینامالی، هم چالیشمالیدرلر.

قرائت وقواعد تطبیقاتی :

چول ودوه‌لر

عربستانده، آفریقاده «چول» دینیلن اوجی بوجاغی کورونمز ایصسز یرلر واردر. اورالرده نه انسانه راست کلینیر، نه آقار صویه، نه ده آغاچلره.

قومدن باشقه کوزه برشی کورونمز. هر طرف طاشلق، قایالقدر. اورالرده برشی بیتمز، هر یر قوراق، چوراقدر.

سیاحلر او چوللردن کاروانله کچرلر. یولده نه لازم اوله‌جقسه، یولجیلر قاچ کون سوره‌جك ایسه، یانلرینه اوکا کوره ییه‌جك آلیرلر.

انسانلر ناصل ده‌کیزلری کمی ایله آشار و یولده ییه‌جك، ایچه‌جك نه لازمسه هپسنی کمی‌یه یوکلرلرسه، چوللری ده آنجق

دوه ایله کچرلر ؛ چونکه چول قوم دریاسیدر . دوه ، اوزرینه صاحبی یوك قویمه ایچون چوکر ، صوکرا ، یول بیتدیکی وقت یوکی اوزرندن ایندیرمه‌لری ایچون تکرار چوکیلیر .

بو مبارك حیوانی کندی مملکتمزده‌ده کوریورز . فقط اصل یتیشدیکی یر عربستاندر .

دوه بر چوق زمان آج ، صوسز یورور . یوله چیقمه‌دن ایچدیکی صو آنی بر قاچ کون اداره ایدر . عربلر دوه‌یی چوق سورلر . بارکیر انسانی طاشیر ، اینك سوت ، قویون یوڭ ویرر ؛ دوه ایسه عربلك هم بارکیری ، هم اینکی ، هم‌ده یوکیدر .

دوه‌نك یوڭندن پك قیمتدار مشینلر یاپارلر که صو کچمز .

قرائته دائر سؤاللر .

§ چول نه‌یه دیرلر؟ ـ چول دنیانك نره‌لرنده بولونور ؟ ـ بزم مملکتمزده چوق چول وارمیدر؟ ـ چولی تعریف ایدیکز .ـ چولدن ناصل کچیلیر ؟ ـ کاروان نه‌یه دیرلر؟ ـ دوه داها نه کبی ایشلره یارار؟ ـ دوه‌نك یوڭندن نه یاپارلر ؟

§ انسانلره فائده‌سی دوقونان حیوانلر هانکیلریدر ؟ ـ آنلرك نه کبی خدمتلری واردر ؟ ـ قویونلردن ناصل استفاده اولونور؟ ـ مملکتمزده یتیشن فائده‌لی حیوانلر هانکیلریدر؟ سائر محللرده یتیشوب مملکتمزده اولمایان حیوانلردن بحث ایدیکز .

ظرف

« درسمه چالیشه جغم » دیدیکم زمان ، استقبالده درسه چالیشه جغمی آکلاتمش اولورم؛ فقط نه زمان یاپه جغم مبهم قالمش، آکلاشیلمامش اولور . حالبوکه « یارین درسمه چالیشه جغم » دیرسهم ، چالیشمق فعلنی نه زمان یاپه جغم تحدید وتعیین ایدلمش دیمکدر .

فعل ویا صفتلك معناسنی تحدید وتعیین ایده‌ن، اوکا بر قید قویان کلمه‌لره « ظرف » دیرلر .

لساننمزده دائما قوللانیلان ظرفلر شونلردر :

بوکون ، دون ، یارین ، او زمان ، دمین ، شمدی ، ایرکن ، کیج ، اصلا، یك ، چوق ، آز ، صوکرا ، ایی، فنا، بیله ، داها، اولا، ثانیاً ده ، اوت ، خایر، هیچ ، محقق... الخ.

بعض دفعه ظرفلرك بربرینی تحدید و تقیید ایتدکلری ده واردر :

یك چوق، یك آز، آزصوکرا ، داها صوکرا ، یك ایی، چوق آز ... الخ .

تمرین

آشاغیده‌کی جمله‌لرده موجود ظرفلری کوستریکز :

بوکون پك زیاده یورولدم .ـ چوق چالیشان مقصدینه ایره‌ر .ـ تورکلکك ترقیسی ایچون اسکیدن چالیشمش اولانلری ملت اصلا اونوتاماز .ـ حیاتی ملتی اوغرنده فدادن چکینه‌نلرهیچ برزمان انسان نامنی آلامازلر .ـ نیچون مکتبکزه داها ایرکن کلمیورسکز ؟ـ شو قارشیده پك کوچوك فقط پك کوزل برأو وار. فقط کیمك اولدیغنی حالا اوکره‌نه‌مدم .

ازبر وانشاد :

الٓهی

یوجه تا کری ! بزه پاك بریوره‌ك ویر ،
تمیز عشقله سومك ایچون وطنی !
حدود امین دکل، بر طونج بیلك ویر،
او ازمه‌دن ، بز ازه‌لم دشمنی !
هلال خاجه یکیلمه‌سین : آمین !
تورکلك بیتدی دنیلمه‌سین : آمین!
یوجه تا کری! ایزمزه ایشیق صاچ،
تاریخمز اوز یولنی آ کلاسین !
دامارنده طیقانیقلق وارسه آچ ،
اسلاملغك اسکی قانی قاینا‌سین !
قانلانه‌لم ، جانلانه‌لم : آمین !
کوندن کونه شانلانه‌لم : آمین !

کوك آلپ : « قیزیل الما » دن

ندا

علی ایکی سنه‌دن بری حدودده بر قهرمان بولوکه قوماندا ایده‌ن بویوك قارده‌شنی هیچ کورمه‌مشدی ؛ کچن آقشام مکتبدن کلوب اونی بردن بره أوده کورنجه ، « آه ، قارده‌شجکم ، سنی‌قاچ سنه‌در کوره‌جکم کلدی » دییه‌رك آغا بکنك بوینته آتیلدی .

آه ، اوخ ، آی ، ای ، واه واه ، اوف ، آمان ، عجائب ، یازیق ، ماشاالله ، کبی ، سوز سویلرکن حیرتمزی ، سوینجیمزی ، کدرمزی یاخود هرهانکی برحسمزی افاده ایچون قوللانیلان کلمه‌لره « ندا » دیرلر .

درسه عائد تمرینلر

§ آشاغیده‌کی جمله‌لرده موجود ندالری کوسته‌ریکز :

واه زاواللی آرقاداشم ! سنك بویله تنبللك ایده‌رك صنفده قالاجغکی هیچ تخمین ایده بیلیرمیدم . چوق یازیق ! . — عجائب ، بر تورك چوجوغی بوعصرده کندیسنه دوشن وظیفه لری یاپماز اولورمی ! — ماشاالله ، بوچوجوق نه‌قدر غیرتلی سنه نهایتنده غالبا برنجی اولاجق . — انسان برفنالق یاپدقدن صوکرا « واه واه ! » دییه کدرله‌نیر دورور ؛ فقط معرفت اونی اولجه دوشونوب یاپمامقدر .

قرائت وقواعد تطبيقاتى:

صوڭ بهار

شيمدى صوڭ بهاردر.
يشيل ياپراقلر صارارمش،
صولمش... بر چوق آغاجلر-
كگى ده دوكولمش. يرلرده
بر چوق صولوق ياپراقلر
اوچوشيور.

ايشته ميوه نك اصل
وقتى شيمديدر. الما، آرمود،
اوزوم، پورتاقال، حاصلى
هر درلو يميش اولور.

بو نوده أكينلرده كماله
ايرمشدر. اوراقجيلر او-
راقلر ياخود ماكينه ايله
أكينلرى بيچرلر. يتيشمش
أكين تارلاسى نه قدر خوشدر! آلتون كبى صاپ صارى كسيلمش
أكينلر كوزڭ آلە بيله جكى يره قدر اوزار، كيدر...

تکرار

١ . — حال ، ماضی ، استقبال زمانلرینك قاچ نوعی واردر ؟

حالك ایکی نوعی واردر : **حال** ، **مضارع** . ماضینك ده ایکی نوعی واردر : **ماضیٔ شهودی** ، **ماضیٔ نقلی** . ماضیٔ شهودی بر ایشك مطلقا یاپیلدیغنی ؛ ماضیٔ نقلی ایسه باشقاسندن ایشیدلدیکنی یاخود شبه‌لی اولارق بیلندیکنی کوسته‌ریر . اوقودی « ماضیٔ شهودی » — اوقومش « ماضیٔ نقلی » .

استقبالك یالکز بر نوعی واردر : **استقبال** .

٢ . صیغه نه‌یه دیرلر ؟ ونه کبی صیغه‌لر واردر ؟

فعلك ، دلالت ایتدیکی ایشی افاده ایتمك ایچون آلدیغی شکللرك هر برینه **صیغه** دیرلر . باشلیجه‌لری شونلردر : **اخباریه** ، **حکایه** ، **وجوبیه** ، **التزامیه** ، **امریه** .

ماضی ، مضارع ، استقبال زمانلرینك صیغه‌سی **اخباریه** در .

اوچ زماندن هر هانکیسنه عائد بر شیئك وقتیله اولدیغنی حکایه ایچون قوللانیلان صیغه **حکایه** در .

مثال : **اوقودی ایدی** ، **اوقومش ایدی** . . . الخ

یاپیلماسی مطلقا لازم اولان شیلری افاده ایچون قوللانیلان صیغه **وجوبیه** در .

مثال : **چالیشمالی‌یم** ، **چالیشمالی‌سك** . . . الخ .

بر آرزو ، بر تمنی کوسترمك ایچون قوللانیلان صیغه **التزامیه** در .

مثال : چالیشه‌یم ، **چالیشه‌سك** . . . الخ .

بر امر افاده ایتمك ایچون قوللانیلان صیغه **امریه** در .

مثال : **چالیشی** ، **چالیشسونه** . . . الخ .

۳ . — مصدر نه‌یه دیرلر وقاچ قسمدر ؟

بر ایش افاده ایتمکله برابر زمانه وشخصه عائد اولمایان فعللره **مصدر** دیرلر : **اوقومه** ، **چالیشمه** کبی . مصدرك ده کیشمه‌ین قسمنه **مادهٔ اصلیه**، دکیشن قسمنه **منتها** دیرلر . **اوقو** « مادهٔ اصلیه » — مق « منتها » . مصدرك منتهاسی « **مه** » اولورسه **ثقیل مصدر** ، «**مك**» اولورسه **خفیف مصدر** دیرلر .

مصدرلردن معین قاعده‌لره کوره اسم وصفت تشکیل اولونا بیلیر .

٤ . — تصریف نه‌یه دیرلر ؟

بر فعلك آلا بیله‌جکی شکللرك هپسنی بردن سویله‌مکه **تصریف** دیرلر . فعللر عینی نمونه اوزرینه تصریف ایدیلیرلر .

٥ . فعل جوهری نه‌در ؟

فعل جوهری **ایمك** فعلیدر . بونك یالکز **مضارع** ، **ماضیٔ شهودی** ، **ماضیٔ نقلی** زمانلری قوللانیلیر . بو فعلك قوللانیلما‌یان صیغه وزمانلری یرینه **اولمه** فعلنك صیغه وزمانلری قوللانیلیر .

٦ . — مفعول صريح نه‌يه ديرلر ؟

بر فعلدن اول ايراد ايديلن نه ، نه‌لى ، كيمى سؤاللرينه آليناجق جواب او فعلك **مفعول صريح** يدر .

٧ . غير صريح مفعول نه‌يه ديرلر ؟

فعلدن اول ايراد ايديلن نه‌يه ، نه‌ده ، نه‌دن سؤاللرينه اليناجق جواب او فعلك **غير صريح مفعول** يدر .

٨ . — ادات نه‌يه ديرلر ونه ياپار ؟

كندى باشنه برمعنايى حائز اولمايوبده باشقا كلمه‌لره كيرديكى زمان بر وظيفه ايفا ايده‌ن كلمه‌لره **ادات** ديرلر . **اداتك وظيفه‌سى متمم تشكيل ايتمك ، ربط خدمت ايتمك ، كلمه‌لرك معنا ونوعلرينى ده‌كيشديرمك** در .

٩ . — ظرف نه‌يه ديرلر ؟

فعل ويا صفتك معناسنى تحديد وتعيين ايده‌ن ، اوكا برقيد قويان كلمه‌لره **ظرف** ديرلر .

١٠ . — ندا نه‌يه ديرلر ؟

سوز سويلركن حيرت ، سوينج ، كدر كبى حسلرمزى افاده ايچون قوللانيلان كلمه‌لره ندا ديرلر .

تورك ديلی: ايكنجی سنه

مندرجات

